

มาตรการทางกฎหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค:
ศึกษากรณีผู้เสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้

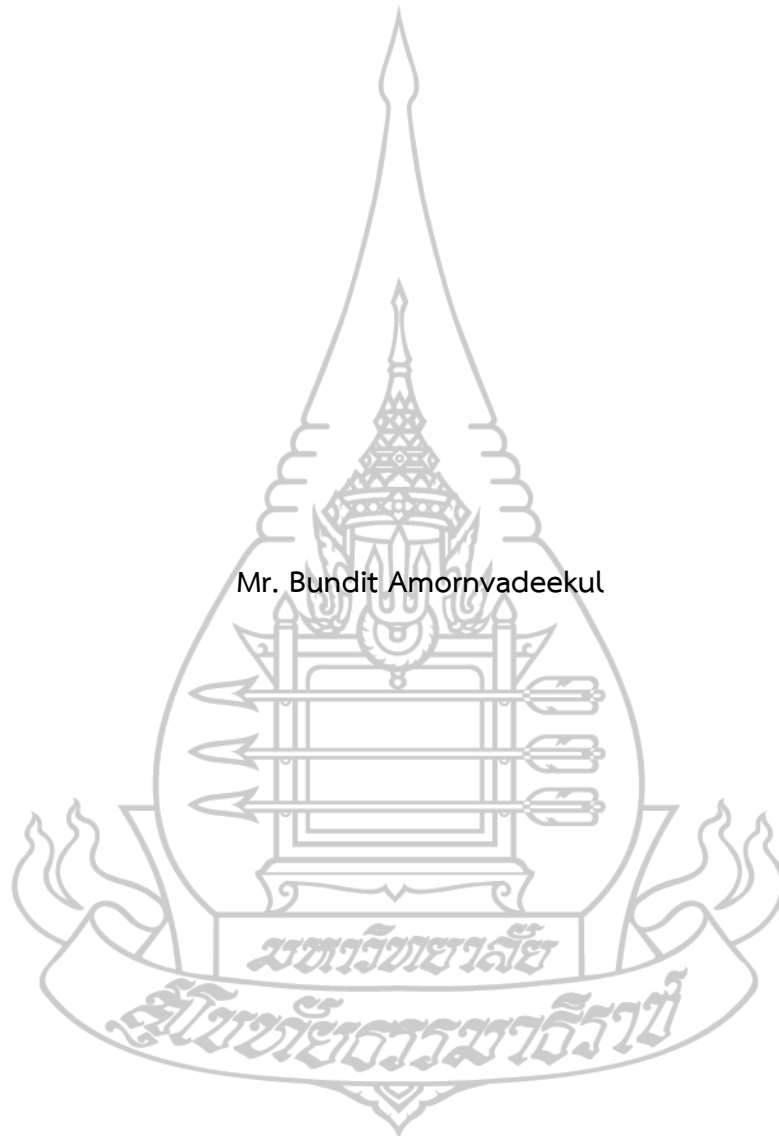

นายบัณฑิตย์ อมรวิฑูล

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

Legal Measures for Class Action in Consumers Cases:
A Case Study of Debenture Investment Victims

Mr. Bundit Amornvadeekul

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Business Law
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	มาตรการทางกฎหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดี ผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้เสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้
ชื่อและนามสกุล	นายบัณฑิตย์ อมรวิติกุล
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์วิมาน กฤตพลวิมาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2567

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

(รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติพงษ์ เกียรติวัชรชัย)

รักษาการแทนรองอธิการบดีฝ่ายการเงินและทรัพย์สิน
รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา คำนคว่ำอิสระ มาตรการทางกฎหมายของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค:

ศึกษากรณีผู้เสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้

ผู้ศึกษา นายบัณฑิตย์ อมรวิฑูรย์ รหัสนักศึกษา 2654003157

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์วิมาน กฤตพลวิมาน ปีการศึกษา 2566

บทคัดย่อ

การศึกษาคำนคว่ำอิสระฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ (2) ศึกษากฎหมายสหรัฐอเมริกา กฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศส และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นดังกล่าว (3) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคโดยเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ (4) นำเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

การศึกษาคำนคว่ำอิสระนี้ เป็นการศึกษาวิจัยทางกฎหมาย เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการค้นคว้า ข้อมูลทางเอกสาร โดยการศึกษาคำนคว่ำจากกฎหมายเกี่ยวกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคและวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม รวมไปถึงศึกษาคำนคว่ำ จากตำราทางวิชาการ บทความ และเอกสารอื่นๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ ยังคงมีปัญหาและข้อจำกัด คือ (1) การที่กฎหมายไม่เปิดช่องให้องค์กรเอกชนสามารถเป็นโจทก์ได้ ทำให้การเรียกร้องสิทธิเพื่อให้ได้รับการเยียวยาของผู้บริโภคมีข้อจำกัด (2) รูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่เหมาะสมกับคดีหุ้นกู้ ควรเป็นการให้สิทธิแก่ผู้บริโภคในการเลือกว่าจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มหรือไม่ โดยผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจะมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มได้ ก็ต่อเมื่อมีการแสดงเจตนาแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือว่าจะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (3) ควรเพิ่มมาตรการหรือกลไกเพื่อช่วยเร่งรัดกระบวนการไต่สวนที่จะช่วยลดระยะเวลาที่ศาลใช้ในการอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่ม และ (4) ควรปรับปรุงหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ให้มีความเหมาะสมและได้สัดส่วนกับพฤติการณ์การกระทำความผิดที่มีความร้ายแรง ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดีแบบกลุ่มอันจะทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอและเป็นธรรม การนำเสนอมาตรการหรือหลักเกณฑ์เพิ่มเติมจะทำให้เป็นประโยชน์และสามารถคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับการเยียวยาได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นในการลงทุนให้เกิดขึ้นต่อไป

คำสำคัญ หุ้นกู้ คดีผู้บริโภค การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

Independent Study title: “Legal Measures for Class Action in Consumers Cases: A Case Study of Debenture Investment Victims”

Author: “Mr. Bundit Amornvadeekul”; ID: “2654003157”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Viman Kritpolviman, Associate Professor; Academic year: 2023

Abstract

This independent study aimed to: (1) explore the meaning, background, concepts, and theories related to class action lawsuits in cases of consumer suffered from debenture investments; (2) examine the relevant laws of the United States, the French Republic, and Thailand concerning the aforementioned issues; (3) analyze problems and obstacles by comparing relevant legal measures; and (4) propose recommendations for amending the law to enhance the effectiveness and fairness of class action lawsuits in cases where consumers have suffered harm from debenture investments.

This independent study was a legal research investigation conducted using qualitative methods through documentary research. It involved studying laws related to securities and the stock market, consumer protection laws, and the procedures for consumer cases. It also covered class action lawsuits under the Civil Procedure Code and the Supreme Court President’s regulations on class action lawsuits. In addition, the research included academic textbooks, articles, and other documents from both domestic and international sources.

The findings indicated that class action lawsuit for consumers harmed by debenture investments encountered persistent issues and limitations: (1) the law does not allow private organizations to act as plaintiffs, restricting consumers’ ability to seek redress; (2) the membership model appropriate for debenture cases should grant consumers the right to choose whether to join the group or not, whereby harmed consumers can only be members if they express their intent to join in writing; (3) measures or mechanisms should be implemented to expedite the investigation process, thereby reducing the time courts take to approve class action status; and (4) criteria for determining punitive damages should be revised to ensure they are appropriate and proportional to the severity of the wrongdoing. These limitations affect the efficiency of class action processes, preventing consumers from receiving adequate and fair protection. Introducing additional measures or guidelines would provide better support for consumers to achieve appropriate and equitable remedies, thereby enhancing the effectiveness of class actions and raising confidence in the capital market.

Keywords : Debenture, Consumer Case, Class Action Lawsuit

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความเมตตาเป็นอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์วิมาน กฤตพลวิมาน ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา และขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ธัชพร กังสังข์ ที่ได้ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ โดยทั้งสองท่านได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ตลอดจนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการจัดทำ อีกทั้งยังช่วยตรวจตรารายละเอียดด้วยความเอาใจใส่จนการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์มา ณ ที่นี้ และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือในการติดต่อประสานงาน ให้ความอนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกต่างๆ สำหรับข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ประกอบการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดามารดา ครอบครัวที่คอยให้กำลังใจ ครู อาจารย์ทุกท่าน ที่กรุณาอบรมสั่งสอน ให้ความรู้ ให้คำชี้แนะแนวทาง แนวคิดในด้านต่างๆ อันเป็นรากฐานของการศึกษา ขอขอบคุณกำลังใจจากเพื่อนนักศึกษาทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือทั้งในขณะศึกษาและการจัดทำ การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ หากการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ได้สร้างประโยชน์ให้กับระบบกฎหมาย คຸ້ມຄອງຜູ້ບຣິໂກດและการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทย เพื่อที่บุคคลทั่วไปจะได้นำไปศึกษาต่อยอดต่อไป ผู้ศึกษาขอมอบเป็นกุศลแก่บิดามารดา ครูบาอาจารย์ที่กล่าวข้างต้นและที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชา แก่ผู้ศึกษา รวมทั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชาที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาจนสำเร็จชั้นปริญญาโท และผู้มีพระคุณท่านอื่นที่อาจกล่าวมาไม่ครบถ้วนมา ณ ที่นี้

นายบัณฑิตย์ อมรรตีกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา	4
3. ประเด็นปัญหาการศึกษา	5
4. สมมติฐานการศึกษา	5
5. กรอบแนวคิดการศึกษา	6
6. ขอบเขตการศึกษา	6
7. คำนียามศัพท์เฉพาะและคำจำกัดความ	6
8. ระเบียบวิธีการวิจัย	7
9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 ความหมาย ความเป็นมา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนในหุ้นกู้การคุ้มครองผู้บริโภค และการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	9
1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตลาดทุนและตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้	9
1.1 ตลาดทุน	9
1.2 ความหมายของตราสารหนี้	10
1.3 ความหมายของหุ้นกู้	10
1.4 ความเป็นมาของหุ้นกู้เอกชน	11
1.5 ความสำคัญของตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้	12
1.6 ประโยชน์ของการลงทุนในหุ้นกู้	13
1.7 ความเสี่ยงจากการลงทุนในหุ้นกู้	14
1.8 ลำดับในการชำระหนี้กรณีบริษัทล้มละลาย	15
1.9 หลักเกณฑ์การออกหุ้นกู้	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.10 การจัดอันดับเครดิตของหุ้นกู้ (Credit Rating)	17
1.11 ข้อมูลสถานการณ์การผิดนัดชำระหนี้ของหุ้นกู้ในปัจจุบัน	20
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในหุ้นกู้	22
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุน	22
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการลงทุน	23
2.3 ทฤษฎีอัตราผลตอบแทน (Rate of Return Theory)	23
2.4 ทฤษฎีความเสี่ยงจากการลงทุน (Investment Risk Theory)	24
3. แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค	25
3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค	25
3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค	27
3.3 ทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาล	28
3.4 แนวคิดหรือหลักการพื้นฐานของค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages)	29
4. ความหมายของผู้บริโภคและคดีผู้บริโภค แนวคิดและความเป็นมา ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	32
4.1 ความหมายของผู้บริโภคและคดีผู้บริโภค	32
4.2 แนวคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	33
4.3 ความเป็นมาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	35
4.4 วิวัฒนาการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย	35
4.5 ลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	37
4.6 ประโยชน์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	37
บทที่ 3 กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ของประเทศไทย และต่างประเทศ	40
1. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ของประเทศไทย	42
1.1 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535	42
1.2 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551	46
1.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
1.4 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ.2559	66
1.5 แนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค	68
1.6 แนวคำวินิจฉัยในคดีผู้บริโภคเกี่ยวกับหุ้นกู้	70
2. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ของต่างประเทศ	72
2.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกา	72
2.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส	87
3. เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ ของประเทศไทยและต่างประเทศ	92
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม ในคดีหุ้นกู้	96
1. ปัญหาหรือข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณสมบัติของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	97
2. ปัญหาความเหมาะสมของรูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีหุ้นกู้	103
3. ปัญหาระยะเวลาที่ศาลใช้ในการพิจารณาอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่ม	107
4. ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้	111
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	117
1. บทสรุป	117
2. ข้อเสนอแนะ	120
บรรณานุกรม	126
ประวัติผู้ศึกษา	129

ญ

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 แสดงสัญลักษณ์และความหมายของการจัดอันดับเครดิต	19
ตารางที่ 2.2 ข้อมูลหุ้นกู้ที่มีปัญหาผิदनัดชำระหนี้ ปรับโครงสร้างหนี้ และฟื้นฟูกิจการ	21
ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของต่างประเทศและกฎหมายไทย	92

สารบัญภาพ

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม 67

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการระดมทุนของบริษัทเอกชนต่างๆ เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ ในทางปฏิบัติ นิยมกระทำกันอยู่ 2 วิธีการ คือการกู้ยืมเงินโดยตรงจากสถาบันการเงินซึ่งจะมีขั้นตอนและใช้ระยะเวลา การพิจารณาจากสถาบันการเงิน ส่วนอีกวิธีหนึ่งคือการระดมทุนโดยการออกตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้ เสนอขายให้แก่บุคคลที่มีเงินออมและต้องการลงทุน ซึ่งวิธีนี้สามารถลดต้นทุนทางการเงินให้กับ ผู้ประกอบธุรกิจได้มากกว่าการกู้ยืมจากสถาบันการเงิน หุ้นกู้จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจทั้งสำหรับ ผู้ระดมทุนและผู้ลงทุน โดยการออกหุ้นกู้เพื่อการระดมทุนมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหากการพัฒนา ตราสารหนี้ให้เติบโตและมีประสิทธิภาพ ก็จะมีส่วนช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีการขยายตัว มากยิ่งขึ้น

จากวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี 2563 ด้วยผลกระทบจากสถานการณ์ Covid-19 ส่งผลต่อเศรษฐกิจทั่วโลกและประเทศไทย คณะกรรมการนโยบายการเงิน (กนง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ใช้นโยบายการปรับลดอัตราดอกเบี้ยนโยบาย เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนมากกว่าการฝากเงิน กับธนาคารพาณิชย์ ทำให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารพาณิชย์ลดลง หุ้นกู้จึงเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ สำหรับการลงทุนของประชาชนหรือนักลงทุนในการที่จะได้รับผลตอบแทนจากการออมที่มากกว่า การฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ โดยในช่วงที่การฝากเงินให้อัตราดอกเบี้ยที่ลดลงมาก ผู้ที่มีเงินออม ต่างพยายามหาแหล่งออมเงินที่มีความเสี่ยงต่ำและให้ผลตอบแทนพอสมควร พันธบัตรรัฐบาลหลายรุ่น จำหน่ายหมดลงอย่างรวดเร็ว สลากออมทรัพย์ของธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ หรือธนาคารอาคารสงเคราะห์ แม้จะลดเงินรางวัลและลดอัตราดอกเบี้ยลงก็ได้รับความสนใจ เป็นอย่างมาก ผู้ที่มีเงินออมไม่ว่าจะมีหน้าที่การงานมั่นคงหรือไม่ก็ตาม รวมไปถึงผู้สูงอายุในวัยเกษียณ ที่มีรายได้จากดอกเบี้ยในการออม หลายคนจึงเข้ามาลงทุนซื้อหุ้นกู้กันมากขึ้น เพราะมีความเสี่ยง ต่ำกว่าการลงทุนจากหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์ฯ อีกทั้งแหล่งออมเงินในช่องทางอื่นก็ได้ผลตอบแทนต่ำ จนไม่จูงใจ ถึงแม้ว่าการที่เข้ามาซื้อหุ้นกู้จะทราบดีว่าอาจมีความเสี่ยงในเรื่องการผิดนัดชำระหนี้ ทั้งจากดอกเบี้ยและเงินต้น แต่ก็ยอมแลกเพื่อผลตอบแทนที่สูงกว่าโดยการเลือกลงทุนในหุ้นกู้ที่มี ผลการดำเนินงานดี ผ่านกระบวนการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงได้รับข้อมูลยืนยัน ที่น่าเชื่อถือในอันดับเครดิตที่สามารถลงทุนได้

นอกจากการซื้อหุ้นกู้จะได้รับผลตอบแทนที่สูงกว่าการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์แล้ว ผู้ที่มีเงินออมก็มักจะแบ่งเงินลงทุนเพื่อให้ได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสมกับการลงทุนในแต่ละประเภท ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงกับผลตอบแทนจากการลงทุนจะเป็นไปตามหลัก High Risk High Return ตามทฤษฎีความเสี่ยงในการลงทุน แต่เมื่อผู้ลงทุนที่ต้องการความมั่นคงหรือรับความเสี่ยงได้น้อย โดยเลือกจะลงทุนในพันธบัตรรัฐบาล ก็มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถจองซื้อได้ทันเนื่องจากได้รับความสนใจจากผู้มีเงินออมเป็นอย่างมากหรือได้รับจัดสรรอย่างจำกัดจำนวน¹ การลงทุนซื้อหุ้นกู้โดยเลือกหุ้นกู้ที่ได้รับการยืนยันข้อมูลว่ามีความเสี่ยงต่ำจึงยังเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าสนใจ ซึ่งหุ้นกู้จะให้ผลตอบแทนในดอกเบี้ยที่ดีกว่าพันธบัตรรัฐบาลแต่ก็จะสัมพันธ์กับความความเสี่ยงที่สูงกว่า

ในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา หุ้นกู้หลายบริษัทเริ่มมีปัญหาการผิดนัดชำระหนี้ในดอกเบี้ย และเงินต้นอย่างต่อเนื่อง โดยหากความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นความเสี่ยงทั่วไปของการทำธุรกิจ และการลงทุน คาดว่านักลงทุนส่วนใหญ่น่าจะยอมรับกับสภาพที่เกิดขึ้นได้ แต่บางกรณีเกิดจากการมีเจตนาฉ้อฉลจากปัจจัยภายในบริษัทเอง มีการทุจริตตกแต่งบัญชีการเงิน ผู้กระทำความผิด มีการวางแผนมาเป็นอย่างดี เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องกฎหมายและด้านการเงิน ใช้ข้อมูลและกลอุบาย หลอกลวงผู้ลงทุนโดยจัดทำหนังสือชี้ชวนอันไม่ตรงกับความจริง ซึ่งถือว่าเป็นความเสี่ยงที่ไม่ควรให้ประชาชนหรือผู้ลงทุนต้องแบกรับความเสี่ยงในส่วนนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์ผิดนัดชำระหนี้ซึ่งทำให้มีโอกาสสูญทั้งดอกเบี้ยและเงินต้น ผู้เสียหายที่อยู่ในวัยเกษียณบางรายถึงขั้นคิดสั้นไม่ยอมมีชีวิตอยู่ต่อไปเพราะคาดหวังว่าจะนำเงินเกษียณที่นำไปลงทุนเพิ่มเติมเพื่อมาดูแลตัวเองยามชรา แต่เมื่อเกิดความเสียหายลักษณะนี้จึงส่งผลกระทบต่อทรัพย์สินและการใช้ชีวิต

แม้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ในฐานะหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแล จะได้พยายามตรวจสอบความเสียหายเพื่อสร้างความเชื่อมั่น ทั้งการออกมาตรการแก้ไขปัญหาเพื่อบังคับใช้กฎหมายให้ทันต่อสถานการณ์ รวมถึงดำเนินการตามกฎหมายกับบริษัทหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในการผิดกฎหมาย แต่ในเรื่องความรับผิดชอบทางแพ่งหรือการเยียวยาความเสียหายกับให้กับผู้เสียหายนั้น ทาง ก.ล.ต. ไม่สามารถดำเนินการแทนผู้เสียหายได้ ความเสียหายที่เกิดขึ้นจึงมีผลกับหุ้นกู้ของหลายๆ บริษัทที่จะออกมาใหม่หรือที่ออกทดแทนชุดเดิมที่ครบกำหนดไถ่ถอน เริ่มที่จะจำหน่ายไม่หมดเพราะผู้ลงทุนขาดความเชื่อมั่น จนอาจทำให้บริษัทผู้ออกหุ้นกู้ไม่มีเงินทุนไปดำเนินกิจการและขาดสภาพคล่อง ส่งผลกระทบไปถึงเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศได้² และความเสียหายไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้ถือหุ้นกู้เท่านั้น แต่เป็นความเสียหาย

¹ มติชนออนไลน์. *หมดเกลี้ยง! แค่ 29 วินาที ประชาชนแห่จองซื้อพันธบัตรรัฐบาล เต็มวงเงิน 1 หมื่นล้าน*. 11 สิงหาคม 2567. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/economy/news_4733187

² สภาองค์กรของผู้บริโภค Thailand Consumers Council. *ดอกเบี้ยไม่จ่าย งบการเงินไม่มี กลุ่มผู้ถือหุ้น "STARK" รวมตัวร้อง ก.ล.ต.ถึงเวลาลงดาบ*. 26 กุมภาพันธ์ 2567. สืบค้นจาก <https://www.tcc.or.th/stark-sec/>

ที่มีมูลค่าสูงและเกิดผลกระทบในวงกว้าง รวมถึงผู้ที่ได้รับความเสียหายโดยทางอ้อมจากการลงทุนในกองทุนรวมหรือแม้กระทั่งกองทุนสำรองเลี้ยงชีพในบางกองทุนที่อาจมีการนำเงินไปลงทุนในหุ้นกู้บริษัทนั้นๆ ก็ได้

ในคดีที่เกี่ยวข้องกับหุ้นกู้ในปี 2563 มีคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ คดีของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ หมายเลขดำที่ ผบ. 418/2562 เป็นคดีหุ้นกู้ของบริษัท เอ็นเนอร์ยี เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) ซึ่งประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคนับเป็นคดีแรก โดยให้เหตุผลตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 (1) วินิจฉัยว่าการซื้อหุ้นกู้เป็นวิธีการออมเงินของประชาชนประเภทหนึ่ง โดยมีผลตอบแทนทำนองเดียวกับการออมเงินประเภทอื่น และมีลักษณะผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยคงที่ (Fixed Income) ซึ่งไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนหรือมีสิทธิในการเข้าไปดำเนินกิจการ ดังนั้น จึงเป็นบรรทัดฐานว่าคดีหุ้นกู้เป็นคดีผู้บริโภค³

เมื่อการวินิจฉัยว่าคดีหุ้นกู้เป็นคดีผู้บริโภค การพิจารณาคดีก็จะสามารถดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็วกว่าการดำเนินคดีแพ่งสามัญทั่วไป อีกทั้งจะสามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายในคดีผู้บริโภคตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น แม้ ก.ล.ต. จะมีมาตรการดำเนินคดีทางอาญา และผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้จะเป็นการฟ้องบริษัทที่ออกหุ้นกู้โดยดำเนินการแทนผู้ถือหุ้นกู้ตามอำนาจหน้าที่ แต่ผู้เสียหายยังมีความจำเป็นต้องใช้กระบวนการฟ้องร้องทางแพ่งเพื่อเยียวยาความเสียหาย การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้จึงเป็นกลไกในการเยียวยาและบรรเทาความเสียหายให้กับผู้บริโภคจำนวนมาก เพื่อให้สามารถคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม⁴ เป็นกระบวนการดำเนินคดีที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน เนื่องจากเป็นวิธีการที่สามารถคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากได้ในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ อีกทั้งสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคที่ไม่มีความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้ นอกจากนี้ยังช่วยหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อนในการฟ้องคดีและป้องกันความขัดแย้งกันของคำพิพากษาลงมาจนเป็นมาตรการในการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกทางหนึ่ง⁵

³ ผู้จัดการออนไลน์. *หุ้นกู้เอิร์ธ “เฮ” ศาลรับเป็นคดีผู้บริโภค*. 8 มีนาคม 2567.

สืบค้นจาก <https://mgronline.com/stockmarket/detail/9630000021986>

⁴ เฉษฐา นครขวาง. *การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์*. วารสารบัณฑิตศึกษานิติศาสตร์, 11(2), 291-302. หน้า 291.

⁵ ปราบกฏตามบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558.

การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นความหวังให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริง และหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกันได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

หลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเมื่อปี 2558 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 อย่างไรก็ตามก็ยังคงเป็นเรื่องใหม่มากสำหรับระบบกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาปรับใช้กับคดีผู้บริโภคในความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้ ที่ปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในคำวินิจฉัยที่เป็นบรรทัดฐาน จึงอาจส่งผลให้การบังคับใช้การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในคดีผู้บริโภคยังไม่บรรลุผลหรือไม่มีประสิทธิภาพตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติในบางประเด็นหลังจากที่กฎหมายฉบับนี้เริ่มใช้ในทางปฏิบัติแล้ว พบว่ามีข้อจำกัดบางประการ ที่อาจทำให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้บริโภคได้อย่างแท้จริง เช่น ผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องกระทำโดยโจทก์ที่ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้น ความเหมาะสมของระบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาและเงื่อนไขการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และหลักเกณฑ์การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่เหมาะสม ในการนำมาปรับใช้กับผู้ประกอบธุรกิจที่มีเจตนาหรือตั้งใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายอย่างร้ายแรง

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาแนวคิด หลักเกณฑ์ แนวทางความเป็นไปได้ ในการที่จะสร้างมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้จากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยจะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการปรับใช้กฎหมาย และศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายเปรียบเทียบกับปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ เพื่อนำมาพัฒนาปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทย ให้การบังคับใช้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการคุ้มครองผู้เสียหาย สร้างบรรทัดฐานให้กับสังคมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมและเศรษฐกิจไทยในปัจจุบัน และอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ตามกฎหมายไทย และเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ

2.4 เพื่อนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่สามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย เพื่อให้การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

3. ประเด็นปัญหาการศึกษา

ศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัดการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่เสียหายจากการลงทุนในตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้ โดยศึกษากฎหมายต่างประเทศเปรียบเทียบกับกฎหมายไทย เพื่อหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมมาใช้เป็นแนวทางสำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภค เพื่อพัฒนาตลาดตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้ให้เป็นที่เชื่อถือและยอมรับ

4. สมมติฐานการศึกษา

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังไม่ตอบสนองตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ที่มุ่งจะคุ้มครองและเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมากในเหตุที่เกิดครั้งเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ได้รับ ความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ เป็นผลทำให้ผู้บริโภคจำนวนมากได้รับความเสียหาย บทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ยังมีข้อจำกัดในบางประการ และเมื่อมีการวินิจฉัยให้เป็นคดีผู้บริโภคและสามารถใช้ กระบวนพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพื่อเพิ่มช่องทางคุ้มครอง และเป็นการเยียวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ โดยเฉพาะกรณีของผู้ประกอบธุรกิจ ที่มีพฤติกรรมการกระทำความผิดร้ายแรงและทำให้เกิดความเสียหายมูลค่าสูงกับผู้บริโภคเป็นจำนวนมากจึงควรที่จะหาแนวทางแก้ไขวิธีการหรือหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม เพื่อนำมาแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มและการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีมาตรการที่เหมาะสม มีประสิทธิภาพ และให้ความเป็นธรรม เพื่อให้มีผลบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายต่อไป

5. กรอบแนวคิดการศึกษา

ในการศึกษารั้วนี้จะได้มีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพื่อหามาตรการทางกฎหมาย ในกระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จะช่วยคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุน ในหุ้นกู้เพื่อให้ได้รับการเยียวยาที่เหมาะสม โดยจะได้นำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในเรื่องการลงทุน ผลตอบแทนจากการลงทุน ทฤษฎีอัตราผลตอบแทน ทฤษฎีความเสี่ยงจากการลงทุน แนวคิดทฤษฎี ทางกฎหมายที่นำมาใช้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาล รวมถึงแนวคิด และหลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งจะได้วิเคราะห์ถึงปัญหาอุปสรรค และหาข้อเสนอแนะแนวทาง ในการเพิ่มมาตรการทางกฎหมายให้เป็นธรรมต่อผู้บริโภค เพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ขอบเขตการศึกษา

รายงานฉบับนี้จำกัดขอบเขตในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เพื่อหา แนวทางเยียวยาหรือบรรเทาความเสียหายในคดีผู้บริโภค ซึ่งจะศึกษาเฉพาะกรณีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในการซื้อหุ้นกู้ โดยศึกษากฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของต่างประเทศ ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) และบทบัญญัติที่ใช้บังคับในกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 เพื่อพิจารณาแนวทาง ที่เหมาะสมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในการซื้อหุ้นกู้

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะและคำจำกัดความ

7.1 คำนิยามที่เกี่ยวข้องภายใต้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีดังนี้⁶

7.1.1 “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาต ให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

⁶ มาตรา 222/1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

7.1.2 “กลุ่มบุคคล” หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเหมือนกันแม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

7.1.3 “สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

7.2 คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับคดีหุ้นกู้ ภายใต้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีดังนี้⁷

7.2.1 “ผู้บริโภค” หมายความว่า ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

7.2.2 “ผู้ประกอบการธุรกิจ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย

7.3 คำนิยามที่เกี่ยวข้องกับคดีหุ้นกู้ ภายใต้พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีดังนี้⁸

7.3.1 “หุ้นกู้” หมายความว่า ตราสารหนี้ไม่ว่าจะเรียกชื่อใดที่แบ่งเป็นหน่วย แต่ละหน่วยมีมูลค่าเท่ากัน และกำหนดประโยชน์ตอบแทนไว้เป็นการล่วงหน้าในอัตราเท่ากันทุกหน่วย โดยบริษัทออกให้แก่ผู้ให้กู้ยืมเงินหรือผู้ซื้อ เพื่อแสดงสิทธิที่จะได้รับเงินหรือผลประโยชน์อื่นของตราสารดังกล่าว แต่ไม่รวมถึงตั๋วเงิน

7.3.2 “หนังสือชี้ชวน” หมายความว่า เอกสารใดๆ ที่ออกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อโฆษณาชี้ชวนให้บุคคลอื่นจองซื้อหรือซื้อหลักทรัพย์ที่ตนหรือบุคคลอื่นออกหรือเสนอขาย

8. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ (Legal Research) โดยวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิธีการศึกษาใช้วิธีวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากตำรา บทความ วารสาร งานวิจัย คำพิพากษาของศาล วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข่าวและสิ่งพิมพ์ต่างๆ รวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วจึงนำมาวิเคราะห์เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

⁷ มาตรา 3 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

⁸ มาตรา 4 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535.

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

9.1 เพื่อทราบและเข้าใจถึงหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเจตนารมณ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้

9.2 เพื่อทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้ ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

9.3 เพื่อทราบปัญหาและอุปสรรคการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

9.4 เพื่อทราบแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่สามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายไทย เพื่อให้การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

บทที่ 2

ความหมาย ความเป็นมา แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนในหุ้นกู้ การคุ้มครองผู้บริโภคและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ความรู้พื้นฐานและความหมายของหุ้นกู้ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน การคุ้มครองผู้บริโภค รวมถึงกระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อคุ้มครองและเป็นการเยียวยา ความเสียหายของผู้บริโภคในประเทศต่างๆ มีที่มาและเหตุผลแตกต่างกันไป เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ถึงเจตนารมณ์ของกฎหมาย จึงควรที่จะศึกษาถึงความ เป็นมา แนวคิดและทฤษฎี ทั้งในส่วนที่เป็นกฎหมาย ของประเทศไทยและประเทศต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงความหมายของการลงทุน หลักการแนวคิด ในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค วิวัฒนาการและกระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ในคดีผู้บริโภค ดังนี้

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับตลาดทุนและตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้

1.1 ตลาดทุน

ตลาดทุน (Capital Market) เป็นแหล่งเพื่อการระดมทุนและการลงทุนระยะยาว (เกินกว่า 1 ปี) โดยสามารถแบ่งออกได้ตามประเภทของตราสารหรือสิทธิที่ผู้ลงทุนหรือผู้ถือตราสาร จะได้รับ ซึ่งโดยทั่วไปจะแบ่งออกเป็นตลาดตราสารทุนและตลาดตราสารหนี้ โดยตลาดตราสารทุน เป็นการระดมทุนของภาคธุรกิจผ่านการออกจำหน่ายหุ้นสามัญ โดยผู้ลงทุนมีฐานะเป็นเจ้าของ ขณะที่ตลาดตราสารหนี้จะเป็นการระดมทุนของภาคธุรกิจผ่านการออกจำหน่ายหุ้นกู้ (Debentures) และการกู้ยืมของหน่วยงานภาครัฐผ่านการออกตราสารหนี้ระยะยาว เช่น พันธบัตรรัฐบาล (Bond) โดยผู้ลงทุนในตราสารหนี้มีฐานะเป็นเจ้าของ⁹ ดังนั้นตลาดทุนจึงหมายถึงตลาดที่มีการซื้อขายตราสาร ทางการเงินที่มีอายุมากกว่า 1 ปีขึ้นไป เช่น หุ้นสามัญ หุ้นบุริมสิทธิ ใบสำคัญแสดงสิทธิ (Warrant) หุ้นกู้ พันธบัตรประเภทต่างๆ เพื่อนำเงินทุนที่ได้รับมาใช้เพื่อการลงทุนในโครงการต่างๆ ของผู้ออกตราสาร¹⁰ ตลาดทุนจึงมีส่วนช่วยในการพัฒนาสร้างความเติบโตให้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

⁹ ธนาคารแห่งประเทศไทย. *โครงสร้างตลาดการเงินไทย*. 28 พฤษภาคม 2567. สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th/th/our-roles/financial-markets>.

¹⁰ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *ตลาดการเงินและการลงทุนในหลักทรัพย์*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 2556. หน้า 74.

1.2 ความหมายของตราสารหนี้

คำจำกัดความคำว่า “ตราสารหนี้” คือตราสารทางการเงินที่ผู้ถือ (นักลงทุน) มีสถานะเป็นเจ้าของ และผู้ออกมีสถานะเป็นลูกหนี้ โดยเจ้าหนี้จะได้รับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยอย่างสม่ำเสมอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้และจะได้รับเงินต้นคืนเมื่อครบกำหนดอายุ ตัวอย่างของตราสารหนี้ที่พบเห็นทั่วไป เช่น ตั๋วเงินคลัง พันธบัตรรัฐบาล และหุ้นกู้เอกชน¹¹

การเรียกชื่อตราสารหนี้ในประเทศไทยจะแตกต่างไปจากต่างประเทศ กล่าวคือตราสารหนี้ในประเทศไทยที่ออกโดยรัฐบาลหรือองค์กรของรัฐบาลจะเรียกว่า พันธบัตร (Bond) ส่วนตราสารหนี้ที่ออกโดยภาคเอกชนเรียกว่า หุ้นกู้ (Debenture) ในขณะที่ตราสารหนี้ในต่างประเทศจะมีสองประเภทคือ ตราสารหนี้ที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Secured bond) และตราสารหนี้ที่ไม่มีหลักทรัพย์ค้ำประกัน (Unsecured bond)¹² ตราสารหนี้จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักลงทุนที่ไม่ชอบความเสี่ยงสูงแต่ได้รับผลตอบแทนที่เป็นดอกเบี้ยอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลตอบแทนจะได้มาน้อยเพียงได้นั้นขึ้นอยู่กับอายุของตราสารหนี้และความน่าเชื่อถือของผู้ออกตราสารหนี้

1.3 ความหมายของหุ้นกู้

หุ้นกู้ คือ “ตราสารหนี้” ที่ออกโดยภาคเอกชน เพื่อระดมทุนสำหรับใช้ในกิจการต่างๆ ของบริษัท เช่น เพื่อการลงทุนขยายกิจการ หุ้นกู้สามารถแบ่งออกเป็นหน่วยๆ แต่ละหน่วยมีมูลค่าเท่าๆ กัน ในประเทศไทยการออกหุ้นกู้โดยทั่วไปมักจะกำหนดมูลค่าไว้ที่หน่วยละ 1,000 บาท และมักกำหนดมูลค่าการซื้อขั้นต่ำไว้ที่ 100,000 บาท หรืออาจมากกว่านั้นในกรณีการขายให้นักลงทุนสถาบันหรือนักลงทุนรายใหญ่¹³

คำนิยามของ “หุ้นกู้” ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ของพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 หมายความว่า “ตราสารแห่งหนึ่งไม่ว่าจะเรียกชื่อใดที่แบ่งเป็นหน่วย แต่ละหน่วยมีมูลค่าเท่ากัน และกำหนดประโยชน์ตอบแทนไว้เป็นการล่วงหน้าในอัตราเท่ากันทุกหน่วย โดยบริษัทออกให้แก่ผู้ให้ยืมเงินหรือผู้ซื้อ เพื่อแสดงสิทธิที่จะได้รับเงินหรือผลประโยชน์อื่นของผู้ถือตราสารดังกล่าว แต่ไม่รวมถึงตั๋วเงิน”

¹¹ SET’investnow ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *ความหมายตราสารหนี้*. 28 พฤษภาคม 2567.

สืบค้นจาก <https://www.setinvestnow.com/th/home>

¹² สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะและสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย. *คู่มือผู้สอนความรู้เรื่องตราสารหนี้*. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง. 2550. หน้า 8.

¹³ นิภาพันท์ พูนเสถียรทรัพย์. *หุ้นกู้ การลงทุนและความเสี่ยง*. 21 กุมภาพันธ์ 2567. สืบค้นจาก <https://www.scb.co.th/th/personal-banking/stories/grow-your-wealth/debentures.html>

“หุ้นกู้” ตามความหมายของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ หมายถึงตราสารหนี้ซึ่งเจ้าของกิจการในภาคเอกชนเป็นผู้ออกตราสารการเงินเพื่อการกู้เงินจากผู้ลงทุน คือหุ้นกู้ประเภทต่างๆ ทั้งที่มีหลักประกันและไม่มีหลักประกัน โดยมีระยะเวลาการชำระคืนเงินต้นในอนาคตไว้แน่นอน และมีการจ่ายดอกเบี้ยเป็นรายงวดตามอัตราที่กำหนด¹⁴

ส่วนคำว่า “หุ้นกู้” ที่ให้ความหมายโดยศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ไทย (The Thai Bond Dealing Centre) คือ ตราสารหนี้ที่ออกโดยภาคเอกชน มีวัตถุประสงค์เพื่อระดมทุนสำหรับใช้ในกิจการต่างๆ ของบริษัท โดยผู้ถือตราสารมีสถานะเป็นเจ้าของ ซึ่งจะได้รับผลตอบแทนที่สม่ำเสมอและแน่นอน ในรูปของดอกเบี้ย (Interest) ตลอดอายุตามเงื่อนไขที่ระบุไว้ โดยหุ้นกู้สามารถแบ่งออกเป็นหน่วยๆ แต่หน่วยมีมูลค่าเท่ากัน และการออกหุ้นกู้มักจะกำหนดมูลค่าหน่วยละ 1,000 บาท¹⁵

สำหรับความแตกต่างระหว่างพันธบัตรกับหุ้นกู้ พันธบัตรรัฐบาลเป็นตราสารหนี้ที่รัฐบาลโดยกระทรวงการคลังเป็นผู้ออกเพื่อกู้เงินจากประชาชน ดังนั้น รัฐบาลจะอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ ส่วนผู้ที่ถือพันธบัตร ได้แก่ ประชาชน สถาบันการเงิน หรือองค์กรใดๆ ที่ถือพันธบัตรก็จะมีฐานะเป็นเจ้าของรัฐบาล ส่วนหุ้นกู้ใช้เรียกตราสารหนี้ที่ออกโดยบริษัทเอกชน มีอายุตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป

1.4 ความเป็นมาของหุ้นกู้เอกชน

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ได้มีการประกาศใช้เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บริษัทเอกชนต่างๆ สามารถระดมทุนได้โดยตรงจากประชาชนทั้งในการระดมเงินทุนจากส่วนของเจ้าของและการก่อหนี้โดยใช้เครื่องมือทางการเงิน ซึ่งได้แก่การออกตราสารทุน เช่น หุ้นสามัญ และการออกตราสารหนี้ เช่น หุ้นกู้ ซึ่งแต่เดิมนั้นจะเปิดโอกาสให้แต่บริษัทจำกัด (มหาชน) ที่ได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเท่านั้นที่สามารถออกตราสารหนี้ได้

ผลที่เกิดขึ้นจากการออกพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ทำให้เกิดบทบาทสำคัญมากขึ้นในการออกหุ้นกู้ภาคเอกชน คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตราสารหนี้ จึงมอบหมายให้สมาคมบริษัทหลักทรัพย์ ทำหน้าที่เป็นแกนนำในการรวมกลุ่มผู้ค้าตราสารหนี้ เพื่อจัดตั้งชมรมผู้ค้าตราสารหนี้ (Bond Dealers Club/ BDC) ในปี พ.ศ. 2537 มีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมกันสร้างมาตรฐานการซื้อขายตราสารหนี้ในตลาดรอง และอีก 3 ปีถัดมา ชมรมผู้ค้าตราสารหนี้ได้ปรับโครงสร้างองค์กรและขออนุญาตต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เพื่อจดทะเบียน

¹⁴ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. *เปิดประตูสู่การลงทุน* กรุงเทพมหานคร 2544. หน้า 12.

¹⁵ สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย. *มารู้จักกับการลงทุนในหุ้นกู้*. 22 สิงหาคม 2567.
สืบค้นจาก <https://www.thaibma.or.th/pdf/publication/BondInvestment.pdf>

เป็นศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ไทย (The Thai Bond Dealing Centre/ Thai BDC) โดยได้รับใบอนุญาตให้บริการเป็นศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ ตามมาตรา 204 แห่งพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 จากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และต่อมาในปี 2548 คณะกรรมการกำกับการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ที่มีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธาน ได้เห็นชอบให้ Thai BDC ปรับสถานะจากศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ไทยเป็นสมาคม เกี่ยวเนื่องกับธุรกิจหลักทรัพย์ภายใต้ชื่อ “สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย” (Thai Bond Market Association: ThaiBMA) เพื่อมุ่งเน้นการทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลตลาดตราสารหนี้ของประเทศ และกำกับดูแลการซื้อขายตราสารหนี้ในตลาดรอง¹⁶

สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทยใช้เวลาเกือบ 30 ปี โดยเริ่มต้นจาก “ชมรมผู้ค้าตราสารหนี้” มาเป็น “ศูนย์ซื้อขายตราสารหนี้ไทย” และ “สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย” หรือ ThaiBMA ในปัจจุบัน ทั้งนี้มีข้อมูล ณ สิ้นปี 2537 มีมูลค่าคงค้างของตราสารหนี้ทั้งหมดเพียง 339,000 ล้านบาท คิดเป็น 9.3% ของ GDP ประกอบด้วยพันธบัตรรัฐบาลวิสาหกิจมูลค่าสูงสุด 190,400 ล้านบาท หุ้นกู้ของเอกชน 86,100 ล้านบาท และพันธบัตรรัฐบาล 62,500 ล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับ ณ สิ้นปี 2566 มูลค่าตราสารหนี้มีจำนวนถึง 16.5 ล้านล้านบาท หรือเท่ากับ 95 % ของ GDP นับได้ว่าตลาดตราสารหนี้ของไทยมีส่วนสำคัญในการเป็นแหล่งเงินทุนของประเทศ นอกเหนือจากเงินกู้จากสถาบันการเงินและเงินลงทุนในตลาดทุน¹⁷

1.5 ความสำคัญของตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้

ตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้เป็นการระดมทุนซึ่งผู้ระดมทุนเป็นผู้ขายตราสารหนี้นั่นเอง โดยตรงแก่ผู้ลงทุน โดยจะทำให้ต้นทุนทางการเงินต่ำกว่าต้นทุนที่กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน หรือธนาคารพาณิชย์ซึ่งต้องการผลตอบแทนหรือดอกเบี้ยอันเป็นรายได้จากการประกอบธุรกิจในฐานะเป็นสื่อกลางในการระดมทุนจากผู้ออมเงินอีกทอดหนึ่ง

หุ้นกู้จัดเป็นหนี้สินชนิดที่ผูกพันผู้ออกตราสาร ที่จะต้องจ่ายผลตอบแทนให้ไป ตามที่ตกลงกันไว้ซึ่งปรากฏตามเงื่อนไขในตราสารอย่างเคร่งครัด และไม่ขึ้นกับผลประกอบการ หรือสภาพคล่องของผู้ออกตราสาร ดังนั้น หากปรากฏว่าแม้ผู้ออกตราสารจะขาดสภาพคล่องทางการเงิน จนไม่สามารถทำการชำระหนี้หรือผลตอบแทนตามเงื่อนไขที่ปรากฏเอาไว้ในตราสารได้ หรือบางกรณี อาจมีความจำเป็นถึงขนาดชำระบัญชีเลิกกิจการไป ผู้ถือหุ้นกู้ก็ยังสามารถที่จะเรียกร้องผลตอบแทน

¹⁶ ThaiBMA. *สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย*. 28 พฤษภาคม 2567.

สืบค้นจาก <https://www.thaibma.or.th/EN/About/AboutThai.aspx>

¹⁷ ThaiBMA. *พัฒนาการของตลาดตราสารหนี้ไทย คำกล่าวเปิดงาน Best Bond Awards 2023*.

28 พฤษภาคม 2567. สืบค้นจาก https://www.thaibma.or.th/doc/press/y2024/Speech_by_KSommai.pdf

ตามที่ปรากฏในตราสารนั้นได้จากสินทรัพย์ของกิจการผู้ออกตราสารที่ยังคงมีอยู่ โดยมีสิทธิดีกว่าผู้ถือหุ้นสามัญ การระดมทุนในหุ้นกู้ยังช่วยให้ผู้ระดมทุนสามารถบริหารและรักษาสัดส่วนความเป็นเจ้าของกิจการได้อีกด้วย เนื่องมาจากการลงทุนในลักษณะตราสารหนี้จัดเป็นหนี้สินของกิจการ การระดมทุนโดยตราสารหนี้จึงไม่ทำให้สัดส่วนของความเป็นเจ้าของกิจการของผู้ถือหุ้นเดิมและอำนาจในการบริหารหรือกระทั่งสิทธิเรียกร้องใดๆ เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขความตกลงที่ระบุในหุ้นกู้อีกประการหนึ่งด้วย¹⁸

นอกจากนี้ การระดมทุนโดยหุ้นกู้ยังสามารถเป็นตัวชี้วัดของผู้บริหารในการที่จะส่งสัญญาณแก่บุคคลภายนอกว่า การดำเนินกิจกรรมที่กิจการกำลังจะดำเนินนั้นมีอนาคตและมั่นคงซึ่งมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูงจึงประกาศระดมทุนจากบุคคลภายนอก เพราะหากการดำเนินกิจการนั้นไม่มีประสิทธิภาพย่อมส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้แก่ผู้ลงทุนซึ่งทำให้เกิดปัญหาหลายประการตามมา ไม่ว่าจะเป็นต่อชื่อเสียง เครดิต ตลอดจนความเชื่อมั่นที่มีต่อผู้ลงทุนในอนาคต¹⁹

บทบาทของตราสารหนี้ประเภทหุ้นกู้จึงถือได้ว่ามีส่วนในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอันมาก โดยเป็นทางเลือกหนึ่งของการลงทุนโดยประชาชน เป็นการสนับสนุนให้มีการออมอีกรูปแบบหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งการออมในระยะปานกลางและระยะยาว เงินออมในลักษณะนี้จะถูกนำไปใช้ในการลงทุนด้านต่างๆ ของระบบเศรษฐกิจ การออมที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้ลดการนำเข้าเงินทุนจากต่างประเทศ ซึ่งจะส่งผลดีต่อเสถียรภาพความมั่นคงของระบบการเงินในประเทศไทย

1.6 ประโยชน์ของการลงทุนในหุ้นกู้

โดยปกติแล้วผู้บริโภครที่ตัดสินใจจะลงทุนซื้อหุ้นกู้ ส่วนใหญ่จะมีรายได้ส่วนเกินจากค่าใช้จ่ายที่จำเป็น แล้วนำรายได้ส่วนนี้เพื่อมาลงทุนหรือฝากเงินให้ได้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ย ซึ่งเงินส่วนหนึ่งจะมีการฝากไว้กับธนาคารพาณิชย์ในลักษณะการออมระยะสั้น แต่ถ้าต้องการออมเงินหรือลงทุนในระยะยาวเพื่อคาดหวังดอกเบี้ยที่สูงขึ้น การซื้อหุ้นกู้ก็เป็นการลงทุนที่นิยมกันในปัจจุบัน โดยปัจจัยที่ผู้บริโภครจะพิจารณาและคำนึงถึงเพื่อที่จะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน มีดังนี้²⁰

¹⁸ ปกป้อง กลัวิเศษ. การพัฒนากฎหมายเพื่อให้ตราสารทางการเงินที่ใช้ในการระดมทุนมีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, เชียงราย. 2559, หน้า 43.

¹⁹ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 44.

²⁰ บริษัทหลักทรัพย์ ทรินิตี้. บทความเรื่องประโยชน์จากการลงทุนในหุ้นกู้. 13 มีนาคม 2567.

1) อัตราผลตอบแทน หุ้นกู้ของบริษัทเอกชนมักจะเสนออัตราผลตอบแทนที่สูงกว่า การลงทุนในพันธบัตรรัฐบาลที่มีลักษณะและอายุคงเหลือใกล้เคียงกัน ผลตอบแทนส่วนที่เพิ่มสูงขึ้นนี้ จะเป็นการชดเชยให้กับความเสี่ยงที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากหุ้นกู้ที่ออกโดยบริษัทเอกชนถือว่ามีความเสี่ยง ในการผิดนัดชำระหนี้มากกว่าพันธบัตรรัฐบาล

2) เป็นแหล่งรายได้ประจำ เนื่องจากหุ้นกู้จะจ่ายดอกเบี้ยเป็นงวดๆ แก่ผู้ลงทุน และจะจ่ายคืนเงินต้นเมื่อครบกำหนดของอายุหุ้นกู้ หากผู้บริโภครที่ต้องการรายได้ประจำ โดยที่เงินต้น ของการลงทุนนั้นยังคงอยู่ครบ จึงอาจพิจารณาลงทุนในหุ้นกู้และตราสารหนี้อื่นๆ ไว้เป็นทางเลือก ในการลงทุน

3) ความมั่นคงปลอดภัยของเงินลงทุน ผู้บริโภคจะต้องพิจารณาอันดับความน่าเชื่อถือ ของหุ้นกู้ที่ลงทุน โดยอันดับความน่าเชื่อถือที่สูงก็ถือว่ามีความปลอดภัยสูงหรือหมายความว่ามีความเสี่ยง ที่จะไม่ได้รับชำระคืนค่อนข้างต่ำ อันดับความน่าเชื่อถือนี้อาจประเมินจากประวัติทางการเงิน และความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ออกหุ้นกู้ ทั้งนี้ สำนักงาน ก.ล.ต.กำหนดให้หุ้นกู้ที่ออกขาย ในประเทศไทยจะต้องได้รับการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ

4) การกระจายความเสี่ยงของการลงทุน หุ้นกู้อาจถือว่าเป็นเครื่องมือการลงทุน ที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของความต้องการของผู้บริโภคที่เป็นนักลงทุนในเรื่องการกระจายความเสี่ยง ซึ่งสามารถกระจายการลงทุนไปสู่ธุรกิจประเภทต่างๆ โดยมีอันดับความน่าเชื่อถือที่หลากหลายได้

5) สามารถซื้อขายเปลี่ยนมือได้ ข้อดีของการซื้อหุ้นกู้ก็คือ สามารถซื้อขาย แลกเปลี่ยนมือกันได้ในตลาดรอง โดยไม่ต้องรอให้ถึงวันครบกำหนดอายุ อย่างไรก็ตามสภาพคล่อง การซื้อขายอาจแตกต่างกันไปตามขนาดและเงื่อนไขของแต่ละหุ้นกู้

1.7 ความเสี่ยงจากการลงทุนในหุ้นกู้

การลงทุนในรูปแบบการออมโดยการซื้อหุ้นกู้ได้รับความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน ซึ่งผู้บริโภคที่สนใจจะลงทุนมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจและศึกษาข้อมูลในเรื่องความเสี่ยง เพื่อเป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการลงทุน เนื่องจากหุ้นกู้แต่ละประเภทหรือหุ้นกู้ ที่ออกโดยผู้ประกอบการธุรกิจในแต่ละประเภทธุรกิจก็จะมีความเสี่ยงที่แตกต่างกันออกไป โดยมีความเสี่ยง หลักๆ ดังนี้²¹

1) ความเสี่ยงด้านสภาพคล่อง หากเลือกลงทุนในหุ้นกู้ระยะยาวโดยปราศจากการวางแผน อาจทำให้เกิดเหตุการณ์ที่มีความต้องการใช้เงินก่อนครบกำหนดอายุการลงทุนจนต้องนำไปขาย ที่ตลาดรอง และส่งผลให้อาจต้องขายขาดทุนหรือไม่ได้รับเงินตามที่ควรจะได้ถ้าถือต่อจนครบอายุ

²¹ นิภาพันท์ พูนเสถียรทรัพย์. บทความเรื่องความเสี่ยงจากการลงทุนในหุ้นกู้. 9 เมษายน 2567.

2) ความเสี่ยงด้านอัตราดอกเบี้ย คือโอกาสที่อัตราดอกเบี้ยจะเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อการลงทุนที่ลงทุนไป เช่น ถ้าอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดมีค่าสูงขึ้นจะทำให้ตราสารหนี้มีมูลค่าลดลง ตัวอย่างเช่น หากลงทุนในหุ้นกู้ที่ได้ดอกเบี้ย 4% ต่อปี เป็นเวลา 5 ปี อัตราผลตอบแทนก็จะอยู่ที่ 4% ตลอดระยะเวลา 5 ปี ถ้าเวลาผ่านไปอัตราดอกเบี้ยในท้องตลาดมีค่าสูงขึ้น ก็จะเสียโอกาสที่จะนำเงินไปลงทุนในสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงขึ้น เช่น หุ้นกู้ชุดใหม่ที่อาจจะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า 4%

3) ความเสี่ยงด้านเครดิต คือ โอกาสที่บริษัทที่นำเงินไปลงทุนไม่มีความสามารถในการชำระหนี้คืนได้ ผลที่ตามมาคือบริษัทอาจไม่ยินยอมที่จะชำระหนี้ต่อหรืออาจถูกฟ้องล้มละลาย ส่งผลให้การลงทุนเกิดความเสียหายได้ นั่นคือผู้บริโภคมักจะไม่ได้รับดอกเบี้ยตามที่ตกลงไว้ หรืออาจจะสูญเสียเงินต้นทั้งหมดที่ลงทุนได้

ดังนั้นก่อนตัดสินใจลงทุนในหุ้นกู้ ผู้บริโภคควรพิจารณาเป้าหมายการลงทุนและระยะเวลาในการลงทุนให้ชัดเจน รวมถึงพิจารณาอันดับเครดิตของหุ้นกุนั้นๆ ว่าตรงกับระดับความเสี่ยงที่รับได้หรือไม่ และพิจารณาวัตถุประสงค์ในการออกหุ้นกู้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจว่านอกจากอันดับเครดิตที่ถูกประเมินแล้ว ความเป็นไปได้และความเสี่ยงมากน้อยเพียงใดที่บริษัทจะนำเงินมาคืนเมื่อครบกำหนด

1.8 ลำดับในการชำระหนี้กรณีบริษัทล้มละลาย

เมื่อผู้บริโภคตัดสินใจลงทุนซื้อหุ้นกู้ก็จะมีสถานะเป็นเจ้าของซึ่งจะได้รับผลตอบแทนที่สม่ำเสมอและแน่นอนในรูปของดอกเบี้ย แต่ปัจจัยหนึ่งที่ต้องคำนึงถึงก็คือความเสี่ยงจากการผิดนัดชำระหนี้ โดยมีโอกาสเกิดขึ้นได้ในการชำระหนี้คืนจากการที่ผู้ออกหุ้นกู้ไม่ชำระตามกำหนดเวลาหรือไม่มีความสามารถในการชำระคืนได้เลยจนถึงขั้นตอนการฟ้องร้องบังคับคดี ผู้บริโภคจึงมีความจำเป็นต้องทราบข้อมูลซึ่งเป็นลำดับการชำระหนี้คืนกรณีของบริษัทผู้ออกหุ้นกู้ล้มละลาย ดังนี้²²

1) หุ้นกู้มีประกัน หมายถึง หุ้นกู้ที่ผู้ออกนำสินทรัพย์เป็นหลักประกัน ทำให้ผู้ถือหุ้นกู้มีสิทธิเรียกร้องเหนือสินทรัพย์นั้น

2) หุ้นกู้ไม่มีประกันและไม่ด้อยสิทธิ หมายถึง หุ้นกู้ที่ไม่ได้กำหนดให้มีหลักประกันเพื่อการชำระหนี้คืน โดยผู้ถือหุ้นกุนั้นมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้สามัญทั่วไปของบริษัทผู้ออก

3) หุ้นกู้ไม่มีประกันและด้อยสิทธิ หมายถึง หุ้นกู้ที่ไม่ได้กำหนดให้มีหลักประกันเพื่อการชำระหนี้คืนและผู้ถือมีสิทธิเรียกร้องชำระหนี้ด้อยกว่าเจ้าหนี้สามัญรายอื่นๆ ในการเรียกร้องสินทรัพย์เอาจากผู้ออก แต่สูงกว่าผู้ถือหุ้นบุริมสิทธิและหุ้นสามัญ

²² ธนากร ซีไอเอ็มบี ไทย. เร็องนำรู้ ลำดับการชำระหนี้คืน หากบริษัทล้มละลาย. 2 เมษายน 2567.

4) หุ้นบุริมสิทธิ หมายถึง ผู้ถือหุ้นที่ไม่มีสิทธิออกเสียงในการบริหาร แต่จะมีสิทธิในการชำระหนี้คืนก่อนผู้ถือหุ้นสามัญ

5) หุ้นสามัญ หมายถึงผู้ถือหุ้นซึ่งเปรียบได้กับเจ้าของกิจการ มีสิทธิได้รับชำระหนี้เป็นอันดับสุดท้าย

ดังนั้น ผู้บริโภคจึงควรทำความเข้าใจทั้งเงื่อนไขผลตอบแทน ข้อกำหนดทางกฎหมาย และศึกษาถึงปัจจัยความเสี่ยงในทุกๆ ด้านก่อนการตัดสินใจลงทุน

1.9 หลักเกณฑ์การออกหุ้นกู้

การออกหุ้นกู้ในประเทศไทยนั้น ให้บริษัทมหาชนจำกัดและบริษัทจำกัดที่จะทำการออกหุ้นกู้จะต้องได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) โดยต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นการส่งเสริมการลงทุนและสร้างความมั่นใจของประชาชนในการลงทุนหุ้นกู้

เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ถือหุ้นกู้ กฎหมายจึงได้จัดให้การออกหุ้นกู้ที่มีหลักประกันหรือการออกหุ้นกู้ที่เสนอขายแก่ประชาชนโดยทั่วไปจำเป็นต้องมีผู้ดูแลผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้หรือที่เรียกว่าผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ (Representative of Debenture Holders) เพื่อเป็นผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับระหว่างบริษัทผู้ออกหุ้นกู้กับผู้ถือหุ้นกู้ ยกเว้นในกรณีการเสนอขายหุ้นกู้ที่ได้จำกัดผู้ลงทุนและจำกัดการโอนหุ้นกู้ไว้เฉพาะกับผู้ลงทุนสถาบันตามที่กำหนดไว้เท่านั้นที่กฎหมายกำหนดให้ไม่ต้องมีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ เนื่องจากผู้ลงทุนสถาบันดังกล่าวนั้นสามารถคุ้มครองสิทธิของตนเองได้ แต่อย่างไรก็ตามหากเป็นกรณีการออกหุ้นกู้มีประกัน จะต้องจัดให้มีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ด้วยในทุกกรณี²³

เหตุผลที่ต้องจัดให้มีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ในการเสนอขายหุ้นกู้ที่มีหลักประกันและหุ้นกู้ต่อประชาชนทั่วไปนั้น เนื่องจากว่าผู้ถือหุ้นกู้ที่เป็นประชาชนทั่วไปมีเป็นจำนวนมากและขาดความรู้ความสามารถที่เพียงพอ จึงทำให้ขาดตัวกลางในการดำเนินการและประสานงานกับผู้ออกหุ้นกู้ และผู้ถือหุ้นกู้ก็ไม่มีความสามารถที่เพียงพอในการควบคุมบริษัทผู้ออกหุ้นกู้ให้ปฏิบัติตามข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ออกหุ้นกู้ และในกรณีของหุ้นกู้ที่มีหลักประกันก็เพื่อมิให้เกิดปัญหาในเรื่องของการจัดให้มีตัวแทนเป็นผู้รับหลักประกันตามหุ้นกู้และการดำเนินคดีเมื่อมีการผิดสัญญาตามข้อกำหนดสิทธิและหน้าที่ของผู้ออกหุ้นกู้หรือผิดนัดชำระหนี้ตามหุ้นกู้ กฎหมายจึงจำเป็นต้องจัดให้มีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้เป็นผู้ดูแลจัดการและดำเนินการดังกล่าว²⁴

²³ ชาญกิจ จิรจิตการุณ. *อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2546. หน้า 11.

²⁴ “เรื่องเดียวกัน”, หน้า 14.

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสำนักงาน ก.ล.ต. จะได้มีการกลั่นกรองคุณสมบัติหุ้นกู้เบื้องต้น แต่ก็ไม่ได้เป็นการรับประกันว่าการลงทุนในหุ้นกู้ที่ได้รับการอนุญาตนั้นเป็นการลงทุนที่ไม่มีความเสี่ยง เนื่องจากผู้ลงทุนแต่ละรายจะต้องศึกษาข้อมูลหุ้นกู้ที่ต้องการลงทุน ข้อจำกัดในการลงทุนที่แตกต่างกัน และตัดสินใจด้วยตนเอง

1.10 การจัดอันดับเครดิตของหุ้นกู้ (Credit Rating)

นอกจากหลักเกณฑ์การออกหุ้นกู้ข้างต้นแล้ว สำนักงาน ก.ล.ต. ยังมีข้อกำหนดเพิ่มเติมสำหรับการออกตราสารหนี้และการเสนอขายหุ้นกู้ต่อประชาชนทั่วไป จะต้องมีการจัดอันดับความน่าเชื่อถือโดยสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating Agency) เพื่อเป็นข้อมูลในการประเมินฐานะและความสามารถในการชำระหนี้คืน ประกอบกับข้อมูลฐานะการเงินและผลประกอบการที่ต้องเปิดเผยไว้ในหนังสือชี้ชวน โดยการจัดอันดับเครดิตหรือการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ เป็นเครื่องมือประเมินความเสี่ยงด้านเครดิตวิธีหนึ่งที่ยอมรับใช้ เนื่องจากอันดับเครดิตแต่ละระดับจะมีสัญลักษณ์ตัวอักษร เช่น AAA หรือ AA เพื่อบ่งบอกความเสี่ยงในเชิงเปรียบเทียบ ซึ่งช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นผู้ออกตราสาร สถาบันการเงินผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ และนักลงทุน สามารถเข้าใจตรงกันได้ง่ายขึ้นว่าทั้งผู้ออกตราสารหนี้และตัวตราสารหนี้นั้นๆ มีความเสี่ยงอย่างไร

ผู้บริโภคที่สนใจลงทุนในหุ้นกู้ จึงจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) เพราะการจัดอันดับความน่าเชื่อถือเป็นตัวช่วยสำคัญในการพิจารณาว่าควรที่จะเลือกลงทุนในหุ้นกุนั้นหรือไม่ โดยการจัดอันดับความน่าเชื่อถือนี้จัดทำขึ้นโดยสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (CRA: Credit Rating Agency) ซึ่งปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ให้ความเห็นชอบอยู่ 2 สถาบัน ได้แก่ TRIS (TRIS Rating Co., Ltd) และ Fitch (Fitch Ratings (Thailand) Ltd.) ในขณะที่ระดับสากลทั่วโลกจะยอมรับการจัดอันดับความน่าเชื่อถือจาก 3 สถาบัน ได้แก่ Fitch Rating, Moody's Investor Service และ Standard and Poor's²⁵

ประโยชน์ของการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) ก็เพื่อเป็นการประเมินว่าหุ้นกู้ที่นำเสนอขายอยู่นั้น มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใดในการที่จะผิดนัดชำระหนี้ โดยสถาบันการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (CRA: Credit Rating Agency) ได้นำข้อมูลต่างๆ มาคิด วิเคราะห์ ประมวลผล และประเมินผลออกมาเป็นเกรด การจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) จึงเป็นส่วนสำคัญในการที่จะช่วยให้สามารถประเมินความเสี่ยงของหุ้นกู้ได้ในเบื้องต้น แต่อย่างไรก็ตาม

²⁵ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. *ซื้อหุ้นกู้ต้องดู credit rating.*

การจัดอันดับความน่าเชื่อถือเป็นเพียงการใช้ข้อมูลทางการเงินต่างๆ ของผู้ออกหุ้นกู้ ณ ช่วงเวลาหนึ่ง มารวบรวมและประเมินผล โดยไม่ได้เป็นการรับประกันอนาคตถึงความน่าเชื่อถือของหุ้นกู้นั้นตลอดไป หมายความว่าหุ้นกู้ที่ได้รับการจัดอันดับดีๆ ในตอนนี้ หากมีสถานการณ์บางอย่างส่งผลกระทบต่อธุรกิจ หรือองค์กรก็อาจถูกปรับลดอันดับความน่าเชื่อถือลงได้ ในขณะที่หุ้นกู้ที่ไม่ได้รับการจัดอันดับ อยู่ใน Investment Grade ในตอนนี้ก็อาจจะไม่ได้หมายความว่าหุ้นกู้นั้นไม่ดีไม่สมควรลงทุน เพราะมีความเป็นไปได้อยู่เหมือนกันว่าในขณะที่รวบรวมข้อมูลเพื่อจัดอันดับความน่าเชื่อถืออยู่นั้น ธุรกิจหรือองค์กรของผู้ออกหุ้นกู้ อาจอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการขยายโอกาสทางธุรกิจเพื่อรับโอกาสเติบโต จากแนวโน้มธุรกิจก็เป็นไปได้เช่นกัน²⁶

อันดับเครดิตของหุ้นกู้สามารถแบ่งได้ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ Investment Grade คือหุ้นกู้ที่สามารถลงทุนได้อย่างมีความมั่นคง เพราะมีโอกาสต่ำในการผิดนัดชำระหนี้ และ Non-Investment Grade (หรืออีกชื่อหนึ่งคือ Speculative Grade) คือหุ้นกู้ที่ต้องเพิ่มความระมัดระวังในการลงทุน เพราะมีโอกาสในการผิดนัดชำระหนี้ได้ ซึ่งการผิดนัดชำระหนี้ จะมีตั้งแต่ชำระล่าช้า ชำระไม่ครบตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรืออาจถึงขั้นไม่สามารถชำระหนี้ได้ โดย Investment Grade คือกลุ่มระดับนำลงทุน (AAA ถึง BBB-) และ Speculative Grade คือกลุ่มเก็งกำไร (BB+ ถึง D) ยิ่งอันดับเครดิตยิ่งสูงความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้ก็จะต่ำไปด้วย ซึ่งความหมายของสัญลักษณ์และนิยามผลการจัดอันดับเครดิตของ TRIS และ Fitch (Thai) แสดงได้ ดังตารางดังต่อไปนี้

²⁶ ThaiBMA สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย. ลงทุนในหุ้นกู้ ต้องรู้จักอันดับเครดิต. 23 สิงหาคม 2567.

ตารางที่ 2.1 แสดงสัญลักษณ์และความหมายของการจัดอันดับเครดิต²⁷

สัญลักษณ์	ความหมาย
AAA	อันดับเครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงต่ำที่สุด ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์สูงสุด และได้รับผลกระทบน้อยมากจากการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ
AA	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงต่ำมาก ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์สูงมาก แต่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ มากกว่าอันดับเครดิตที่อยู่ในระดับ AAA
A	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงในระดับต่ำ ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์สูง แต่อาจได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ มากกว่าอันดับเครดิตที่อยู่ในระดับสูงกว่า
BBB	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงในระดับปานกลาง ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์ที่เพียงพอ แต่มีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ มากกว่า และอาจมีความสามารถในการชำระหนี้ที่อ่อนแอลงเมื่อเทียบกับอันดับเครดิตที่อยู่ในระดับสูงกว่า
BB	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงในระดับสูง ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์ต่ำกว่าระดับปานกลาง และจะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่รุนแรงทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งอาจส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้อยู่ในเกณฑ์ที่ไม่เพียงพอ
B	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงในระดับสูงมาก ผู้ออกตราสารหนี้มีความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นในเกณฑ์ต่ำ และอาจจะหมดความสามารถหรือความตั้งใจในการชำระหนี้ได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ
C	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้มีความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้สูงที่สุด ผู้ออกตราสารหนี้ไม่มีสามารถในการชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นตามกำหนดอย่างชัดเจน โดยต้องอาศัยเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยทางธุรกิจ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อย่างมากจึงจะมีสามารถในการชำระหนี้ได้
D	เครดิตองค์กรหรือตราสารหนี้เป็นระดับที่อยู่ในสภาวะผิดนัดชำระหนี้โดยผู้ออกตราสารหนี้ไม่สามารถชำระดอกเบี้ยและคืนเงินต้นได้ตามกำหนด

²⁷ กรรณิกา วิวัฒน์บุตรสิริ. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดอันดับเครดิตหุ้นกู้ของสถาบันการเงิน. (การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2540. หน้า 5-6.

ดังนั้น จึงควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) มาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาก่อนตัดสินใจลงทุนในหุ้นกู้ โดยอาจจะต้องเปรียบเทียบถึงความเสี่ยงและโอกาสในการลงทุนไปพร้อมๆ กันด้วย นอกจากนี้ปัจจุบันการจัดอันดับความน่าเชื่อถือ (Credit Rating) ยังได้นำไปใช้ประเมินความเสี่ยงของประเทศต่างๆ ด้วย โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การลงทุน และสถานะเศรษฐกิจเข้ามาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา อาทิ การขยายตัวของเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ เสถียรภาพของค่าเงิน ฐานะการคลัง ความมั่นคงของธนาคารพาณิชย์ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ ภาระหนี้สิน ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์กับผู้ลงทุนที่สนใจลงทุนในต่างประเทศด้วยเช่นกัน²⁸

1.11 ข้อมูลสถานการณ์การผิตนัดชำระหนี้ของหุ้นกู้ในปัจจุบัน

ภายหลังจากปี 2563 ที่เกิดสถานการณ์โรคระบาด Covid-19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ทำให้ธุรกิจของหลายบริษัทประสบปัญหา ผู้ประกอบธุรกิจบางรายที่หุ้นกู้มีการครบกำหนดระยะเวลาต้องชำระดอกเบี้ยและเงินต้น เริ่มที่จะมีปัญหาสภาพคล่องไม่สามารถชำระหนี้คืนได้

ข้อมูลของสมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย (ThaiBMA) สรุปรูปหุ้นกู้ในช่วงไตรมาส 1/2567 พบว่ากลุ่มหุ้นกู้ที่มีปัญหาผิตนัดชำระหนี้ที่สร้างความเสียหายให้กับผู้บริโภครที่ลงทุนในหุ้นกู้ มีจำนวนทั้งสิ้น 27 บริษัท มูลค่ารวม 122,270.71 ล้านบาท คิดเป็น 2.28% ของยอดคงค้างหุ้นกู้เอกชนปัจจุบันที่ 4.68 ล้านล้านบาท โดยมูลค่าหนี้หุ้นกู้กลุ่มมีปัญหาเพิ่มขึ้น 15,432 ล้านบาท หรือ 14.45 % เทียบจาก ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2566 ที่มีจำนวนทั้งสิ้น 106,838 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วน 2.28% ของยอดคงค้างหุ้นกู้เอกชน 4.68 ล้านล้านบาท โดยหุ้นกู้กลุ่มมีปัญหา 122,270.71 ล้านบาท แยกเป็น 3 กลุ่ม โดยมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

²⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 6.

ตารางที่ 2.2 ข้อมูลหุ้นกู้ที่มีปัญหาผิดนัดชำระหนี้ ปรับโครงสร้างหนี้ และฟื้นฟูกิจการ²⁹

ชื่อบริษัทที่ออกหุ้นกู้	ชื่อย่อ	จำนวนชุด	มูลค่า (ล้านบาท)
กลุ่มผิดนัดชำระหนี้ 9 บริษัท 22,904.93 ลบ.			
1. บมจ. สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น	STARK	5	9,198.40
2. บมจ. เจเคเอ็นโกลบอล กรุ๊ป	JKN	7	3,212.15
3. บมจ. อินเตอร์ ฟาร์อีสท์ เอ็นเนอร์ยี คอร์ปอเรชั่น	IFEC	1	3,000.00
4. บมจ. เอเชีย แคปปิตอล กรุ๊ป	ACAP	7	2,575.38
5. บมจ. ออลท์ อินสไปร์ ดีเวลลอปเม้นท์	ALL	7	2,334.20
6. บจก. เดชดิเนชั่น รีสอร์ทส์	DR	2	1,210.00
7. บมจ. เอพีเค ดีเวลลอปเม้นท์	APEX	1	765.00
8. บจก. พี พี ฮอลิเดย์	PPH	1	392.00
9. บจก. ซิซซา กรุ๊ป	CISSA	1	217.80
กลุ่มปรับโครงสร้างหนี้ 15 บริษัท 25,308.78 ลบ.			
1. บมจ. อิตาเลียนไทย ดีเวลอปเม้นต์	ITD	5	14,455.00
2. บมจ. เจซีเค อินเทอร์เน็ต เนชั่นแนล	JCK	6	3,308.01
3. บมจ. คันทรี กรุ๊ป ดีเวลลอปเม้นท์	CGD	4	1,981.53
4. บจก. ภูเก็ต แฟนตาเซีย	PHUKET	6	1,768.70
5. บจก. ไอริส กรุ๊ป	IRIS	4	870.00
6. บมจ. ช ทวี	CHO	4	745.69
7. บจก. สยามนิวส์	SWN	3	520.00
8. บจก. โปรเอ็น คอร์ป	PROEN	1	400.00
9. บจก. เจซี เควิน ดีเวลลอปเม้นท์	JCKD	1	375.00
10. บมจ. โกลบอล คอนซูเมอร์	GLOCON	1	270.00
11. บมจ. จี แคปปิตอล	GCAP	3	265.86
12. บจก. วอเตอร์เกต ไฮเดิล	WGH	1	150.00
13. บจก. ไทย บอนเนต เทรดิง โซน	TBTZ	1	100.00
14. บจก. ซีเอ็มโอ	CMO	1	65.00
15. บมจ. ไทยลักซ์ เอ็นเตอร์ไพรส์	TLUXE	1	33.99
กลุ่มฟื้นฟูกิจการ 3 บริษัท 74,057 ลบ.			
1. บมจ. การบินไทย	THAI	1	71,608.00
2. บมจ. เพช ดีเวลลอปเม้นท์ คอร์ปอเรชั่น	PACE	1	1,219.00
3. บมจ. ริช เอเชีย สตีล	RICH	1	1,230.00

²⁹ ฐานเศรษฐกิจ. ส่องหุ้นกู้ผิดนัดชำระหนี้ ไตรมาสแรกพุ่ง 2.3 หมื่นล้านบาท. 5 เมษายน 2567.

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนในหุ้นกู้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุน

การลงทุน คือการชะลอการใช้เงินจำนวนหนึ่งในเวลาปัจจุบันและนำไปซื้อสินทรัพย์หรือตราสารทางการเงิน โดยคาดหวังว่าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคตเงินลงทุนจำนวนนี้จะงอกเงยขึ้นและก่อให้เกิดผลตอบแทนส่วนเพิ่มที่จะสามารถชดเชยทั้งระยะเวลา อัตราเงินเฟ้อ และความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างคุ้มค่า³⁰ ซึ่งปัจจุบันผู้ลงทุนที่อยู่ในวัยทำงานและมีรายได้ประจำหรือประกอบอาชีพอิสระก็มักจะต้องมีการแบ่งสรรรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อการเก็บออมไว้ใช้ในอนาคต และมีผู้ลงทุนอีกส่วนหนึ่งที่อยู่ในวัยเกษียณอายุ เมื่อไม่มีรายได้จากการทำงานแล้วก็จะนำเงินออมของตนเองมาลงทุนในรูปแบบต่างๆ ให้เกิดผลตอบแทนเพิ่มขึ้นเพื่อไว้ใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ส่วนการลงทุนในหลักทรัพย์ (Financial or Securities Investment) จะเป็นการลงทุนตามความหมายทางการเงิน หรือการลงทุนในหลักทรัพย์ที่เป็นการซื้อสินทรัพย์ (Asset) ในรูปของหลักทรัพย์ (Securities) เช่น พันธบัตร (Bond) หุ้นกู้หรือหุ้นทุน (Stock) การลงทุนในลักษณะนี้จะเป็นการลงทุนทางอ้อมซึ่งแตกต่างจากการลงทุนทางธุรกิจ โดยผู้มีเงินออมเมื่อไม่ต้องการที่จะเป็นผู้ประกอบธุรกิจเองเนื่องจากมีความเสี่ยงหรือยังมีเงินไม่มากพอ อาจนำเงินที่ออมไปซื้อหลักทรัพย์ที่เขาพอใจที่จะลงทุนโดยให้ผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยหรือเงินปันผลแล้วแต่ประเภทหลักทรัพย์ที่ทำการลงทุน นอกจากนี้ผู้ลงทุนอาจจะได้ผลตอบแทนอีกลักษณะหนึ่งก็คือ กำไรจากการขายหลักทรัพย์ (Capital Gain) หรือการขาดทุนจากการขายหลักทรัพย์ (Capital Loss) อัตราผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนได้จากการลงทุนที่เรียกว่า Yield ซึ่งไม่ได้หมายถึงอัตราดอกเบี้ยหรือเงินปันผลที่ได้รับเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงกำไรจากการขายหลักทรัพย์หรือขาดทุนจากการขายหลักทรัพย์ที่เกิดขึ้นหรือที่คาดว่าจะเกิดขึ้น Yield ที่ผู้ลงทุนได้รับจากการลงทุนไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ย่อมขึ้นอยู่กับความเสี่ยง (Risk) ของหลักทรัพย์ที่ลงทุนนั้นๆ ซึ่งโดยปกติแล้วผู้ลงทุนพยายามที่จะเลือกลงทุนในหลักทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด ณ ระดับความเสี่ยงหนึ่ง³¹ การที่ผู้ลงทุนคาดหวังในผลตอบแทนสูง ก็จะมีโอกาสสูงในเรื่องความเสี่ยง ในขณะที่การลงทุนในหลักทรัพย์ที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น พันธบัตรหรือหุ้นกู้ การให้ผลตอบแทนก็จะต่ำกว่า ซึ่งเป็นไปตามหลักความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงกับผลตอบแทนจากการลงทุน หรือที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า High Risk High Return

³⁰ ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. *หลักการลงทุน*. 23 สิงหาคม 2567.

สืบค้นจาก <https://media.set.or.th/set/Documents/2022/Ju/42.pdf>

³¹ เพชร ชุมทรัพย์. *หลักการลงทุน*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2544.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทนจากการลงทุน

นักลงทุนทุกประเภทมีเป้าหมายของการลงทุน คือผลตอบแทนจากการลงทุน โดยสิ่งที่จะต้องพิจารณาเป็นประการแรกคือ เมื่อลงทุนแล้วจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนที่อยู่ในระดับที่พอใจและคุ้มค่ากับการลงทุนซึ่งเรียกว่าผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุน รวมทั้งระดับความเสี่ยงจากการลงทุนที่ต้องแบกรับเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ที่สามารถนำไปใช้ได้ ในอนาคต โดยเป็นการคาดหวังว่าผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นจะทำให้เงินลงทุนเพิ่มพูนขึ้น คุ้มค่าและเหมาะสมกับปัจจัยดังต่อไปนี้³²

- 1) ระยะเวลาที่ใช้ในการลงทุน
  - 2) อัตราผลตอบแทนที่ได้จากการลงทุน โดยต้องพิจารณาด้านทุนของการอุปโภคบริโภค ตามเป้าหมายในอนาคตที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการลงทุน เช่น อัตราเงินเฟ้อ
  - 3) การเสียโอกาสที่ยังไม่ได้ใช้เงินทันทีในวันนี้
  - 4) ระดับความเสี่ยงจากการลงทุนที่อาจเกิดผลขาดทุนได้ ยกเว้นนักลงทุนประเภทสถาบัน ซึ่งผลตอบแทนหรือประโยชน์จากการลงทุนจะกระจายไปยังนักลงทุนที่ถือหน่วยลงทุนหรือหุ้น
- ทั้งนี้ ผลตอบแทนที่จะได้รับจากการลงทุนมักนิยมแสดงผลตอบแทนในรูปร้อยละ โดยเรียกว่า “อัตราผลตอบแทน” (Rate of Return)³³

2.3 ทฤษฎีอัตราผลตอบแทน (Rate of Return Theory)

อัตราผลตอบแทนเป็นตัวบ่งชี้ถึงผลตอบแทนที่ผู้ลงทุนได้รับในหนึ่งงวดจากการลงทุนประเภทนั้นๆ ผู้ลงทุนจะใช้อัตราผลตอบแทนนี้เปรียบเทียบกับความเสี่ยงที่จะต้องเผชิญและเปรียบเทียบกับการลงทุนประเภทอื่นๆ³⁴ ซึ่งผลตอบแทนจะเป็นสิ่งที่ผู้ลงทุนคาดหวังจากการลงทุน โดยการที่จะบอกได้ว่าการลงทุนนั้นผลตอบแทนดีหรือไม่นั้นไม่ใช่ดูเพียงแค่จำนวนเงิน แต่จะต้องพิจารณาด้วยว่าเงินลงทุนที่ใช้ไปเป็นจำนวนเท่าไร แล้วใช้อัตราผลตอบแทนเป็นตัววัดความสำเร็จ ผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment) จึงเป็นเครื่องมือในการวางแผนการลงทุนเพื่อพิจารณาว่าการลงทุนนั้น คุ้มค่าที่จะลงทุนหรือไม่

³² ฝ่ายพัฒนาความรู้ผู้ลงทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. การบริหารกลุ่มหลักทรัพย์ลงทุน.

23 สิงหาคม 2567. สืบค้นจาก <https://media.set.or.th/set/Documents/2022/Ju/44.pdf>

³³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 12-13.

³⁴ เสาวรส วิงสันเทียะ. การวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงจากการลงทุนในหลักทรัพย์กลุ่มพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ (ธุรกิจบ้านจัดสรร) โดยใช้ทฤษฎีการตั้งราคาหลักทรัพย์ (CAPM). (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี. 2556. หน้า 12-17.

สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้อธิบายว่าการลงทุน หมายถึงกระบวนการที่ผู้ลงทุนเลือกที่จะชะลอการใช้จ่ายในวันนี้เพื่อสร้างความมั่นคงให้เพิ่มสูงขึ้นในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นการซื้อหลักทรัพย์หรือตราสารการเงินประเภทต่างๆ เช่น ตราสารทุน ตราสารหนี้ หรือด้วยวิธีการอื่นๆ โดยมุ่งหวังเพื่อให้ได้รับกระแสเงินสดจากการลงทุนนั้นๆ และมุ่งหวังให้หลักทรัพย์หรือตราสารการเงินที่ได้ลงทุนไปมีมูลค่าสูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้คุ้มค่ากับต้นทุนค่าเสียโอกาส และเพื่อชดเชยอำนาจซื้อที่สูญเสียไปอันเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อ รวมทั้งชดเชยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนในหลักทรัพย์ตลอดช่วงระยะเวลาลงทุน³⁵ ผู้ที่มีเงินออมและประสงค์จะบริหารเงินออมของตนให้เกิดประโยชน์ นอกเหนือจากการออมเงินไว้ในพันธบัตรรัฐบาลที่ปราศจากความเสียหายแล้ว ผู้ลงทุนยังมีทางเลือกในการบริหารเงินออมไว้ในหลักทรัพย์ที่ออกโดยสถาบันการเงินต่างๆ หรือลงทุนในหุ้นกู้เพื่อรับผลตอบแทนในรูปของดอกเบี้ยหรืออาจลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ ที่มีความเสี่ยงอีกด้วย

2.4 ทฤษฎีความเสี่ยงจากการลงทุน (Investment Risk Theory)

ปัจจัยที่สำคัญในการพิจารณาตัดสินใจลงทุนประการหนึ่ง คือความเสี่ยงจากการลงทุน ซึ่งหมายถึงโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่ผู้ลงทุนจะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ หากการลงทุนใดที่มีความไม่แน่นอนของอัตราผลตอบแทนสูงก็จะส่งผลให้การลงทุนนั้นมีความเสี่ยงมากขึ้น การเข้าใจถึงการวัดความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณาเลือกลงทุน โดยประเภทของความเสี่ยงในการลงทุนจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่³⁶

1) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยมหภาค (Macro Factors) เป็นความเสี่ยงที่ผู้ลงทุนไม่สามารถหลีกเลี่ยงและไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า อันเป็นผลกระทบจากภาวะแวดล้อมภายนอกธุรกิจ เช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้อัตราผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงมีโอกาสดังแตกต่างไปจากระดับที่คาดหวัง

2) ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยจุลภาค (Micro Factors) เป็นความเสี่ยงเฉพาะตัวของธุรกิจซึ่งสามารถลดลงได้โดยการกระจายการลงทุนออกไปให้กว้างขวาง ความเสี่ยงนี้เป็นความเสี่ยงเฉพาะตัวธุรกิจนั่นเอง

ดังนั้น ผู้ลงทุนจะต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่กล่าวถึงข้างต้น ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้สามารถลดความเสี่ยงจากการลงทุนได้ในระดับหนึ่ง

³⁵ ธนัยวงศ์ กิริตวานิชย์. สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. 28 พฤษภาคม 2567.

สืบค้นจาก file:///C:/Users/USER/Downloads/1375-Article%20Text-4366-4516-10-20110405%20(1).pdf

³⁶ สถาบันคุ้มครองเงินฝาก. การลงทุนในหุ้นกู้ ความเสี่ยง และข้อควรระวังสำหรับผู้ลงทุน (ตอนที่ 3). 28 พฤษภาคม 2567.

สืบค้นจาก <https://www.dpa.or.th/articles/investing-in-bonds-precaution-for-investors-3>

3. แนวคิดและทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค

3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค

สมัยเมื่อการค้าและเศรษฐกิจของโลกยังอยู่ในลักษณะจำกัดเฉพาะวงแคบๆ ในท้องถิ่นหนึ่งหรือในเมืองหนึ่งเท่านั้น สภาพของสินค้าและบริการยังไม่มี ความสลับซับซ้อนในกระบวนการผลิต บุคคลทั่วไปย่อมมีการบริโภคสินค้าหรือรับบริการในชีวิตประจำวันเพื่อการใช้สอยประโยชน์ในสินค้าและบริการเหล่านั้นตามความประสงค์ของตน ซึ่งเป็นความเกี่ยวพันระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นไปตามหลักสัญญาทั่วไป และเป็นไปตามอิทธิพลแนวคิดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ตั้งอยู่บนความมีอิสระและเสรีภาพของบุคคลที่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจแบบเสรีเกิดขึ้น รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงเสรีภาพในการตกลงกันของเอกชน หลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการค้าหลักหนึ่งจึงเกิดขึ้นคือ ในการซื้อขายนั้น “ผู้ซื้อต้องระวัง” กล่าวคือ หากมีความเสียหายใดๆ ในทรัพย์สินที่ซื้อขายกัน ความเสียหายนั้นตกเป็นของผู้ซื้อเอง (Let the buyer beware) นั่นคือในระบบเศรษฐกิจเสรีแบบดั้งเดิม บุคคลทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพในการทำสัญญา (freedom of contract)³⁷

เมื่อโลกมีความเจริญมากขึ้นทั้งในทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรม ทำให้ระบบเศรษฐกิจ การค้าขายและบริการต่างๆ เปลี่ยนแปลงไป มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้ผลิตต่างก็หาวิธีการที่จะลดค่าใช้จ่ายในการผลิตและเพิ่มผลกำไรให้ได้มากที่สุด การผลิตสินค้ามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและเปลี่ยนรูปแบบการผลิตเป็นจำนวนมากๆ (mass production) เพื่อเป็นการลดต้นทุนจนทำให้ขาดความละเอียดรอบคอบในคุณภาพสินค้า หลักที่เคยถือว่าผู้ซื้อจะต้องระวังจึงขาดความยุติธรรม เพราะผู้ซื้อในแง่ของผู้บริโภคไม่อาจปรับตัวให้ทันต่อความเจริญทางเทคโนโลยีต่างๆ ได้ ความระมัดระวังในระดับธรรมดาไม่อาจช่วยให้ผู้บริโภคได้รับผลตอบแทนคุ้มค่ากับเงินที่เสียไป หลักการพื้นฐานในเรื่องสัญญาจึงไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสม ทำให้ประเทศต่างๆ หันมาพิจารณาสิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะได้รับความคุ้มครอง โดยจำเป็นต้องเข้าแทรกแซงในบางลักษณะเพื่อเป็นการช่วยเหลือคุ้มครองผู้บริโภคเป็นส่วนรวม³⁸ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทำให้หลักการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป รัฐจึงจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายเพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับความปลอดภัยและเป็นธรรม

³⁷ นนทวัฒน์ นวตระกูลพิสุทธิ์. *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิทยุชน. 2566. หน้า 1-2.

³⁸ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 3.

ในสังคมที่พัฒนาแล้วต่างก็เป็นที่ยอมรับว่าผู้บริโภคเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในระบบตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นสิทธิของผู้บริโภคจะต้องได้รับการคุ้มครอง สำหรับประเทศไทย ก็เป็นประเทศหนึ่งที่มีความตื่นตัวเรื่องสิทธิของผู้บริโภค การคุ้มครองผู้บริโภคจึงมีความเกี่ยวข้องกับนโยบายแห่งรัฐ (Public policy) รัฐจะต้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคเกี่ยวกับความปลอดภัยในการบริโภคสินค้าหรือรับบริการ อีกทั้งให้การคุ้มครองผู้บริโภคให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการบริโภคสินค้าหรือรับบริการ รวมถึงจากการกระทำซึ่งเป็นการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้าหรือการประกอบธุรกิจโดยไม่สุจริตของผู้ประกอบธุรกิจ³⁹

ในประเทศไทยแต่เดิมแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเริ่มมาจากการมีกฎหมายเกี่ยวกับทางน้ำนม และมีพัฒนาการต่อมาในการคุ้มครองอาหารและยาตามลำดับ แต่ก็ยังไม่มีกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรง จนกระทั่งมีเจ้าหน้าที่ของสหพันธ์องค์การผู้บริโภคระหว่างประเทศได้เข้ามาชักชวนให้มีการจัดตั้งสมาคมผู้บริโภคขึ้นในประเทศไทย โดยเริ่มต้นการจัดตั้งคณะกรรมการศึกษาและส่งเสริมผู้บริโภคใน พ.ศ. 2514 และในที่สุดรัฐบาลโดย พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีในยุคนั้นได้ยกร่างและนำเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคต่อรัฐสภา ซึ่งมีมติเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ให้ตราเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 โดยมีสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (สคบ.) เป็นหน่วยงานที่ถูกก่อตั้งขึ้นในฐานะเป็นองค์กรกลางหรือหน่วยงานในเชิงนโยบาย และทำหน้าที่เป็นหน่วยงานเลขานุการของคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค (คคบ.) ตามกฎหมายในการกำหนดนโยบายในการคุ้มครองผู้บริโภค⁴⁰

ส่วนแนวคิดในกฎหมายวิธีสบัญญัติในด้านการคุ้มครองผู้บริโภค เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีตามกฎหมายดังกล่าวและนำคดีมาสู่ศาล การที่มีเพียงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในการดำเนินคดีเช่นเดียวกับคดีแพ่งธรรมดา ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียหายอยู่แล้วไม่มีความเหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ขึ้นซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 23 สิงหาคม 2551 กำหนดวิธีพิจารณาแบบพิเศษสำหรับใช้กับคดีผู้บริโภคเป็นการเฉพาะ⁴¹ โดยได้กำหนดระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว

³⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 4.

⁴⁰ สำเรียง เมฆเกรียงไกร. *ปรัชญา แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค* (หน่วยที่ 1).ประมวลสาระชุตวิชาและแนวการศึกษาชุตวิชา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 1-15.

⁴¹ ไพโรจน์ วายุภาพ. *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร. 2567. หน้า 2-3.

ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

3.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายที่นำมาใช้เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภค

3.2.1 การไม่ให้ความสำคัญกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา (Freedom of Will)

จากแนวคิดที่ว่าเอกชนต้องมีอิสระทางแพ่ง หมายถึงอำนาจของเอกชน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตของกฎหมายทั้งในทางส่วนตัวและทางทรัพย์สิน เป็นหลักการพื้นฐานของการทำนิติกรรมสัญญา หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนามีอยู่ในตัวธรรมชาติเป็นสิ่งที่บุคคลแสดงออกมาด้วยความสมัครใจของบุคคลเพื่อต้องการที่จะผูกพันตนตามสัญญา โดยรัฐได้รับรอง หลักนี้ให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและไม่เข้าไปแทรกแซงหรือทำลายเสรีภาพที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ดังนั้น จึงเป็นหลักที่ยึดถือความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์โดยอยู่บนรากฐานของการแสดงเจตนาของบุคคลที่ได้มีการแสดงออกซึ่งความประสงค์นั้น จึงกล่าวได้ว่าการแสดงเจตนาของบุคคลมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ ทฤษฎีเสรีภาพในการแสดงเจตนาจึงถือว่าการสมัครใจหรือเจตนาเป็นตัวที่ก่อให้เกิดหนี้ในเรื่องที่เกี่ยวกับสัญญานั้นเอง โดยทฤษฎีดังกล่าวเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เท่าเทียมกันในอำนาจต่อรอง มีระบบการแข่งขันค่อนข้างสมบูรณ์และเหมาะสมกับกรณีที่คู่สัญญา มีความสามารถในการต่อรองเท่าๆ กัน แต่การคุ้มครองผู้บริโภคนั้น โดยเหตุที่สถานะทางสังคมหรือความสามารถของบุคคลในอำนาจการต่อรองที่ไม่เท่าเทียมกัน แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จึงไม่ให้ความสำคัญหรือปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความรับผิดชอบคู่กรณี โดยสิ้นเชิง เพราะหลักการดังกล่าวไม่อาจให้ความเป็นธรรมกับผู้บริโภคได้ การกำหนดกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคจึงออกมาในรูปของการขยายความรับผิดชอบของผู้ขายไปสู่บุคคลอื่นๆ ที่มีผู้ใช้ชื่อ เช่น ให้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าที่เกิดอันตรายต่อบุคคลในครอบครัวของผู้ซื้อ⁴²

ดังนั้น ทฤษฎีกฎหมายที่ก่อตั้งสิทธิในการได้รับการเยียวยาخذใช้เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นจากการบริโภคจึงไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาแต่อย่างใด แนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคจึงก่อให้เกิดการปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความรับผิดชอบคู่กรณีอย่างสิ้นเชิง

⁴² สำเรียง เมฆเกรียงไกร. *ปรัชญา แนวคิด และหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค* (หน่วยที่ 1).

3.2.2 ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิดซึ่งใช้บทสันนิษฐานความผิด

หลักความรับผิดในทางละเมิดมีทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับ 2 หลักคือ มีความรับผิดเมื่อมีความผิด กล่าวคือผู้กระทำละเมิดจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหาย และหลักความรับผิดโดยกฎหมายสันนิษฐานว่ามีความผิดแม้มิได้จงใจหรือประมาทเลินเล่อ ซึ่งเรียกโดยทั่วไปว่าหลักความรับผิดเด็ดขาด (Strict Liability) ซึ่งได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ความเสียหายเกิดจากผลิตภัณฑ์ซึ่งมีความสลับซับซ้อนในการผลิต ผู้บริโภคได้รับความเสียหายโดยไม่อาจพิสูจน์ถึงเหตุความเสียหายได้ว่าเป็นความผิดพลาดของผู้ใด แต่ความเสียหายเกิดขึ้นกับผู้บริโภคคนสุดท้ายที่บริโภคผลิตภัณฑ์นั้น การกำหนดให้ผู้ผลิตหรือผู้ขายต้องรับผิดโดยปราศจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อจึงเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้ ภายใต้เงื่อนไขว่าผู้ผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกำหนดให้ต้องรับผิดนี้อาจพิสูจน์เพื่อให้พ้นความรับผิดได้⁴³

ดังนั้น โดยหลักคือผู้ผลิตหรือผู้ขายจะต้องรับผิด แต่มีข้อยกเว้นที่อาจพิสูจน์เพื่อให้พ้นความรับผิดได้ เช่น พิสูจน์ว่าผู้บริโภคใช้สินค้าไม่ถูกวิธีในกรณีที่ได้มีคำอธิบายวิธีใช้หรือมีคำเตือนไว้แล้ว หรือพิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้บริโภคเอง หรือความชำรุดบกพร่องเกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับผู้ผลิต

3.3 ทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาล

การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนภายในรัฐถือเป็นภารกิจประการหนึ่งของรัฐ โดยรัฐจะอาศัยกระบวนการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นธรรมในสังคม การใช้สิทธิทางศาลก็เป็นมาตรการหนึ่งจัดให้มีขึ้นเพื่อเป็นการคุ้มครองประชาชน การใช้สิทธิทางศาลจึงเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่จะได้รับการบริการจากรัฐในการยุติข้อขัดแย้งจากการที่เกิดข้อโต้แย้งสิทธิระหว่างกัน โดยถือเป็นภารกิจตามกฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและเป็นหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน

การใช้สิทธิทางศาลมีแนวความคิดพื้นฐานว่าศาลควรจะบรรเทาทุกข์ให้เฉพาะผู้ที่จำเป็นต้องได้รับการเยียวยาเท่านั้น การใช้สิทธิทางศาลจึงอาจให้คำจำกัดความได้ว่า เป็นสิทธิหรืออำนาจตามกฎหมายที่บุคคลสามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการบังคับตามสิทธิของตน ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการใช้สิทธิทางศาลในคดีแพ่งคือเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษา โดยในคำพิพากษาจะระบุหรือรับรองสิทธิของคู่ความตามกฎหมายสารบัญญัติ ซึ่งสิทธิตามกฎหมายสารบัญญัตินั้นจะก่อให้เกิดสิทธิในการใช้สิทธิทางศาล กล่าวคือมีสิทธิในการที่จะได้รับการเยียวยาจากกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และจะต้อง

⁴³ ธีรวัฒน์ จันทรสุมบุรณ์. คำอธิบายและสาระสำคัญของพระราชบัญญัติความรับผิดต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2557. หน้า 53.

เป็นกรณีที่มีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการเยียวยาดังกล่าว ในกรณีที่มีการใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแล้ว ผู้ไม่สุจริตจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่จะเกิดขึ้นนั้นด้วย⁴⁴

การใช้สิทธิทางศาลเป็นสิทธิหรืออำนาจแก่บุคคลทั่วไปที่จะดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมเพื่อให้มีการยอมรับหรือบังคับตามสิทธิหรือประโยชน์โดยชอบด้วยกฎหมายของตน โดยการใช้สิทธิทางศาลดังกล่าวไม่ได้เป็นสิทธิเดียวกันกับสิทธิปัจเจกชนตามกฎหมายสารบัญญัติ ที่การใช้สิทธิทางศาลนั้นจะมุ่งคุ้มครอง สิทธิทั้งสองประการนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องคู่กันเสมอไป นอกจากนี้ การดำเนินคดีทางศาลไม่ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองเฉพาะสิทธิของปัจเจกชนเสมอไปเท่านั้น กล่าวคือนอกจากเป็นเรื่องการดำเนินคดีข้อพิพาทที่เป็นเรื่องของปัจเจกชนหรือการดำเนินคดีที่มีลักษณะอรรถวิสัยแล้ว ยังเป็นเรื่องการดำเนินคดีที่มีลักษณะเป็นภาวะวิสัยซึ่งมีจุดประสงค์ให้มีการยอมรับความชอบด้วยกฎหมายที่เป็นนามธรรมเพื่อการลงโทษสำหรับการฝ่าฝืนกฎหมาย ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากในการที่จะวิเคราะห์การดำเนินคดีทางศาลของปัจเจกชนโดยเฉพาะโดยไม่พิจารณาถึงสิทธิตามกฎหมายของบุคคล เพื่อให้มีการยอมรับหรือบังคับตามสิทธิหรือส่วนได้เสียโดยชอบด้วยกฎหมายของบุคคลเหล่านั้น⁴⁵

3.4 แนวคิดหรือหลักการพื้นฐานของค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages)

ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) หรือที่เรียกว่าค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่าง (Exemplary Damages) หรือค่าเสียหายที่ชดใช้เพื่อเป็นการแก้แค้น (Vindictive Damages) มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนาน แต่ที่ชัดเจนที่สุดคือปรากฏในศาลประเทศอังกฤษ ซึ่งถือเป็นประเทศแรกที่ได้นำหลักค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาบัญญัติไว้อย่างชัดเจนโดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษจำเลย อย่างไรก็ตามค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาบัญญัติไว้อย่างชัดเจนโดยมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษจำเลย อย่างไรก็ตามค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้นยังมีขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องปรามการกระทำความผิดมิให้เกิดการกระทำอันเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคตด้วย เป็นค่าเสียหายที่ได้รับเพิ่มเติมหรือนอกเหนือจากความเสียหายที่โจทก์ได้รับเพื่อที่จะลงโทษจำเลยมากกว่าเป็นการชดเชยให้แก่โจทก์ แต่เป็นการให้ในบางสถานการณ์เท่านั้น เช่น ในการกระทำความผิดต่อโจทก์ที่สร้างความเสียหายซึ่งมีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก มีพฤติกรรมที่ได้กระทำละเมิดโดยจงใจ (Willfulness) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) การกระทำที่ขาดการยับยั้ง (Wanton) หรือกดขี่ข่มเหงอย่างเลวร้าย (Oppressive)

⁴⁴ น้ำแท้ มีบุญส้าง. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) และการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สุทรไพศาล. 2554. หน้า 95.

⁴⁵ วรณชัย บุญบำรุง. แนวความคิดเกี่ยวกับการใช้สิทธิทางศาลหรือการฟ้องในคดีแพ่ง. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 33(2), 220-269. หน้า 269.

และเพื่อเป็นการป้องปราม (Deterrence) มิให้กระทำความผิดหรือเกิดเหตุการณ์กระทำผิดเช่นนั้นอีก และการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนี้ก็เพื่อมุ่งเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้ปฏิบัติตามเช่นนั้นอีกในอนาคต ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจึงเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมมากกว่าความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น⁴⁶

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา ได้ให้ความหมายของคำว่าค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ว่า “เป็นจำนวนเงินที่กำหนดเป็นค่าเสียหาย โดยเฉพาะในความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิด ค่าเสียหายนี้กำหนดตามความร้ายแรงที่ถึงความผิดของผู้กระทำละเมิดเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิด ดังนั้น ค่าเสียหายดังกล่าวจึงอาจกำหนดมากกว่าความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับจริง”⁴⁷ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนี้ก็เพื่อมุ่งเป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่นมิให้ปฏิบัติตามเช่นนั้นอีกในอนาคต ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจึงเป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมมากกว่าความเสียหายแท้จริงที่เกิดขึ้น

สำหรับประเทศไทยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) คือค่าเสียหายที่ศาลสามารถใช้ดุลพินิจกำหนดขึ้นเป็นพิเศษนอกเหนือจากค่าเสียหายตามความเป็นจริง ในกรณีที่พบว่าผู้กระทำละเมิดมีเจตนาหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งการนำหลักการดังกล่าวมาใช้กับความผิดบางประเภทจะช่วยเสริมมาตรการคุ้มครองผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมีจุดมุ่งหมายเพื่อป้องปรามการกระทำละเมิดที่มีพฤติการณ์รุนแรง เป็นการลงโทษผู้กระทำผิดให้เข็ดหลาบและเกรงกลัวไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำอีก และในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการนำหลักค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาบัญญัติไว้ในระบบกฎหมายไทยมากขึ้น เช่น พระราชบัญญัติความลับทางการค้า พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยถือเป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปในการชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นฐานในการเยียวยาความเสียหายทางละเมิดที่เกิดขึ้นอันเป็นหลักกฎหมายละเมิดทั่วไปที่อยู่บนพื้นฐานเพื่อให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิม โดยพิจารณาแต่เฉพาะผลเสียหายจากสภาพที่ปรากฏจากตัวผู้เสียหายเป็นสำคัญ⁴⁸ การที่บัญญัติเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ในกฎหมายดังกล่าวโดยมีหลักการแตกต่างไปจากหลักการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิดทั่วไป มีผลให้คดีละเมิดสิทธิในความลับทางการค้า คดีละเมิดเป็นเหตุให้มีความเสียหายเกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย หรือคดีผู้บริโภค

⁴⁶ ปรีดา โชติสังข์. มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2564. หน้า 60 - 61.

⁴⁷ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. ศัพท์นิติศาสตร์. 2 กันยายน 2567. สืบค้นจาก https://web.facebook.com/RatchabanditThai/photos/a.2519695738088506/2519696928088387/?type=3&_rdc=1&_rdr

⁴⁸ จีระ พุ่มพวง และราณี อินทสร. แนวคิดใหม่เกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเอกชน. ฝ่ายกฎหมายกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2556. หน้า 18.

ซึ่งอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายพิเศษนั้น ต้องปรับใช้หลักค่าเพื่อการลงโทษตามบทบัญญัติของกฎหมายพิเศษดังกล่าว ซึ่งจะเป็นการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวกับการกระทำละเมิดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และบ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป

การนำหลักการเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ในประเทศไทยในช่วงแรก ยังไม่ได้รับความนิยมมากนัก เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งยอมรับหลักการที่ว่าผู้กระทำละเมิดควรต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายไม่เกินจำนวนความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงตามที่ถูกกระทำละเมิดได้รับเท่านั้น⁴⁹ ซึ่งแม้หลักการนี้จะสร้างความเป็นธรรมให้กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่ถ้ามองในแง่ความสงบสุขของสังคมจะพบว่าในกรณีที่ผู้กระทำความผิดมีพฤติกรรมชั่วร้าย โดยเป็นการจงใจกระทำละเมิดทั้งที่รู้ว่าหากกระทำไปจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแต่มิได้แยแสกับผลของการกระทำนั้น หรือกรณีที่ผู้กระทำละเมิดประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงและมีความเสียหายเกิดแก่ผู้เสียหายเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากจะให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบเพียงความเสียหายที่ตนได้ก่อให้เกิดขึ้นย่อมไม่เหมาะสม เพราะจะทำให้ผู้กระทำละเมิดไม่เข็ดหลาบและกลับมาก่อกระทำละเมิดเช่นเดิมอีก เนื่องจากค่าเสียหายที่ต้องรับผิดชอบในมูลค่าเพียงเล็กน้อยเมื่อเทียบกับประโยชน์ที่ผู้กระทำความผิดได้รับการกระทำเช่นนั้นอาจเป็นเยี่ยงอย่างให้คนในสังคมคิดว่าพฤติกรรมเช่นนั้นเป็นเรื่องปกติธรรมดา โดยไม่สนใจว่าเป็นพฤติกรรมชั่วร้ายแต่อย่างไร⁵⁰ ด้วยเหตุนี้การนำหลักการค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาปรับใช้ในระบบกฎหมายไทยมากขึ้นในเรื่องที่มีความสำคัญและกระทบต่อสิทธิของประชาชนอย่างร้ายแรง จึงถือเป็นมาตรการหนึ่งที่มีส่วนสำคัญ โดยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะช่วยป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดซ้ำในอนาคตและเป็นเยี่ยงอย่างให้บุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน อีกทั้งจะเป็นการทำให้การดำเนินคดีทางแพ่งมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากมีบทลงโทษผู้กระทำความผิดที่รุนแรงขึ้น ซึ่งก็จะทำให้ผู้กระทำละเมิดเกรงกลัวต่อกฎหมาย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกกระทำละเมิด แต่อย่างไรก็ตามการนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาปรับใช้ก็จำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เหมาะสมกับลักษณะความรุนแรงและความเสียหายที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

⁴⁹ ปรีดา โชติสังข์. มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ. หน้า 101.

⁵⁰ จีระ พุ่มพวง และราณี อินทรศร. แนวคิดใหม่เกี่ยวกับความรับผิดชอบทางละเมิดของเอกชน. หน้า 19.

4. ความหมายของผู้บริโภคและคดีผู้บริโภค แนวคิดและความเป็นมาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

4.1 ความหมายของผู้บริโภคและคดีผู้บริโภค

ความหมายของคำว่าผู้บริโภคและคดีผู้บริโภคตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค และกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค เพื่อเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิการฟ้องคดีของผู้บริโภค และมีผลต่อการเตรียมคดีของโจทก์และการต่อสู้ของจำเลย รวมทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและคู่ความตั้งแต่เริ่มต้นคดี การพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีตลอดจนถึงการบังคับคดีได้อย่างถูกต้อง มีรายละเอียดดังนี้

1) พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 3 ได้ให้นิยาม “ผู้บริโภค” หมายความว่า “ผู้ซื้อหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ซึ่งได้รับการเสนอหรือการชักชวนจากผู้ประกอบธุรกิจเพื่อให้ซื้อสินค้าหรือรับบริการ และหมายความรวมถึงผู้ใช้สินค้าหรือผู้รับบริการจากผู้ประกอบธุรกิจโดยชอบ แม้มิได้เป็นผู้เสียค่าตอบแทนก็ตาม”

2) พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 ได้ให้นิยามคำว่า “ผู้บริโภค” หมายความว่า “ผู้บริโภคตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค และให้หมายความรวมถึงผู้เสียหายตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย” นอกจากนี้ยังได้นิยามคำว่า “ผู้ประกอบการ” หมายความว่า “ผู้ประกอบการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคและให้หมายความรวมถึงผู้ประกอบการตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัยด้วย”

นอกจากความหมายของคำว่าผู้บริโภคแล้ว ในการจะพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้มีสิทธิฟ้องคดีผู้บริโภคนั้น จะต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “คดีผู้บริโภค” เพื่อให้ทราบว่าคดีผู้บริโภคนั้นจะต้องนำวิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาใช้บังคับหรือไม่

ในคดีผู้บริโภคมีลักษณะที่เหมือนกันอยู่ประการหนึ่งคือ คือทุกคดีจะต้องเป็นคดีแพ่งเท่านั้น ถ้าเป็นคดีอาญาที่มีโทษจำคุกหรือปรับจะไม่ได้อยู่ในขอบเขตของกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค แม้ว่าในคดีอาญาบางเรื่องเหล่านั้นจะมีส่วนที่เป็นการเรียกร้องในทางแพ่งที่เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาก็ตาม ในกรณีดังกล่าวจะต้องดำเนินการไปตามกระบวนการปกติของคดีอาญา โดยในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้ให้นิยามความหมายของคำว่าคดีผู้บริโภคไว้ ดังนี้

มาตรา 3 “คดีผู้บริโภค” หมายความว่า

(1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคตามมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่น กับผู้ประกอบการซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

จึงเห็นได้ว่าคดีผู้บริโภคต้องเป็นคดีแพ่งและจำกัดเฉพาะคดี 4 ประเภทตามมาตรา 3 เท่านั้น

4.2 แนวคิดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เป็นการดำเนินคดีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มบุคคลจำนวนมากที่มีผลประโยชน์ร่วมกันในคดี มีปัญหาหลักกฎหมายหรือข้อเท็จจริงเดียวกัน ข้อต่อสู้หรือข้อเรียกร้องอย่างเดียวกัน ลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกันแม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม โดยผลของคำพิพากษานั้นจะผูกพันสมาชิกของกลุ่ม

แนวความคิดของการดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิดขึ้นราวศตวรรษที่ 18 ภายหลังจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนภายใต้รัฐเป็นรูปแบบของการคุ้มครองสิทธิที่เป็นไปตามแนวความคิดกฎหมายเอกชนในหลักที่ว่าพลเมืองมีหน้าที่รักษาสีของตนในทางกฎหมายแพ่ง โดยรัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซงสิทธิหรือนิติสัมพันธ์ดังกล่าว ส่งผลทำให้รูปแบบการคุ้มครองสิทธิเป็นไปโดยเอกชนแต่ละบุคคลจะเป็นผู้ฟ้องคดีเพื่อเยียวยาสิทธิของตนเอง ต่อมาในภายหลังสังคมมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรม การผลิต การจัดจำหน่ายและการบริการให้เป็นไปในรูปแบบมวลรวมมากขึ้น รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซงและให้ความคุ้มครองการดำเนินการอันเป็นแนวคิดของรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ซึ่งแนวคิดนี้รัฐถือว่าเป็นเจ้าของสิทธิที่มีหน้าที่ปกครองและดูแลผลประโยชน์ของประชาชน โดยมีอำนาจฟ้องคดีต่อผู้กระทำการอันไม่สุจริตแทนประชาชนผู้ได้รับความเสียหาย และรัฐจะถือว่าตนเป็นผู้ถูกระทำละเมิดสิทธิดังกล่าว จึงเรียกรูปแบบการดำเนินคดีนี้ว่าการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยรูปแบบการดำเนินคดีรูปแบบนี้ถือว่าเป็นรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มประเภทแรกที่เกิดขึ้น⁵¹

⁵¹ สุพิศ ประณีตพลกรัง. คำอธิบายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (ส่วนที่แก้ไขใหม่ พ.ศ. 2558). กรุงเทพมหานคร: นิติธรรม. 2558. หน้า 1.

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการดำเนินคดีแพ่งอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากแนวคิดพื้นฐานของระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) โดยเป็นการดำเนินคดีที่มุ่งประสงค์จะแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการฟ้องคดีจำนวนมากที่มีประเด็นปัญหาเดียวกัน (Common Question) ซึ่งเป็นเรื่องของสิทธิประโยชน์และหน้าที่เดียวกัน (Common Benefit or Burden) ด้วยวิธีการนำข้อพิพาททั้งหมดของกลุ่มผู้เสียหายเข้าสู่การพิจารณาของศาลเพียงครั้งเดียว เพื่อให้การเยียวยาสิทธิทางแพ่งโดยศาลเป็นไปในแนวทางเดียวกัน⁵² การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีลักษณะเป็นการฟ้องคดีโดยเอกชนผู้เสียหายคนหนึ่งหรือกลุ่มหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองสิทธิของตนเองและผู้เสียหายอื่นที่มีอยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องได้รับมอบหมายหรือมอบอำนาจจากกลุ่มผู้เสียหายที่ได้รับการดำเนินคดีแทนแต่อย่างใด⁵³

การนำคดีเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มของศาล จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไป ดังนี้⁵⁴

- 1) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องในคดีจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญทั่วไปจะทำให้เกิดความยุ่งยากในทางปฏิบัติและไม่สะดวก โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่า
- 2) สมาชิกทุกคนของกลุ่มมีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน อีกทั้งมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่สามารถชี้ได้ว่าบุคคลใดอยู่ในกลุ่มบุคคลบ้าง
- 3) โจทก์ผู้แทนกลุ่มและทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่ม ต้องมีความสามารถที่จะดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

⁵² เอื้อน ขุนแก้ว และวรรณยา ไข่มุกมวงค์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง. 2558. หน้า 7.

⁵³ สิทธินันต์ รัตนวงศ์. การนำแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยาผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค: ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 14.

⁵⁴ เอื้อน ขุนแก้ว และวรรณยา ไข่มุกมวงค์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา. หน้า 24.

4.3 ความเป็นมาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มยุคดั้งเดิมเกิดขึ้นมานานับพันปีแล้ว และมีการพัฒนามาโดยตลอด แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มยุคใหม่ได้เริ่มต้นในสหรัฐอเมริกา ซึ่งปัจจุบันสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ใน Civil Procedure Rule 23 และต่อมาในปี 2005 รัฐสภาอเมริกา (United States Congress) ได้ผ่าน Class Action Fairness Act of 2005 ซึ่งได้กล่าวใน Preamble ว่า “Class-action lawsuits are an important and valuable part of the legal system when they permit the fair and efficient resolution of legitimate claims of numerous parties by allowing the claims to be aggregated into a single action against a defendant that has allegedly caused harm.” โดยในสหรัฐอเมริกามีการดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งในส่วนที่โจทก์เป็นกลุ่ม (Plaintiff Class Action) และส่วนที่จำเลยเป็นกลุ่ม (Defendant Class Action) แต่สำหรับประเทศไทยคงกำหนดให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มทำได้เฉพาะส่วนของโจทก์เท่านั้น⁵⁵ ซึ่งปัจจุบันการดำเนินคดีแบบกลุ่มนอกจากได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในสหรัฐอเมริกาแล้ว หลายประเทศ ก็ได้นำหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ด้วยโดยเฉพาะความเสียหายจากตลาดทุน

สำหรับประเทศไทยได้รับแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 ซึ่งประกาศราชกิจจานุเบกษา วันที่ 8 เมษายน 2558 เล่ม 132 ตอน 28 ก ในมาตรา 2 ของพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดให้กฎหมายมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 240 วัน นับแต่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงมีผลใช้บังคับนับแต่วันที่ 5 ธันวาคม 2558 เป็นต้นไป

4.4 วิวัฒนาการของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในประเทศไทย

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยเริ่มมาจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้ทำการศึกษาและผลักดันให้มีการนำกฎหมาย “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” มาใช้บังคับ เนื่องจากเห็นว่าเป็นกลไกที่จะช่วยให้ผู้ถือหุ้นโดยเฉพาะนักลงทุนรายย่อยที่ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ที่กระทำความผิดกฎหมายหลักทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากปัญหาที่ผู้ลงทุนไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายจากผู้ที่ได้กระทำการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

⁵⁵ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 2.

คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้นำแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกามาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในตลาดหลักทรัพย์ จึงได้ยกร่าง “ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ. ..” เพื่อมาใช้บังคับเฉพาะกับการดำเนินคดีฟ้องร้องการกระทำความผิดเกี่ยวกับหลักทรัพย์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้ลงทุนรายย่อยที่มีสิทธิเรียกร้องเพียงเล็กน้อยให้ได้รับการเยียวยาจากการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์โดยไม่จำเป็นต้องฟ้องคดีเอง ทั้งยังช่วยให้เกิดการประหยัดลดภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีที่มีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก⁵⁶

เมื่อยกร่างเสร็จแล้วจึงได้ส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกามีความเห็นว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มครอบคลุมไปถึงคดีประเภทอื่นด้วย ได้แก่ คดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมากอันเกิดจากมูลละเมิด การผิดสัญญา คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน และการแข่งขันทางการค้า โดยความเสียหายที่เกิดจากกฎหมายเฉพาะต่างๆ ซึ่งผู้เสียหายที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มได้นั้นต้องได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน (questions of law or fact common) จึงได้มีการร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. .. (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยได้มีคณะกรรมการวิสามัญ สภานิติบัญญัติ ประชุมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่...) พ.ศ. ... (การดำเนินคดีแบบกลุ่ม) โดยมีการประชุมทั้งสิ้น 14 ครั้งใน พ.ศ. 2557 และได้เห็นชอบใช้บังคับและประกาศในราชกิจจานุเบกษาบังคับใช้เป็นกฎหมายในวันที่ 5 ธันวาคม 2558 คือ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 โดยในการยกร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวในคราวของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้นำหลักการส่วนใหญ่มาจาก “การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” ตาม Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure (FRCP) ของสหรัฐอเมริกา โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของประเทศไทยใช้บังคับเฉพาะคดีที่ “ฝ่ายโจทก์” เป็นผู้ฟ้องคดีแบบกลุ่มเท่านั้น หรือที่เรียกว่า Plaintiff Class Action⁵⁷

⁵⁶ หนังสือกระทรวงการคลัง ที่ กค 1012/7920 ลงวันที่ 30 เมษายน 2547 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์ พ.ศ. ...

⁵⁷ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม: ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของไทยและบทบาทใหม่ของศาล. *วารสารนิติศาสตร์*, 40(2), 287-320. หน้า 291-292.

การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มุ่งประสงค์ จะคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมาก เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกในทางยุติธรรมให้แก่ประชาชน เนื่องจากเห็นว่า การฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการฟ้องคดีที่ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ตลอดจนเป็นการลดปริมาณคดีที่จะขึ้นสู่ศาลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.5 ลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างจากการดำเนินคดีสามัญ ในสาระสำคัญที่อาจจัดได้ว่าเป็นลักษณะโดยเฉพาะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนี้⁵⁸

- 1) โจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาลเพื่อประโยชน์ของตนเองและสมาชิกกลุ่ม โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกกลุ่ม
- 2) โจทก์และทนายความฝ่ายโจทก์ต้องมีความสามารถดำเนินคดีเพื่อคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม
- 3) การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องได้รับอนุญาตจากศาล
- 4) อาจมีการเข้าแทนที่โจทก์เมื่อมีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติก็ได้
- 5) สมาชิกกลุ่มต้องผูกพันตามคำพิพากษา แม้จะไม่ได้เป็นคู่ความในคดี
- 6) สมาชิกกลุ่มจะได้รับชำระหนี้ตามคำพิพากษาที่เป็นหนี้เงิน ก็ต่อเมื่อได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี
- 7) กรณีที่ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ทนายความโจทก์มีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความจากจำเลยตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร
- 8) การอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่มีข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ในเรื่องทุนทรัพย์

4.6 ประโยชน์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการพิจารณาแบบวิสามัญที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ศาลและบุคคลที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้⁵⁹

- 1) คุ้มครองสิทธิของผู้เสียหายได้จำนวนมากในการดำเนินคดีเพียงครั้งเดียว ทำให้ข้อพิพาทยุติไปด้วยความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี
- 2) ลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาล ไม่ต้องแยกฟ้องเป็นแต่ละคดี ช่วยให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของศาลในด้านการบริหารคดี

⁵⁸ ไพโรจน์ วายุภาพ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 2 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญ ในศาลชั้นต้น หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม. กรุงเทพมหานคร: กรุงสยาม พับลิชชิ่ง. 2559. หน้า 8.

⁵⁹ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 8-9.

- 3) การดำเนินคดีในปัญหาเดียวกันได้รับผลเป็นอย่างเดียวกันตามข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายที่ร่วมกัน ไม่ต้องมีความเสี่ยงในด้านต่างๆ ที่จะทำให้ผลของคดีไม่ตรงกัน ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งกันแห่งคำพิพากษา และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย
- 4) ไม่ต้องให้ผู้ได้รับความเสียหายจำนวนมากเป็นโจทก์ร่วมกันในคดีเดียวกัน หรือแยกฟ้องเป็นแต่ละคดีแล้วขอรวมพิจารณา ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากในการดำเนินกระบวนการพิจารณา
- 5) ผู้ได้รับความเสียหายทุกคนมีบทบาทในคดี แม้จะไม่ได้เป็นโจทก์ในคดีนั้นก็ตาม โดยมีส่วนร่วมในการผลักดันคดีที่มีใช้เป็นการดำเนินคดีโดยโจทก์คนเดียวตามลำพัง
- 6) เป็นวิธีการที่สามารถอำนวยความสะดวกให้ผู้บริโภคที่ด้อยโอกาสซึ่งไม่มี ความสามารถฟ้องคดีเพื่อเยียวยาความเสียหายด้วยตนเองได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน
- 7) ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจำนวนเล็กน้อยย่อมได้รับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยไม่ต้องฟ้องศาลด้วยตนเองให้ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่าย
- 8) ในคดีผู้บริโภคจะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจเกิดความระมัดระวังในการดำเนินกิจการ มิให้เกิดความเสียหายต่อผู้บริโภค เนื่องจากผู้ประกอบการธุรกิจต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน แก่ผู้เสียหายจำนวนมากอันเป็นภาระแก่ผู้ประกอบการอย่างมาก
- 9) คำพิพากษาผูกพันโจทก์จำเลยซึ่งเป็นคู่ความและผูกพันสมาชิกกลุ่มกับจำเลยด้วย จำเลยจึงได้รับประโยชน์ที่จะไม่ถูกสมาชิกกลุ่มฟ้องเป็นคดีใหม่ เท่ากับยุติเรื่องได้ทั้งหมดในคดีเดียว
- 10) ถ้ามีการดำเนินคดีแยกกันเป็นรายคดี จำเลยย่อมได้เปรียบในการต่อสู้คดี ที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของตนในคดีถัดไป การดำเนินคดีแบบกลุ่มเพียงครั้งเดียวจึงแก้ปัญหานี้ได้ อย่างไรก็ตามเมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากสมาชิกกลุ่มคนใดไม่ได้ แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มภายในเวลาที่กำหนดไว้ สมาชิกกลุ่มคนนั้นจะต้องถูก ผูกพันในคำวินิจฉัยแห่งคดี ทั้งนี้ไม่ว่าผลของคำวินิจฉัยจะเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ตน และยอมทำให้ เสียสิทธิในการยื่นฟ้องคดีด้วยตนเองเป็นต่างหาก ซึ่งสมาชิกกลุ่มมิได้มีฐานะเป็นคู่ความในคดีจึงมีสิทธิ ในคดีจำกัดเพียงเท่าที่กฎหมายให้สิทธิไว้และไม่มีสิทธินำพยานหลักฐานของตนมาสืบหรือถามพยาน ที่โจทก์หรือจำเลยนำมาสืบ ได้แต่รอรับผลของคดีตามคำพิพากษาเท่านั้นและจะนำไปฟ้องเป็นคดีใหม่ ไม่ได้ ทั้งไม่มีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น⁶⁰ ขั้นตอนการพิจารณาว่า ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่จึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะในระหว่างพิจารณาถ้าปรากฏเหตุ ที่สมาชิกกลุ่มจะไม่ได้ได้รับความคุ้มครองและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่างเพียงพอหรือไม่มี ความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป ศาลมีอำนาจสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

⁶⁰ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 10.

ประโยชน์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มดังกล่าวจึงมีความเหมาะสมกับลักษณะของคดีที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก และก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แต่ทั้งนี้ จะได้ทำการศึกษาบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภค ในรายละเอียดต่อไป

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ ของประเทศไทยและต่างประเทศ

หุ้นกู้เป็นตราสารทางการเงินที่ใช้เพื่อระดมทุนซึ่งมีความจำเป็นต่อผู้ประกอบการธุรกิจในปัจจุบันเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถระดมทุนได้อย่างรวดเร็วและมีต้นทุนทางการดำเนินการที่ต่ำกว่าการระดมทุนด้วยวิธีการอื่น อีกทั้งมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการเติบโตของกิจการ ดังนั้น สิ่งสำคัญคือความน่าเชื่อถือและต้องทำให้นักลงทุนเกิดความเชื่อมั่น แต่ด้วยสถานะเศรษฐกิจที่อาจมีความผันผวนจึงอาจเกิดความเสียหายให้กับผู้บริโภคได้ ซึ่งในปัจจุบันมีหน่วยงานหลักของรัฐที่ทำหน้าที่กำกับดูแลควบคุมคือ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.)

ในกรณีที่ผู้ออกหุ้นกู้ผิดนัดชำระหนี้ ก.ล.ต. จะมีหน้าที่ตรวจสอบหากมีข้อสงสัยว่าการผิดนัดชำระหนี้เกิดจากการทำทุจริตผิดกฎหมายหลักทรัพย์ฯ ซึ่งหากตรวจพบก็จะมีการลงโทษตามขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ ก.ล.ต. ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แต่จะไม่มีอำนาจในการบังคับให้ผู้ออกหุ้นกู้ชำระหนี้หรือชดเชยเงินคืนให้ผู้ลงทุนได้ ดังนั้น การเรียกร้องขอชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้หรือผู้บริโภคที่เป็นผู้ลงทุนมีหน้าที่ต้องไปดำเนินการเรียกร้องความเสียหายตามกระบวนการทางศาลเอง

หน้าที่ของ “ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้” สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ได้ให้คำอธิบายคำว่า “ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้” ไว้ว่าเป็นบุคคลซึ่งบริษัทผู้ออกหุ้นกู้เป็นผู้แต่งตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของผู้ถือหุ้นกู้ทั้งหลาย ในการดูแลและดำเนินการต่างๆ รวมทั้งการประสานงานระหว่างผู้ออกหุ้นกู้กับผู้ถือหุ้นกู้ เช่น เฝ้าระวังให้ผู้ออกหุ้นกู้ปฏิบัติตามข้อกำหนดเงื่อนไขที่ได้ระบุไว้ในหุ้นกู้⁶¹ โดยมีคุณสมบัติและการกระทำตามอำนาจหน้าที่ของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ตามประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน⁶²

⁶¹ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. *เปิดประตูสู่การลงทุน*. กรุงเทพมหานคร: ไชเบอร์พริ้นท์. 2544. หน้า 23.

⁶² ประกาศคณะกรรมการกำกับตลาดทุน ที่ ทจ. 37/2552 เรื่อง คุณสมบัติของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ และการกระทำตามอำนาจหน้าที่ของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้

นอกจากนี้ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการต่างๆ ของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ไว้ว่าให้ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้มีอำนาจกระทำการในนามของตนเองเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้ทั้งปวงในการรับจ้างรับจำนำ หรือรับหลักประกันอย่างอื่น การใช้สิทธิบังคับหลักประกันและการดำเนินการให้ผู้ถือหุ้นกู้มีประกันปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ให้ไว้กับผู้ถือหุ้นกู้ รวมทั้งการเรียกค่าเสียหาย และการกระทำของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ให้ถือว่าเป็นการกระทำของผู้ถือหุ้นกู้โดยตรง⁶³

ดังนั้น ฐานะทางกฎหมายของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้จึงมีอำนาจตามกฎหมายที่สามารถดำเนินการต่างๆ แทนผู้ถือหุ้นกู้ตามอำนาจหน้าที่ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และที่ได้กำหนดไว้ในข้อกำหนดสิทธิและสัญญาแต่งตั้งผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ โดยผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวังและดูแลรักษาผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้เยี่ยงผู้มีวิชาชีพพึงกระทำในกิจการเช่นว่านั้น และในกิจการซึ่งต้องลงลายมือชื่อของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ให้ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้อำนาจไว้ด้วยว่าเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้ทั้งปวง⁶⁴

เมื่อมีการผิดนัดชำระหนี้ของบริษัทผู้ออกหุ้นกู้ที่ไม่สามารถชำระเงินต้นหรือดอกเบี้ยได้ตามกำหนด รวมทั้งกรณีที่ผู้ออกหุ้นกู้ไม่สามารถชำระหนี้จากการถูกเรียกให้ชำระหนี้โดยพลัน (call default) ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ ผู้ถือหุ้นกู้จะมี “ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้” เป็นเหมือนตัวแทนของผู้ถือหุ้นกู้ในแต่ละรุ่น มีหน้าที่เรียกร้องให้ชำระหนี้ บังคับหลักประกัน และเรียกร้องค่าเสียหายให้แก่ผู้ถือหุ้นกู้อันรวมถึงเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลต่างๆ กับผู้บริโภคร่วม โดยผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้อาจจำเป็นต้องมีการจัดประชุมผู้ถือหุ้นกู้เพื่อขออนุมัติในการดำเนินการต่างๆ เช่น ขอยกยาระยะเวลาการชำระหนี้ ฟ้องร้องบังคับชำระหนี้ หรือบังคับหลักประกัน⁶⁵ ซึ่งผู้บริโภคร่วมจะต้องติดตามข่าวสารจากผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ และต้องใช้สิทธิเข้าร่วมประชุมเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเองด้วย รวมถึงควรศึกษาเอกสารการประชุมและเข้าร่วมประชุมด้วยตนเองเพื่อซักถามผู้ออกหุ้นกู้และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียดรอบคอบก่อนการตัดสินใจลงมติเสมอเพื่อรักษาสิทธิและผลประโยชน์ของตนเองอย่างดีที่สุด

อำนาจหน้าที่ของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้เป็นการใช้สิทธิฟ้องร้องกับบริษัทผู้ออกหุ้นกู้เพื่อให้มีการชำระหนี้คืนเงินต้นและดอกเบี้ยเท่านั้น แต่ในส่วนของการฟ้องร้องในข้อกำหนดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำให้เกิดความเสียหายกับผู้บริโภค ทั้งในส่วนการฟ้องกรรมการ หุ้่นส่วน ผู้ถือหุ้นของบริษัท หรือผู้ที่มีส่วนร่วมกระทำความผิดให้มีการชดเชยค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภคนั้น เนื่องจากมีผู้เสียหายเป็นจำนวนมาก กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มและกระบวนการวินิจฉัยภาคีผู้บริโภค

⁶³ มาตรา 45 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535.

⁶⁴ ชาญกิจ จิรจิตการุณ. *อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2546. หน้า 26.

⁶⁵ ทายกร จิตรกุลเดชา. *จะทำอย่างไร ถ้าหุ้นกู้ที่ซื้อไว้ผิดนัดชำระ*. 8 มีนาคม 2567.

จะเข้ามามีส่วนช่วยเหลือให้กับผู้บริโภค ซึ่งการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้จะมุ่งเน้นในกระบวนการในส่วนนี้เพื่อศึกษาว่าบทบัญญัติใดที่มีข้อจำกัดหรือเป็นอุปสรรคในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค โดยจะได้ศึกษาถึงกลไกของกฎหมายที่มีอยู่ในต่างประเทศเปรียบเทียบ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นการพัฒนากฎหมายของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นการรองรับตราสารทางการเงินเพื่อการระดมทุน และก่อให้เกิดความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภค ซึ่งบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องได้แก่ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ของประเทศไทย

1.1 พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีการจัดแบ่งเนื้อหาออกเป็นบททั่วไปและหมวดต่างๆ จำนวน 13 หมวด รวมทั้งสิ้น 344 มาตรา โดยมีการบัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การออกหลักทรัพย์ของบริษัท การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน ธุรกิจหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์ ศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์และศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ล่วงหน้า องค์กรที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์ การกระทำที่ไม่เป็นธรรมเกี่ยวกับการซื้อขายหลักทรัพย์ การเข้าถือหลักทรัพย์เพื่อครอบงำกิจการ คณะกรรมการวินิจฉัยอุทธรณ์ การกำกับและควบคุม พนักงานเจ้าหน้าที่ บทกำหนดโทษและบทเฉพาะกาลในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ดังนี้⁶⁶

1) เพื่อปรับปรุงระบบและโครงสร้างการกำกับดูแลการพัฒนาตลาดทุนของประเทศ โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ เพื่อเป็นองค์กรเฉพาะในการกำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุนของประเทศ

2) เพื่อเป็นการส่งเสริมการระดมเงินทุนโดยตรงด้วยการออกและเสนอขายหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ ได้แก่ตราสารทุน ตราสารหนี้ ตราสารกึ่งหนี้กึ่งทุน หรือตราสารอื่นใด

⁶⁶ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. คำอธิบายสรุปสาระสำคัญ พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 (รวมที่แก้ไขเพิ่มเติม). 30 พฤษภาคม 2567. สืบค้นจาก

3) เพื่อให้ความคุ้มครองแก่ผู้ลงทุนและป้องกันการกระทำอันไม่เป็นธรรมที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจหลักทรัพย์ในลักษณะหรือรูปแบบต่างๆ

4) สนับสนุนการพัฒนาธุรกิจหลักทรัพย์และตลาดทุนให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมและโปร่งใส

สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 มีหน้าที่กำกับและพัฒนาตลาดทุนของประเทศ โดยมีการกำกับดูแลและคุ้มครองผู้ลงทุนทั้งตลาดแรกและตลาดรอง ซึ่งในอดีตนั้นการระดมทุนจากตลาดทุนยังไม่ได้รับความนิยมในการระดมทุนในตลาดทุนมากเท่ากับการระดมทุนในตลาดเงินอย่างเช่น ธนาคารพาณิชย์หรือธนาคารเฉพาะกิจของรัฐบาล ทำให้สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตลาดทุนของประเทศให้มีการระดมทุนภาคธุรกิจมากขึ้น โดยวิธีการหนึ่งที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์นำมาพัฒนาการระดมทุนภาคธุรกิจคือการระดมทุน โดยหุ้นกู้เป็นวิธีการหนึ่งในการระดมทุนเพื่อใช้ในการดำเนินธุรกิจ⁶⁷

พระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 ถือเป็นส่วนสำคัญในการกำหนดสถานะของตราสารทางการเงินซึ่งใช้ในการระดมทุน โดยหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติได้ให้เหตุผลในการออกประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ไว้ว่า โดยที่การพัฒนาตลาดทุนของประเทศที่ผ่านมาได้มุ่งเน้นการพัฒนาตลาดรองซึ่งเป็นตลาดซื้อขายหลักทรัพย์เป็นหลัก แต่ยังขาดการพัฒนาตลาดแรกอันเป็นตลาดสำหรับหลักทรัพย์ออกใหม่ควบคู่กันไปด้วย ทำให้บทบาทที่สำคัญของตลาดรองในการเป็นตลาดที่สนับสนุนตลาดแรกไม่เกิดประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้จึงต้องเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาตลาดแรกได้กว้างขวางขึ้นและให้มีตราสารประเภทต่างๆ ได้มากขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการระดมทุน นอกจากนี้โดยที่การควบคุมดูแลในเรื่องที่เกี่ยวกับตลาดทุนมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับและอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานทำให้การกำกับและพัฒนาตลาดทุนขาดความเป็นเอกภาพ ทั้งยังขาดมาตรการที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมควรมีกฎหมายและหน่วยงานที่เป็นศูนย์รวมในการกำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุนเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้⁶⁸

⁶⁷ “เรื่องเดียวกัน”.

⁶⁸ ปรากฏตามบันทึกหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535.

นอกจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่กำกับดูแลและพัฒนาตลาดทุนแล้ว ประเทศไทยยังมีสมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย (Thai Investors Association) หรือ TIA จัดตั้งขึ้นทะเบียนเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม 2532 โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ให้เป็นองค์กรตัวแทนผู้ถือหุ้นรายบุคคล ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้⁶⁹

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนการพิทักษ์สิทธิอันชอบธรรมของผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ลงทุนได้รับความรู้เพื่อทำให้มีผู้ลงทุนที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น
- 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ข่าวสารให้กับสมาชิกสมาคมฯ
- 4) ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการออมและการลงทุนในหลักทรัพย์
- 5) ร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานและองค์กรที่มีบทบาทในการพัฒนาตลาดทุน

นอกเหนือจากบทบาทหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันจากที่เกิดความเสียหายจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ที่สร้างความเสียหายให้กับผู้ลงทุนในหลายกรณี สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย (TIA) ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางช่วยเหลือผู้ลงทุนที่เสียหายจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ โดยการให้ความรู้ในการลงทุน และยังมีกรให้การอบรมความรู้ด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องการฟ้องคดีแบบกลุ่ม หรือ Class Action อย่างต่อเนื่อง

สำหรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ จะมีบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 โดยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหุ้นกู้จะอยู่ในหมวด 2 การออกหลักทรัพย์ของบริษัท หมวด 3 การเสนอขายหลักทรัพย์ต่อประชาชน และหมวด 3/1 การบริหารกิจการของบริษัทที่ออกหลักทรัพย์ ซึ่งมีสาระสำคัญเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา ดังนี้

มาตรา 45 บัญญัติว่า “ให้ผู้แทนผู้ถือหุ้นผู้มีอำนาจกระทำการในนามของตนเองเพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นผู้ทั้งปวงในการรับจ้างอง รับจํานำ หรือรับหลักประกันอย่างอื่น การใช้สิทธิบังคับหลักประกัน และการดำเนินการให้ผู้ถือหุ้นผู้มีประกันปฏิบัติตามข้อกำหนดที่ให้ไว้กับผู้ถือหุ้น รวมทั้งการเรียกค่าเสียหาย การกระทำของผู้แทนผู้ถือหุ้นผู้ตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าเป็นการกระทำของผู้ถือหุ้นผู้โดยตรง”

⁶⁹ สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย. *ประวัติสมาคมฯ*. 4 มิถุนายน 2567.

มาตรา 47 บัญญัติว่า “นอกจากหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในสัญญาแต่งตั้ง ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ มีหน้าที่ดูแลรักษาประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้

ในกรณีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้กระทำการ งดเว้นกระทำการ หรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ ตามวรรคหนึ่งจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถือหุ้นกู้ ให้ผู้ถือหุ้นกู้หรือสำนักงานมีสิทธิฟ้องร้องบังคับ คดีกับผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้เพื่อประโยชน์ของผู้ถือหุ้นกู้ทั้งปวงได้...”

มาตรา 82 บัญญัติว่า “ในกรณีที่แบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์ และหนังสือชี้ชวนมีข้อความหรือรายการที่เป็นเท็จ หรือขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งในสาระสำคัญ ให้บุคคลใดๆ ที่ซื้อหลักทรัพย์จากผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัด บริษัทหรือเจ้าของหลักทรัพย์ และยังเป็นเจ้าของหลักทรัพย์อยู่และได้รับความเสียหายจากการนั้น มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัท หรือเจ้าของหลักทรัพย์ดังกล่าวได้

บุคคลผู้ซื้อหลักทรัพย์ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายตามวรรคหนึ่ง ต้องเป็นผู้ซื้อ หลักทรัพย์ก่อนที่จะปรากฏข้อเท็จจริงตามวรรคหนึ่ง แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่แบบแสดง รายการข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และร่างหนังสือชี้ชวนมีผลใช้บังคับ”

มาตรา 83 บัญญัติว่า “ให้บุคคลดังต่อไปนี้รับผิดชอบตามมาตรา 82 ร่วมกับบริษัท หรือเจ้าของหลักทรัพย์ เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่มีส่วนรู้เห็น หรือโดยตำแหน่งหน้าที่ตนไม่อาจล่วงรู้ ถึงความแท้จริงของข้อมูล หรือการขาดข้อความที่ควรต้องแจ้งนั้น

(1) กรรมการผู้มีอำนาจลงนามผูกพันบริษัทซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในแบบแสดงรายการ ข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน

(2) ผู้เริ่มจัดตั้งบริษัทมหาชนจำกัดซึ่งลงลายมือชื่อไว้ในแบบแสดงรายการข้อมูล การเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน

(3) ผู้จัดจำหน่ายหลักทรัพย์ ผู้สอบบัญชี ที่ปรึกษาทางการเงิน หรือผู้ประเมินราคา ทรัพย์สินซึ่งจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงลงลายมือชื่อรับรองข้อมูลในแบบแสดงรายการ ข้อมูลการเสนอขายหลักทรัพย์และหนังสือชี้ชวน”

มาตรา 89/20 บัญญัติว่า “กรรมการและผู้บริหารต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อบุคคลที่ซื้อ ขายหลักทรัพย์ของบริษัทในความเสียหายใดๆ อันเกิดขึ้นเนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลต่อผู้ถือหุ้น หรือประชาชนทั่วไป โดยแสดงข้อความที่เป็นเท็จในสาระสำคัญหรือปกปิดข้อความจริงที่ควรบอกให้แจ้ง ในสาระสำคัญในกรณีดังต่อไปนี้ เว้นแต่กรรมการหรือผู้บริหารดังกล่าวจะพิสูจน์ได้ว่าโดยตำแหน่ง หน้าที่ตนไม่อาจล่วงรู้ถึงความแท้จริงของข้อมูลหรือการขาดข้อมูลที่ควรต้องแจ้งนั้น

(1) การให้ข้อมูลประกอบการขอมติที่ประชุมผู้ถือหุ้น

(2) งบการเงินและรายงานเกี่ยวกับฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานของบริษัท หรือรายงานอื่นใดที่ต้องเปิดเผยตามมาตรา 56 มาตรา 57 มาตรา 58 หรือมาตรา 199

- (3) ความเห็นของกิจการเมื่อมีผู้ทำคำเสนอซื้อหุ้นของบริษัทจากผู้ถือหุ้นเป็นการทั่วไป
- (4) การให้ข้อมูลหรือรายงานอื่นใดเกี่ยวกับกิจการที่บริษัทจัดทำขึ้นเพื่อเผยแพร่ต่อผู้ถือหุ้นหรือประชาชนเป็นการทั่วไป ตามที่คณะกรรมการกำกับตลาดทุนประกาศกำหนด...”

1.2 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 24 สิงหาคม 2551 เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ง่ายขึ้น ไม่ต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่มีขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด เป็นระบบวิธีพิจารณาที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ

เหตุผลในการใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ โดยที่ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีการนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการมากขึ้นในขณะที่ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในเรื่องของคุณภาพสินค้าหรือบริการ ตลอดจนเทคนิคการตลาดของผู้ประกอบธุรกิจ ทั้งยังขาดอำนาจต่อรองในการเข้าทำสัญญาเพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการ ทำให้ผู้บริโภคถูกเอาเปรียบอยู่เสมอ นอกจากนี้เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นกระบวนการในการเรียกร้องค่าเสียหายต้องใช้เวลาและสร้างความยุ่งยากให้แก่ผู้บริโภคที่จะต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงต่างๆ ซึ่งไม่อยู่ในความรู้เห็นของตนเอง อีกทั้งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีสูง ผู้บริโภคจึงตกอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบจนบางครั้งนำไปสู่การใช้วิธีการที่รุนแรงและก่อให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่างผู้ประกอบธุรกิจกับกลุ่มผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมอันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ สมควรให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกันเป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น⁷⁰

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 กำหนดคำนิยามคดีผู้บริโภค หมายความว่า

- (1) คดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคมาตรา 19 หรือตามกฎหมายอื่นกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่งพิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ

⁷⁰ ปรากฏตามบันทึกหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

(2) คดีแพ่งตามกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย

(3) คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกันกับคดีตาม (1) หรือ (2)

(4) คดีแพ่งที่มีกฎหมายบัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนตามมาตรา 19 นั้น กฎหมายได้กำหนดให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคม หรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภค เมื่อมีผู้บริโภคเข้ามาร้องเรียนต่อคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค และคณะกรรมการเห็นว่าการดำเนินคดีนั้นจะเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม⁷¹

ในกรณีมีปัญหาว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ให้ประธานศาลอุทธรณ์เป็นผู้วินิจฉัย คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่กระทบถึงกระบวนการพิจารณาใดๆ ที่ได้กระทำไปก่อนที่จะมีคำวินิจฉัยนั้น⁷²

ดังนั้น เพื่อเป็นการขจัดความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจให้มีความเท่าเทียมกัน รัฐจึงได้ออกกฎหมายให้มีวิธีพิจารณาคดีเพื่อเอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคขึ้นในชื่อว่าคดีผู้บริโภค โดยกระบวนการวิธีพิจารณาคดีตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีหลักเกณฑ์โดยสรุปสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) การฟ้องคดี

มาตรา 17 บัญญัติว่า “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมิมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วยให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมิมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว”

ปกติแล้ว การฟ้องคดีกฎหมายให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้ แล้วแต่คู่ความผู้เสนอฟ้องจะสะดวก (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 4) แต่ถ้าเป็นคดีผู้บริโภค กฎหมายจำกัดผู้ประกอบธุรกิจไม่ให้ฟ้องยังศาลที่อยู่นอกภูมิลำเนาของผู้บริโภคเพราะจะเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาต่อสู้อคดีของผู้บริโภคซึ่งมีฐานะที่ด้อยกว่า

⁷¹ มาตรา 19 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522.

⁷² มาตรา 8 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

2) คำฟ้องและคำให้การ

มาตรา 20 บัญญัติว่า “การฟ้องคดีผู้บริโภครวม โจทก์จะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ในกรณีที่โจทก์ประสงค์จะฟ้องด้วยวาจา ให้เจ้าพนักงานคดีจัดให้มีการบันทึกรายละเอียดแห่งคำฟ้องแล้ว ให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ...”

มาตรา 26 บัญญัติว่า “ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้ และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลจัดให้มีการสอบถามคำให้การของจำเลย โดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือหรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณีที่ยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำให้การดังกล่าวไม่ถูกต้องหรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยแก้ไขคำให้การในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลจัดให้มีการบันทึกคำให้การนั้นและให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ...”

การฟ้องคดีผู้บริโภครวม สามารถฟ้องคดีด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ ซึ่งการฟ้องด้วยวาจาก็ไม่จำกัดทุนทรัพย์ของคดี กรณีบรรยายฟ้องตกหล่นศาลมีอำนาจตรวจ ถ้าเห็นว่าไม่ถูกต้องครบถ้วนหรือชัดเจน สามารถแก้ไขให้ถูกต้องได้

หลักฐานการฟ้องคดีและแบบของนิติกรรมในคดีผู้บริโภครวม เพื่อเป็นการป้องกันความเสียหายของผู้บริโภค ตามมาตรา 10 จะให้การคุ้มครองผู้บริโภคโดยมีบทบัญญัติที่บังคับให้นิติกรรมที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ มิให้นำมาใช้แก่ผู้บริโภคในการฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจ ดังนั้น ผู้บริโภคสามารถฟ้องผู้ประกอบการธุรกิจให้ชำระหนี้ตามสัญญาได้แม้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของผู้ประกอบการธุรกิจ

นอกจากนี้ในกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภค เพื่อให้เกิดความสะดวกและมีกระบวนการพิจารณาที่ไม่เคร่งครัด ตามมาตรา 9 ให้ศาลมีความยืดหยุ่นในกรณีตรวจพบการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ ศาลมีอำนาจสั่งแก้ไขให้ถูกต้องภายในระยะเวลาและเงื่อนไขที่สมควร

3) ผู้บริโภคได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

ในการดำเนินคดีแพ่งทั่วไปคู่ความย่อมจะต้องเสียค่าใช้จ่าย ได้แก่ ค่าฤชาธรรมเนียมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 149 วรรคหนึ่ง ซึ่งคู่ความจะต้องใคร่ครวญให้ดีกว่าการใช้สิทธิเรียกร้องทางแพ่งจะคุ้มค่ากับค่าฤชาธรรมเนียมที่จะต้องเสียหรือไม่ ซึ่งนับว่าเป็นภาระแก่คู่ความพอสมควร

สำหรับคดีผู้บริโภคนั้น จากที่กล่าวมาแล้วว่าผู้บริโภคอยู่ในสถานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้บริโภคบางรายไม่มีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะใช้ในการดำเนินคดีและค่าเสียหายที่ได้รับมักจะไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายหรือเวลาที่เสียไป จึงเป็นเหตุผลที่ผู้บริโภคตัดสินใจไม่ฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีกับผู้ประกอบการธุรกิจ อันทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครอง จากเหตุผลนี้เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น มาตรา 18 จึงได้บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับ

ของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด...”

4) การพิจารณาคดี

ในคดีผู้บริโภคนั้นกฎหมายประสงค์ที่จะให้เริ่มกระบวนการพิจารณาโดยการไกล่เกลี่ยก่อน เพื่อให้คดีดำเนินไปด้วยความไม่ชักช้า กฎหมายจึงให้มีการกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว

มาตรา 24 บัญญัติว่า “เมื่อศาลสั่งรับฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนาบันทีกคำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย...”

กรณีพยานหลักฐานที่เกรงว่าพยานหลักฐานซึ่งตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาสืบในภายหลัง อาจมีคำขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานไว้ทันทีก็ได้ตามมาตรา 22 ที่บัญญัติว่า

“ถ้าบุคคลใดเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนอาจต้องอ้างอิงในภายหน้าจะสูญหายหรือยากแก่การนำมาเมื่อมีการฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค หรือถ้าคู่ความฝ่ายใดในคดีผู้บริโภคเกรงว่าพยานหลักฐานที่ตนจำนองจะอ้างอิงจะสูญหายก่อนที่จะนำมาสืบหรือเป็นการยากที่จะนำมาสืบในภายหลัง บุคคลนั้นหรือคู่ความฝ่ายนั้นอาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งให้สืบพยานหลักฐานนั้นไว้ทันทีก็ได้...”

นอกจากนี้ ในการสืบพยานคดีผู้บริโภค ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง มีอำนาจในการเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เอง และเป็นผู้ซักถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่างๆ รวมถึงให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาได้

5) ภาระการพิสูจน์

มาตรา 29 บัญญัติว่า “ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการผลิตการประกอบ การออกแบบ หรือส่วนผสมของสินค้า การให้บริการ หรือการดำเนินการใดๆ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจนั้น”

ปกติแล้วการพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 จะยึดหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีหน้าที่นำสืบ” ซึ่งจะเป็นธรรมหากคู่ความอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกัน แต่คดีผู้บริโภคฐานะของผู้บริโภคและผู้ประกอบการธุรกิจมีความไม่เท่าเทียมกัน หากให้ผู้บริโภคต้องมีภาระในการหาพยานหลักฐานทางเทคนิคซึ่งไม่ได้อยู่ในความรู้เห็นของตนเพื่อมาสนับสนุน

ข้ออ้างที่ว่าก็ยอมเป็นข้อเสียเปรียบในการต่อสู้คดี ภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคจึงบัญญัติ ยกเว้นหลักดังกล่าวไว้ในมาตรานี้ โดยให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่กับผู้ประกอบการธุรกิจ

6) การทำคำพิพากษาและคำสั่ง

จากปัญหาสภาพสังคมและเศรษฐกิจปัจจุบันที่ผู้ประกอบการธุรกิจในหลายกรณี มีพฤติการณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้บริโภคเป็นจำนวนมาก และมีลักษณะเป็นการมุ่งกระทำ โดยเจตนาที่จะเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม จึงได้มีการนำหลักกฎหมายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ มาใช้ ซึ่งนับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงหลักการที่มีอยู่เดิมในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจะต้องจ่ายค่าเสียหายสูงขึ้นจากปกติ โดยมีหลักเกณฑ์ พิจารณาตามมาตรา 42 ที่บัญญัติว่า

“ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจกระทำโดยเจตนา เอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่อ อย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืน ต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เมื่อศาลมีคำพิพากษา ให้ผู้ประกอบการธุรกิจชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้บริโภค ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบการธุรกิจจ่ายค่าเสียหาย เพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร ทั้งนี้ โดยคำนึงถึง พฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงิน ของผู้ประกอบการธุรกิจ การที่ผู้ประกอบการธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนการที่ผู้บริโภค มีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงิน ไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหาย ที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการทำคำพิพากษาและคำสั่ง ยังมีการบัญญัติถึงกรณีที่มี ข้อเท็จจริงปรากฏว่า นิติบุคคลถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต มีพฤติการณ์ฉ้อฉลหลอกลวง ผู้บริโภคหรือมีการยักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน กรณีเหล่านี้หากไม่ให้มีการเรียกผู้เป็นหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้น หรือกรรมการหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคล หรือผู้รับมอบทรัพย์สิน ของนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วมตั้งแต่แรก เพื่อให้ศาลมีอำนาจพิพากษาให้บุคคลนั้น ร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคตั้งแต่แรก เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วอาจเป็นการยากที่จะให้ การบังคับคดีเอากับทรัพย์สินของบุคคลดังกล่าว เพราะคำพิพากษาย่อมผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 ด้วยเหตุผลนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณา คดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 จึงได้มีมาตรา 44 ที่บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจซึ่งถูกฟ้องเป็นนิติบุคคล

หากข้อเท็จจริงปรากฏว่านิติบุคคลดังกล่าวถูกจัดตั้งขึ้นหรือดำเนินการโดยไม่สุจริต หรือมีพฤติการณ์
 นี้อาจหลอกลวงผู้บริโภคหรือมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินของนิติบุคคลไปเป็นประโยชน์ของบุคคลใด
 บุคคลหนึ่ง และทรัพย์สินของนิติบุคคลมีไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้ตามฟ้อง เมื่อคู่ความร้องขอ
 หรือศาลเห็นสมควร ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงาน
 ของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษา
 ให้บุคคลเหล่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อบริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้เหล่านั้นจะพิสูจน์ได้ว่า
 ตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำความดังกล่าว หรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้อง
 พิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน...”

นอกจากนี้ ในการทำคำพิพากษาและคำสั่งชี้ขาดคดีผู้บริโภค ศาลมีอำนาจวินิจฉัย
 และกำหนดวิธีการให้เหมาะสมได้ แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ ตามมาตรา 39
 ที่บัญญัติว่า “ในคดีที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคเป็นโจทก์ ถ้าความปรากฏแก่ศาลว่า
 จำนวนค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอของโจทก์ไม่เพียงพอต่อการแก้ไข
 เยียวยาความเสียหายตามฟ้อง ศาลมีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยให้ถูกต้อง หรือกำหนดวิธีการบังคับให้เหมาะสมได้
 แม้จะเกินกว่าที่ปรากฏในคำขอบังคับของโจทก์ก็ตาม แต่ข้อที่ศาลยกขึ้นวินิจฉัยนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับ
 กับข้อเท็จจริงที่คู่ความยกขึ้นมามากกว่ากล่าวกันแล้วโดยชอบ”

7) วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา การบังคับคดี และอายุความ

คดีผู้บริโภคสามารถใช้วิธีการชั่วคราวก่อนศาลพิพากษาได้ตั้งแต่ยังไม่มีการฟ้องคดี
 เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ผู้บริโภคส่วนรวมโดยเร่งด่วน แต่สามารถใช้เท่าที่จำเป็นและตามสมควร
 เพื่อความยุติธรรม ตามมาตรา 56 ซึ่งบัญญัติว่า “ก่อนยื่นฟ้องคดีผู้บริโภค หากมีเหตุเช่นเดียวกับกรณี
 ที่จะทำให้อาจมีสิทธิยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งจัดให้มีวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามมาตรา 254 (2)
 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือมีความจำเป็นต้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราว
 มิให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค
 เป็นส่วนรวม ผู้ที่จะเป็นโจทก์อาจยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องเพื่อขอใช้วิธีการชั่วคราวดังกล่าว
 ก่อนฟ้องได้...”

ในการบังคับคดี ศาลมีอำนาจออกหมายบังคับคดีได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้อง
 ออกคำบังคับก่อน เพราะหากเงินชำระไม่อาจบังคับคดีได้ ตามมาตรา 64 ซึ่งบัญญัติว่า
 “ในการบังคับคดี หากการออกคำบังคับไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษาก่อนมีการออกหมายบังคับคดี
 จะทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับความเสียหายและหากเงินชำระไม่อาจบังคับคดีได้
 เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจมีคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดีไปทันทีโดยไม่ต้อง
 ออกคำบังคับก่อนก็ได้”

ในคดีผู้บริโภค จะมีเรื่องอายุความสะดุดหยุดอยู่ระหว่างเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหาย โดยไม่ต้องกังวลเรื่องอายุความจนกว่าฝ่ายใดจะบอกเลิกการเจรจาตามมาตรา 14 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้ามีการเจรจาเกี่ยวกับค่าเสียหายที่พึงจ่ายระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจและผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภค ให้อายุความสะดุดหยุดอยู่ไม่นับในระหว่างนั้นจนกว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้บอกเลิกการเจรจา”

ดังที่กล่าวข้างต้นจะเห็นว่าเนื้อหาสาระหลักของคดีผู้บริโภคมุ่งเน้นให้ความสำคัญแก่ผู้บริโภคที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการใช้สินค้าหรือบริการสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย ซึ่งมีวิธีพิจารณาที่แตกต่างจากคดีปกติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินคดีมีความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม ตั้งแต่การฟ้องร้องหรือต่อสู้คดีสามารถทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ การดำเนินคดีโดยได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียม รวมถึงนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ อีกทั้งยังมีเจ้าพนักงานคดีประจำศาล คอยช่วยเหลือในการร่างจัดทำคำคู่ความโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค และขณะเดียวกันก็เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบการธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการซึ่งจะทำให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างมั่นคง

1.3 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คือ การดำเนินคดีแพ่งรูปแบบหนึ่งที่มีผู้เสียหายจำนวนมาก ซึ่งได้รับผลกระทบจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายอย่างเดียวกันหรือมีเหตุกระทำเดียวกัน โดยมีโจทก์ที่เป็นตัวแทนของกลุ่มในการดำเนินการฟ้องร้องคดี ซึ่งเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ผลของคำพิพากษาจะผูกพันสมาชิกทุกคนในกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากเหตุเดียวกัน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความ ในคดีด้วยก็ตาม

ดังนั้น คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะฟ้องและดำเนินคดีในลักษณะของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม จึงต้องเข้าเงื่อนไขที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดไว้อันได้แก่ คดีที่มีผู้บริโภคเป็นผู้เสียหายจำนวนมากซึ่งรวมกันเป็นกลุ่มบุคคล คดีที่ผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้เสียหายคนหนึ่ง (หรือหลายคน) เป็นโจทก์ฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายคนอื่นๆ และคดีที่โจทก์ฟ้องและดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายทุกคนในกลุ่มบุคคล

การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นการดำเนินคดีที่มีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมาก ซึ่งได้มีการออกแบบมาเพื่อให้การบริหารจัดการคดีตลอดจนการพิพากษาคดีของศาลให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiently of Judicial Making) และเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดคำพิพากษาเรื่องเดียวกันออกมาแตกต่างกัน (Inconsistent Adjudication)⁷³ โดยมีลักษณะสำคัญและขั้นตอนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มสรุปได้ดังนี้

⁷³ เอื้อน ขุนแก้ว และวรนันยา ไซ้เทียมวงษ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ พับลิชชิ่ง. 2560. หน้า 1.

1) เริ่มแรกโจทก์จะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มไปพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดี โดยโจทก์จะต้องแสดงเหตุผลที่สมควรที่จะให้ศาลอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม⁷⁴

2) ศาลจะต้องตรวจคำฟ้องทั่วไปว่ามีเหตุขัดข้องที่จะรับไว้หรือไม่⁷⁵

3) หากศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะส่งหมายเรียกให้จำเลยแก้คดีและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย นอกจากนี้ ศาลอาจจำกัดขอบเขตของกลุ่มบุคคลให้ชัดเจน และอาจจะระบุหรือกำหนดโดยกวันลักษณะของผู้ที่ไม่รวมอยู่ในกลุ่มก็ได้⁷⁶

4) กระบวนการเกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มตามขั้นตอน คือ ศาลจะส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตและสิทธิของสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งการจำกัดสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่ห้ามไม่ให้สมาชิกกลุ่มยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกัน⁷⁷

อย่างไรก็ดี ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีการกำหนดคำนิยามแบบกว้างๆ ซึ่งอาจครอบคลุมโจทก์ที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ สามารถทำการ Opt-out หรือออกจากกลุ่มได้ โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามมาตรา 222/15 (6) และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล⁷⁸

5) ศาลจะสั่งให้โจทก์วางเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม⁷⁹ ซึ่งโจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้เว้นแต่ศาลจะอนุญาต โดยโจทก์จะต้องยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้อง และทำได้เมื่อศาลแจ้งเรื่องตามวิธีการเช่นเดียวกับที่การส่งคำบอกกล่าว หรือต้องกำหนดวันไม่น้อยกว่า 45 วัน ให้สมาชิกกลุ่มคัดค้าน⁸⁰

6) กรณีที่คู่ความตกลงประนีประนอมยอมความกัน หรือให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด โจทก์จะต้องยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้อง และทำได้เมื่อศาลแจ้งเรื่องตามวิธีการเช่นเดียวกับที่การส่งคำบอกกล่าวหรือต้องกำหนดวันไม่น้อยกว่า 45 วัน ให้สมาชิกกลุ่มคัดค้าน⁸¹

⁷⁴ มาตรา 222/9 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁷⁵ มาตรา 222/11 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁷⁶ มาตรา 222/12 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁷⁷ มาตรา 222/15 ประกอบมาตรา 222/13 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁷⁸ มาตรา 222/16 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁷⁹ มาตรา 222/14 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁸⁰ มาตรา 222/28 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁸¹ มาตรา 222/29 ประกอบมาตรา 222/30 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

7) นอกจากรายการตามคำพิพากษาในคดีสามัญแล้ว คำพิพากษาของคดีแบบกลุ่มยังต้องแสดงรายการอื่นๆ เช่น ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ นอกจากนี้ยังต้องแสดงรายการหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม รวมถึงจำนวนเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์⁸²

สำหรับกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 มีรายละเอียดและลักษณะสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ประเภทคดีที่สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

การขออนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น เป็นเรื่องที่โจทก์ต้องร้องขอต่อศาล โดยลักษณะคดีที่อาจร้องขอให้ศาลมีการอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้นั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 222/8 ดังนี้

“คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

- (1) คดีละเมิด
- (2) คดีผิดสัญญา
- (3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

ตามบทบัญญัติดังกล่าว คดีที่จะขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มได้จะต้องมีองค์ประกอบคือ เป็นคดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งกฎหมายไม่ได้จำกัดว่าเป็นจำนวนเท่าใดเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่น โดยจะพิจารณาเป็นรายกรณีไปซึ่งเป็นดุลพินิจของศาลซึ่งเป็นผู้รับฟังข้อเท็จจริงในส่วนนี้ และเป็นคดีในประเภทที่กฎหมายกำหนดให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

แม้บทบัญญัติตามมาตรา 222/8 จะมีการจำกัดลักษณะคดีที่สามารถร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาตามอนุมาตรา (3) จะเห็นว่าเป็นเพียงการยกตัวอย่างเท่านั้น ซึ่งอาจมีลักษณะของคดีที่ศาลอาจจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โดยการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องตามที่ปรากฏในมาตรา 222/9 ซึ่งบัญญัติว่า

“ในการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้...”

⁸² มาตรา 222/36 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

2) ลักษณะของสมาชิกกลุ่ม

กลุ่มบุคคล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/1 ได้ให้คำนิยามศัพท์ “กลุ่มบุคคล” หมายความว่า บุคคลหลายคนที่มีความสัมพันธ์กันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ลักษณะของความเสียหายอาจแตกต่างกันก็ตาม

สมาชิกกลุ่ม (Class Member) หมายความว่า บุคคลใดๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันที่จะได้รับแจ้งคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/15 และคำพิพากษาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/39 จึงต้องมีการนิยามขอบเขตของกลุ่มให้ชัดเจนและครอบคลุมผู้เสียหาย⁸³ โดยกรณีของหุ้นกู้คำขอหรือคำนิยามในคำฟ้องแบบกลุ่มก็ควรจะมีลักษณะที่ทำให้ครอบคลุมไปถึงสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาในหลักการ เช่น ขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบในต้นเงินและดอกเบี้ยตามหนังสือชี้ชวนของหุ้นกู้ชุดใด ซึ่งก็จะครอบคลุมความเสียหายของผู้บริโภคทั้งหมดเพราะแต่ละคนลงทุนไม่เท่ากัน ซึ่งศาลจะพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อโจทก์แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มที่มีลักษณะดังกล่าวมีจำนวนมากจนไม่สะดวกในการดำเนินคดีแบบสามัญ⁸⁴ ซึ่งเบื้องต้นในการรวมกลุ่มกันของผู้เสียหายทำได้ยาก เนื่องจากผู้บริโภคที่เป็นนักลงทุนแต่ละคนไม่ได้รู้จักกันและอยู่กระจ่ายกันทั่วประเทศหรือนอกประเทศ จึงต้องมีคนกลางที่รวบรวมกลุ่มกันโดยใช้เทคโนโลยีช่วยในการรวบรวมข้อมูล

การกำหนดกลุ่มย่อย (Subclass) ในบางครั้งการกระทำของจำเลยทำให้บุคคลได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมากและได้รับความเสียหายแตกต่างกันออกไป เช่นนี้อาจจัดให้บุคคลที่ได้รับความเสียหายแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อยก็ได้⁸⁵ โดยกรณีของหุ้นกู้ก็อาจแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นชุดของหุ้นกู้ เนื่องจากกำหนดระยะเวลาชำระหนี้และอัตราดอกเบี้ยแตกต่างกันตามแต่ละชุด⁸⁶

⁸³ สุชาติ วามะสุรีย์. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีแรงงาน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ).

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2549. หน้า 86-87.

⁸⁴ มาตรา 222/12 (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁸⁵ มาตรา 222/24 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁸⁶ จินณะ แยม่อวม. การดำเนินคดีแบบ Class Action กับผู้เสียหายในตลาดทุน. งานเสวนาการดำเนินคดีแบบ Class Action จัดโดยสำนักงาน ก.ล.ต. ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 7 สิงหาคม 2566.

จำนวนสมาชิกกลุ่มมีมาน้อยเพียงใดที่ศาลจะอนุญาตให้โจทก์ฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มได้จะขึ้นอยู่กับพิจารณาของศาลเกี่ยวกับความสามารถของโจทก์ในคดีแบบกลุ่มที่จะดูแลรักษาประโยชน์ของผู้เสียหายที่เป็นสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม⁸⁷ ตามข้อเท็จจริงในแต่ละคดี ทั้งนี้การอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลจะต้องแสดงเหตุผลและคำอธิบายประกอบคำสั่งโดยละเอียดด้วย เนื่องจากเป็นประเด็นพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับสิทธิในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของผู้เสียหาย เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมและการพัฒนาปรับปรุงแนวทางคำสั่งของศาลให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์อย่างแท้จริง โดยการไต่สวนคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอ⁸⁸

เมื่อศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ กลุ่มบุคคลย่อมจะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติซึ่งประกอบด้วยโจทก์และผู้บริโภคทั้งหลายที่ได้รับความเสียหายจากเหตุเดียวกันกับโจทก์และมีข้อกล่าวอ้างและข้อเรียกร้องอย่างเดียวกัน แม้ผู้เสียหายอื่นทั้งหลายเหล่านั้นจะมีได้มีการแสดงเจตนา ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มร่วมกับผู้บริโภคที่เป็นโจทก์โดยชัดแจ้งก็ตาม และผู้บริโภคที่เป็นโจทก์ในคดีแบบกลุ่มก็ไม่จำเป็นต้องขอความยินยอมหรือรับมอบอำนาจเป็นหนังสือจากผู้บริโภคทั้งหลายนั้นก่อนเป็นการเฉพาะเจาะจงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงต้องเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้นสามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้⁸⁹ โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด และเมื่อแจ้งความประสงค์แล้วให้ถือว่าผู้บริโภคดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล และบุคคลนั้นจะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้ หากพ้นระยะเวลาที่ศาลกำหนดแล้วสมาชิกกลุ่มจะออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล และคำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด⁹⁰ การเกิดขึ้นของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายเพื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวิธีการนี้จึงเป็นไปตามระบบที่เรียกว่า “Opt-out” หรือการแสดงเจตนาที่จะออกจากกลุ่ม

การดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยผู้บริโภคซึ่งเป็นโจทก์ จึงเป็นการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ทั้งของตนเองและเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายทั้งหลายที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคนด้วย กฎหมายจึงต้องกำหนดมาตรการกำกับดูแลและติดตามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริโภคที่เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและประโยชน์ของผู้เสียหายทุกคนที่เป็นสมาชิกอย่างแท้จริง กลไกที่กำหนดให้ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายคนหนึ่งหรือหลายคนสามารถฟ้องคดีและดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

⁸⁷ มาตรา 222/12 (5) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁸⁸ ข้อ 12 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559.

⁸⁹ มาตรา 222/15 (6) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁹⁰ มาตรา 222/16 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคสามารถรวมกลุ่มกันพิจารณาและทำความตกลงกันที่จะฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มด้วยตนเอง อันเป็นการเพิ่มช่องทางให้แก่ผู้บริโภคในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมที่มีความสะดวกและคล่องตัวมากยิ่งขึ้นและทำให้ผู้บริโภคมีอำนาจเพิ่มมากขึ้นเกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่สามารถดำเนินการเกี่ยวกับคดีที่จะฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มในเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง กลุ่มผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการของผู้ประกอบการธุรกิจรายเดียวกันย่อมสามารถติดต่อสอบถามข้อมูลซึ่งกันและกันได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินการผ่านสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งไม่มีค่าใช้จ่ายแต่สามารถเข้าถึงเป้าหมายได้โดยตรง สะดวกและรวดเร็ว เพื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และในขณะเดียวกันเพื่อสร้างเครือข่ายหรือกลุ่มผู้เสียหายขึ้นในเบื้องต้นเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับการฟ้องและการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จะดำเนินการต่อไป อันจะทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากนั้นมีอำนาจต่อรองต่อผู้ประกอบการมากขึ้นในการใช้สิทธิเรียกร้องของตน นอกจากนี้ก่อนการฟ้องและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เครือข่ายหรือกลุ่มผู้เสียหายทั้งหลายยังอาจใช้สิทธิเรียกร้องของตนต่อผู้ประกอบการโดยตรง เพื่อขอเจรจาและไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นได้อีกทางหนึ่งก่อนด้วย การอำนวยความสะดวกและคล่องตัวในการเริ่มคดีแบบกลุ่มดังกล่าวจึงเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวมในการคุ้มครองสิทธิของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับมีจำนวนเล็กน้อย จึงเป็นการช่วยส่งเสริมให้ผู้บริโภคใช้สิทธิในการปกป้องประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวมได้ง่ายขึ้นและสามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้แก่ผู้บริโภคทั้งหลายเหล่านั้นได้

3) หลักเกณฑ์การอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เมื่อศาลรับฟังได้ตามหลักเกณฑ์ตามมาตรา 222/12 ดังต่อไปนี้

(1) คำฟ้องของโจทก์ได้ทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลได้ระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่ระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับ

(2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอ กล่าวคือ มีกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันกับโจทก์หรือการบรรยายขอบเขตของกลุ่ม

(3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

(4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

(5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา (ถ้ามี) และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ภายในระยะเวลา 7 วัน นับแต่ศาลมีคำสั่ง คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด โดยในกรณีที่ศาลมีคำสั่งเป็นที่สุดว่าไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ⁹¹

4) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มและเงินรางวัลทนายความ

ในการเริ่มต้นคดีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยปกติแล้วจะให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเพียงคนเดียวที่เสียค่าธรรมเนียมในการยื่นฟ้องตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องเฉพาะของโจทก์⁹² แต่ทั้งนี้กรณีที่บุคคลผู้บริโภควินิจฉัยโจทก์จะได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียม⁹³ และสมาชิกกลุ่มก็ไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ซึ่งเมื่อศาลได้มีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้โจทก์ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว โจทก์ต้องนำค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของค่าฤชาธรรมเนียมมาวางต่อศาล⁹⁴ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการประกาศและส่งคำบอกกล่าวแก่สมาชิก นอกจากนี้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มยังมีค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มอื่นๆ อีก เช่น ค่าเดินทาง ค่าที่พัก ค่าใช้จ่ายในการจัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกกลุ่มและค่าใช้จ่ายในการสืบหาพยานหลักฐาน ทั้งนี้ หากโจทก์ชนะคดีศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในรูปของค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์และถ้าทนายความฝ่ายโจทก์ได้ทวงค่าใช้จ่าที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้กับโจทก์และสมาชิกกลุ่ม ศาลมีอำนาจสั่งให้จำเลยชดใช้เงินดังกล่าวคืนให้กับทนายความฝ่ายโจทก์ในรูปของเงินรางวัล⁹⁵ อย่างไรก็ตามข้อดีของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เฉลี่ยแล้วค่าใช้จ่ายจะต่ำกว่ากรณีการแยกกันดำเนินคดี

⁹¹ มาตรา 222/12 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁹² มาตรา 222/10 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁹³ มาตรา 18 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

⁹⁴ มาตรา 222/14 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

⁹⁵ มาตรา 222/36 (4) ประกอบมาตรา 222/37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

5) สิทธิของสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ใช้สิทธิออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/16 แม้จะมีได้เป็นโจทก์ก็ตาม ก็มีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอยู่บางประการตามมาตรา 222/17 ดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิในการเข้าฟังการพิจารณาคดี
- (2) สิทธิในการร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์ไม่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสียรวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยสุจริต (มาตรา 222/12 (5)) ประกอบข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 7
- (3) สิทธิในการขอตรวจเอกสารไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในสำนวนหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้นจากศาล
- (4) สิทธิในการจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่ม หากปรากฏว่าในระหว่างการพิจารณาทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอลอนตัวจากการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (มาตรา 222/19)
- (5) สิทธิในการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์
- (6) สิทธิในการคัดค้านเหตุดังต่อไปนี้ ได้แก่ การร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ (มาตรา 222/25) การที่โจทก์ขอลอนฟ้อง (มาตรา 222/28) การตกลงหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี (มาตรา 222/29) และการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด (มาตรา 222/30)
- (7) สิทธิในการตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ (มาตรา 222/40)

ทั้งนี้ในการใช้สิทธิข้างต้น สมาชิกกลุ่มจะแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการแทนก็ได้

6) คำบอกกล่าวและการโฆษณา

เมื่อศาลมีคำสั่งอันเป็นที่สุดว่าอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม จะต้องให้สมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้เกี่ยวข้องกับขออนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มมาตั้งแต่ต้นได้มีโอกาสทราบคำสั่งอนุญาต โดยให้ส่งคำบอกกล่าวอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบโดยทางไปรษณีย์ตอบรับหรือทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์⁹⁶ และประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นระยะเวลาสามวันติดต่อกัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร⁹⁷ นอกจากนี้ศาลอาจกำหนดให้

⁹⁶ ข้อ 27 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559.

⁹⁷ มาตรา 222/15 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

เผยแพร่คำบอกกล่าวและประกาศดังกล่าวโดยปิดประกาศไว้ที่ศาล ทางเว็บไซต์ของศาล สำนักงาน ศาลยุติธรรม หรือเว็บไซต์อื่นใดหรือสื่อมวลชน หรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรอีกก็ได้⁹⁸

ตามบทบัญญัติดังกล่าว มีเจตนารมณ์เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีโอกาสทราบถึงคำสั่ง อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยการส่งคำบอกกล่าวและการประกาศตามข้อความและรายการ ที่กำหนด เพื่อที่สมาชิกกลุ่มจะได้ทราบถึงสิทธิของตนในคดีและติดตามความเคลื่อนไหวของคดี รวมถึงการดำเนินการใดๆ ตามที่ตนประสงค์ได้

7) การพิจารณาคดี

ในชั้นพิจารณาคดีแบบกลุ่ม กระบวนพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีที่กำหนด กลไกและมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อการคุ้มครองผู้บริโภคไว้เช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสำคัญ ได้แก่ การนำระบบไต่สวนมาใช้บังคับในการดำเนินกระบวนพิจารณาและการสังเกตการณ์ของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อผู้บริโภคทั้งหลายที่เป็นสมาชิกกลุ่ม

กระบวนพิจารณาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่นำระบบไต่สวนมาใช้บังคับเพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรมจึงสอดคล้องและมีเจตนารมณ์เช่นเดียวกับระบบไต่สวนในระบบวิธีพิจารณาคดี ผู้บริโภคที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ แห่งความยุติธรรมในอันที่จะให้ความแจ่มชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดีเช่นกัน และเป็นการคุ้มครองสิทธิ ของผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ⁹⁹

บทบาทของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มก็มีส่วนสำคัญอย่างมาก ดังที่ปรากฏ ในบทบัญญัติดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา ศาลสามารถเรียก พยานหลักฐานมาสืบเองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม (มาตรา 222/22 วรรคหนึ่ง)

(2) ศาลสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ในการพิจารณาพิพากษาคดี (มาตรา 222/23 วรรคหนึ่ง)

(3) ศาลขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณา พิพากษา (มาตรา 222/23 วรรคสอง)

(4) การให้ศาลใช้ดุลพินิจในกรณีที่มีการถอนฟ้อง การตกลงกันหรือการประนีประนอม ยอมความกันหรือเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด ซึ่งศาลจะต้องคำนึงถึงเหตุผล (มาตรา 222/32)

⁹⁸ ข้อ 29 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559.

⁹⁹ มาตรา 33 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

(5) ศาลมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไป เมื่อปรากฏว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม (มาตรา 222/19 วรรคสอง)

นอกจากนี้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกายังกำหนดให้ศาลมีอำนาจเพิ่มเติมได้แก่ อำนาจในการออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลา เมื่อมีความจำเป็นและเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม¹⁰⁰ ดังนั้นในการพิจารณาคดีแบบกลุ่มศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการควบคุมการดำเนินคดีและมีอำนาจออกคำสั่งเกี่ยวกับการดำเนินคดี รวมถึงต้องคำนึงถึงผู้เสียหายอื่นที่เป็นสมาชิกกลุ่มอยู่ด้วยที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในศาล

ดังนั้น ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โจทก์จึงต้องปฏิบัติหน้าที่ของตนเพื่อรักษาประโยชน์ของกลุ่มบุคคลเป็นสำคัญโดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มทุกคนในกลุ่มบุคคลอย่างแท้จริงเพื่อปกป้องประโยชน์ร่วมกันของผู้บริโภคทุกคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มในกลุ่มบุคคล

8) การอุทธรณ์คำสั่ง

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น คู่ความสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์คำสั่งได้ตามมาตรา 222/12 วรรคสาม โดยกำหนดให้อุทธรณ์ภายในระยะเวลา 7 วันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง โดยกฎหมายกำหนดเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งให้สามารถอุทธรณ์ได้ โดยมีได้มีการพิจารณาว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายหรือมีทุนทรัพย์เพียงใด แต่พิจารณาลักษณะของคำสั่งเป็นสำคัญ และในมาตรา 222/12 วรรคสี่ได้บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์เป็นที่สุด กล่าวคือคู่ความจะขออุทธรณ์ฎีกาต่อไปอีกไม่ได้

9) ผลของคำพิพากษา

คำพิพากษาผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะไม่ได้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแบบกลุ่มก็ตาม¹⁰¹ โดยหลักสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกประการหนึ่ง คือมาตรา 222/35 วรรคแรก ที่ได้วางหลักการสำคัญเกี่ยวกับผลของคำพิพากษาของศาลในคดีแบบกลุ่มว่าคำพิพากษานอกจากจะมีผลผูกพันคู่ความแล้วยังมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มซึ่งมิได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม (Opt-out) ด้วย ดังนี้

“คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่ม และในกรณี
ที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดี
แทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม...”

¹⁰⁰ ข้อ 5 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559.

¹⁰¹ มาตรา 222/35 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

คำพิพากษาของศาลจะมีผลผูกพันสมาชิกของกลุ่มทุกคน¹⁰² แม้จะมีได้เข้ามาเป็นคู่ความในศาล โดยไม่อาจโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษานั้นได้ไม่ว่าคำพิพากษานั้นจะเป็นคุณหรือไม่ ซึ่งจะเป็นไปตามหลักความชอบธรรมของกฎหมาย (due process of law) อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ยกเว้นจะอุทธรณ์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิของตนในการขอรับชำระหนี้เท่านั้น¹⁰³

โดยที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกระบวนการดำเนินคดีในลักษณะพิเศษที่มีเจตนารมณ์เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายยิ่งกว่ากระบวนการดำเนินคดีแพ่งโดยทั่วไป และการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถนำมาปรับใช้แก่คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคได้ ดังนั้น การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายจึงย่อมสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แม้จะยังมีข้อจำกัดบางประการซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่

10) การออกจากกลุ่ม

บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะต้องผูกพันตามคำพิพากษาในคดีที่ดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่ถ้าสมาชิกกลุ่มคนใดไม่สมัครใจที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มก็มีสิทธิออกจากความเป็นสมาชิกกลุ่มได้ โดยสามารถแจ้งความประสงค์ขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มได้ (Opt-out) โดยยื่นหนังสือต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด¹⁰⁴ โดยเหตุผลอาจเกิดจากพิจารณาแล้วเห็นว่าตัวแทนกลุ่มจะไม่สามารถเป็นตัวแทนได้อย่างมีประสิทธิภาพและจะไม่ได้รับความเป็นธรรมอย่างเพียงพอก็สามารถออกจากกลุ่มได้ และถือว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล แต่ถ้าไม่ได้ดำเนินการใดก็ต้องถือว่าอยู่ในกลุ่ม โดยผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ได้แก่ ร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้ ร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ได้ ไม่ต้องผูกพันตามผลของคำพิพากษาสามารถแยกฟ้องคดีด้วยตนเองได้ เป็นต้น

11) คุณสมบัติของโจทก์และทนายความโจทก์

โจทก์และทนายความโจทก์ต้องมีความสามารถในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม¹⁰⁵ โดยโจทก์ต้องแสดงให้เห็นถึงความสุจริตและความตั้งใจในการดำเนินคดีเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม ตัวแทนโจทก์และทนายความจะต้องมีความทุ่มเท มีทรัพยากรเพียงพอและเสียสละเป็นอย่างมาก โจทก์จะต้องเป็นหนึ่งในผู้เสียหายนั้นด้วย

¹⁰² มาตรา 222/35 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹⁰³ มาตรา 222/46 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹⁰⁴ มาตรา 222/16 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹⁰⁵ มาตรา 222/12 (5) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

เป็นตัวแทนของคนทั้งกลุ่มเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมของคนทั้งกลุ่ม ต้องแสดงให้เห็นถึงความรู้และความสามารถในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่มีผลประโยชน์ขัดกับสมาชิกกลุ่ม และมีความพร้อมในการออกทรงค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ เนื่องจากต้องใช้เป็นค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากร การหาพยานหลักฐาน เอกสารต่างๆ ซึ่งโจทก์ผู้นำฟ้องต้องออกค่าใช้จ่ายไปก่อน โจทก์จึงต้องมีศักยภาพเพียงพอ การจะแต่งตั้งใครเป็นตัวแทนกลุ่มนั้นมีข้อที่ฟังจะต้องพิจารณาและให้ความรอบคอบ จึงต้องทำบัญชีให้สมาชิกกลุ่มรับทราบทั่วกัน เนื่องจากอาจจะมีปัญหาในเรื่องความโปร่งใส ควรที่จะหารือกันในสมาชิกกลุ่มว่าจะเลือกใครเป็นตัวแทนโจทก์หรือผู้แทนกลุ่ม ไม่ใช่เข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในทางคดีจากกรณีที่จะมีการดำเนินคดีแบบกลุ่มนี้ เช่นได้รับการเยียวยาเฉพาะตัว หรือมีปัญหาสุขภาพในระหว่างดำเนินคดี หรือรับโอนต่อหุนกู่จากผู้เสียหายอื่น หลังจากมีกรณีผิดนัดชำระหนี้แล้วเพื่อหาประโยชน์ทางคดี ดังนั้น ในทางปฏิบัติตัวแทนโจทก์ในคดีแบบกลุ่มจึงควรมีมากกว่า 1 คน¹⁰⁶

การที่โจทก์ในคดีแบบกลุ่มต้องดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มด้วยการฟ้องคดีในลักษณะเช่นนี้จึงมิใช่เป็นเรื่องส่วนตัวของโจทก์ ทำให้โจทก์ต้องถูกจำกัดสิทธิในการดำเนินกระบวนการพิจารณาประการ เช่น การถอนคำฟ้องตามมาตรา 222/28 การประนีประนอมยอมความตามมาตรา 222/29 ซึ่งกำหนดให้โจทก์จะกระทำได้อต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติกรดำเนินคดีแบบกลุ่มของผู้บริโภค โจทก์มักจะอยู่ภายใต้การจัดการของทนายความของกลุ่มเป็นสำคัญ โดยทนายความจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มและมีบทบาทถึงขนาดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมมีอรรถประโยชน์ได้โดยไม่มีทนายความของกลุ่ม ดังนั้น จึงสังเกตได้ว่าทนายความของกลุ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิของตนไว้เป็นพิเศษโดยชัดแจ้งในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับเงินรางวัลทนายความ¹⁰⁷

12) เงินรางวัลทนายความ

ทนายความฝ่ายโจทก์มีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความในกรณีที่โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ของกฎหมายไทย โดยนอกจากคำว่าจ้างทนายความแล้ว ศาลจะกำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความที่ให้ความให้โจทก์ชนะคดีเป็นเงินจำนวนไม่เกินร้อยละ 30 ของเงินทั้งหมดที่จำเลยต้องชำระแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มตามคำพิพากษา¹⁰⁸ เนื่องจากทนายความเองต้องทุ่มเท

¹⁰⁶ จินณะ แยม่อวม. การดำเนินคดีแบบ Class Action กับผู้เสียหายในตลาดทุน. งานเสวนาการดำเนินคดีแบบ Class Action จัดโดยสำนักงาน ก.ล.ต. ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 7 สิงหาคม 2566.

¹⁰⁷ มาตรา 222/36 มาตรา 222/37 และมาตรา 222/44 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹⁰⁸ มาตรา 222/37 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

ทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายต่างๆ มากกว่าปกติเมื่อเทียบกับคดีสามัญ ดังนั้นเพื่อสร้างแรงจูงใจจึงมีบทบัญญัติในเรื่องเงินรางวัลทนายความ คิดจากสัดส่วนของค่าเสียหายแต่จะแยกออกจากค่าเสียหาย ไม่ได้เอาจากกองของผู้เสียหาย โดยศาลจะสั่งให้จำเลยเป็นคนจ่ายสูงสุดถึง 30% แม้ตามข้อเท็จจริงจากคดีกลุ่มที่ผ่านมา เงินรางวัลทนายความจะได้ประมาณ 3-5% เท่านั้น¹⁰⁹ แต่คงต้องรอคำวินิจฉัยในคดีถัดๆ ไปว่า จะมีแนวทางในเรื่องนี้อย่างไร โดยในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลดังกล่าวศาลจะคำนึงถึงความยากง่ายของคดี ระยะเวลาและการทำงานของทนายความ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ไม่ใช่ค่าฤชาธรรมเนียม

ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณากำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความ ศาลอาจให้ทนายความแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาและการทำงานของทนายความด้วยก็ได้ และหากมีทนายความหลายคนหรือมีการเปลี่ยนทนายฝ่ายโจทก์ก็จะต้องแจกแจงรายละเอียดเพื่อให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลทนายความตามสัดส่วนของการทำงานและค่าใช้จ่ายที่ทนายความแต่ละคนเสียไป¹¹⁰ โดยในการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นจำเลยจะเป็นผู้จ่ายเงินรางวัลทนายความ และถือว่าทนายความฝ่ายโจทก์อยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาที่สามารถเรียกร้องจากจำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยมีข้อสังเกตว่าทนายความมีสิทธิได้รับการจัดสรรเงินรางวัลทนายความก่อนที่สมาชิกกลุ่มจะได้รับการเยียวยาซึ่งถือว่าเป็นให้ความสำคัญกับการทำหน้าที่ของทนายความเป็นอย่างมาก¹¹¹

เงินรางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ดังกล่าว ศาลจะเป็นผู้สั่งให้จำเลยชำระในกรณีที่โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี อันเป็นสิทธิที่ทนายความฝ่ายโจทก์จะได้รับตามมาตรา 222/37 โดยผลของกฎหมายจึงไม่ต้องมีคำขอมาท้ายฟ้อง อีกทั้งโจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ต้องตกลงกันให้รางวัลทนายความฝ่ายโจทก์ เพราะโจทก์และสมาชิกกลุ่มไม่ได้เป็นผู้มีหน้าที่ชำระ อย่างไรก็ตามทนายความฝ่ายโจทก์ควรที่จะยื่นคำแถลงให้ศาลทราบว่าควรจะกำหนดเงินรางวัลเป็นจำนวนเท่าใดจึงจะเหมาะสมโดยแสดงพยานข้อมูลหลักฐานสนับสนุน

13) อายุความ

กรณีเมื่อมีเหตุตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/34 กฎหมายให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลงซึ่งได้แก่

- (1) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง
- (2) ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
- (3) ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง

¹⁰⁹ จินณะ แยมอ่วม. การดำเนินคดีแบบ Class Action กับผู้เสียหายในตลาดทุน.

¹¹⁰ มาตรา 222/37 วรรคสี่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹¹¹ มาตรา 222/44 (3) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

(4) ศาลยกฟ้อง เพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาลหรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่

(5) สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/16 มาตรา 222/29 หรือมาตรา 222/30

เมื่อมีเหตุตาม (1) ถึง (5) แล้ว กฎหมายถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง กล่าวคือ จะต้องนับอายุความต่อเนื่องกันมาตั้งแต่วันเริ่มต้นที่มีการยื่นคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจนถึงวันที่มีเหตุดังกล่าวและจะต้องนับอายุความต่อไป

นอกจากนี้ ยังมีเหตุที่ทำให้อายุความขยายออกไปตามมาตรา 222/34 วรรคสอง ในกรณีตาม (2) (3) (4) และ (5) หากปรากฏว่าอายุความฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้ว ในระหว่างการพิจารณาหรือจะครบกำหนดภายในกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่สมาชิกกลุ่มไม่เป็นสมาชิกกลุ่มแล้วแต่กรณี

14) การบังคับคดี

การฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปเพื่อประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี บุคคลที่จะได้รับประโยชน์จากการบังคับคดีจึงมีโจทก์ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะได้รับโดยตรงจากคำพิพากษา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271

สมาชิกกลุ่มแม้จะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากคดี มีสิทธิยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ไม่มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีด้วยตนเอง โดยโจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์จะเป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม¹¹² ด้วยการแสดงหลักฐาน โดยในกรณีที่หุ้นกู้ก็ต้องแสดงหลักฐานใบหุ้นกู้ ทั้งนี้เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีรวบรวมเงินและทรัพย์สินอื่นใดของจำเลยแล้วเสร็จและได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีจะจ่ายเงินให้ผู้มีสิทธิตามลำดับ ได้แก่ เจ้าหนี้ปริมสิทธิและเจ้าหนี้ผู้รับจ้างนอง เงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์ ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์ แล้วจึงจะจ่ายเงินให้โจทก์ สมาชิกกลุ่ม หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์สินแล้วแต่กรณี¹¹³

การบังคับคดีดังกล่าว ผู้มีสิทธิบังคับคดีย่อมดำเนินการได้ตั้งแต่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เว้นแต่จำเลยจะขอทุเลาการบังคับในระหว่างอุทธรณ์และฎีกา โดยศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องขอทุเลาการบังคับ เมื่อมีคำสั่งอย่างไรย่อมเป็นที่สุดตามมาตรา 222/38 วรรคสอง

¹¹² มาตรา 222/35 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

¹¹³ มาตรา 222/44 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.

1.4 ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559

นอกจากบทบัญญัติในหมวด 4 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่ใช้บังคับกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งยังให้อำนาจประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ใช้บังคับในส่วนของรายละเอียดเพิ่มเติมได้อีกหลายเรื่องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/2 ซึ่งบัญญัติว่า

“เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท หรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว เทียบธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใดๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้ ดังนี้

(1) กำหนดคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้

(2) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(3) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

(4) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อม การแก้ไขคำฟ้องและคำให้การ การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

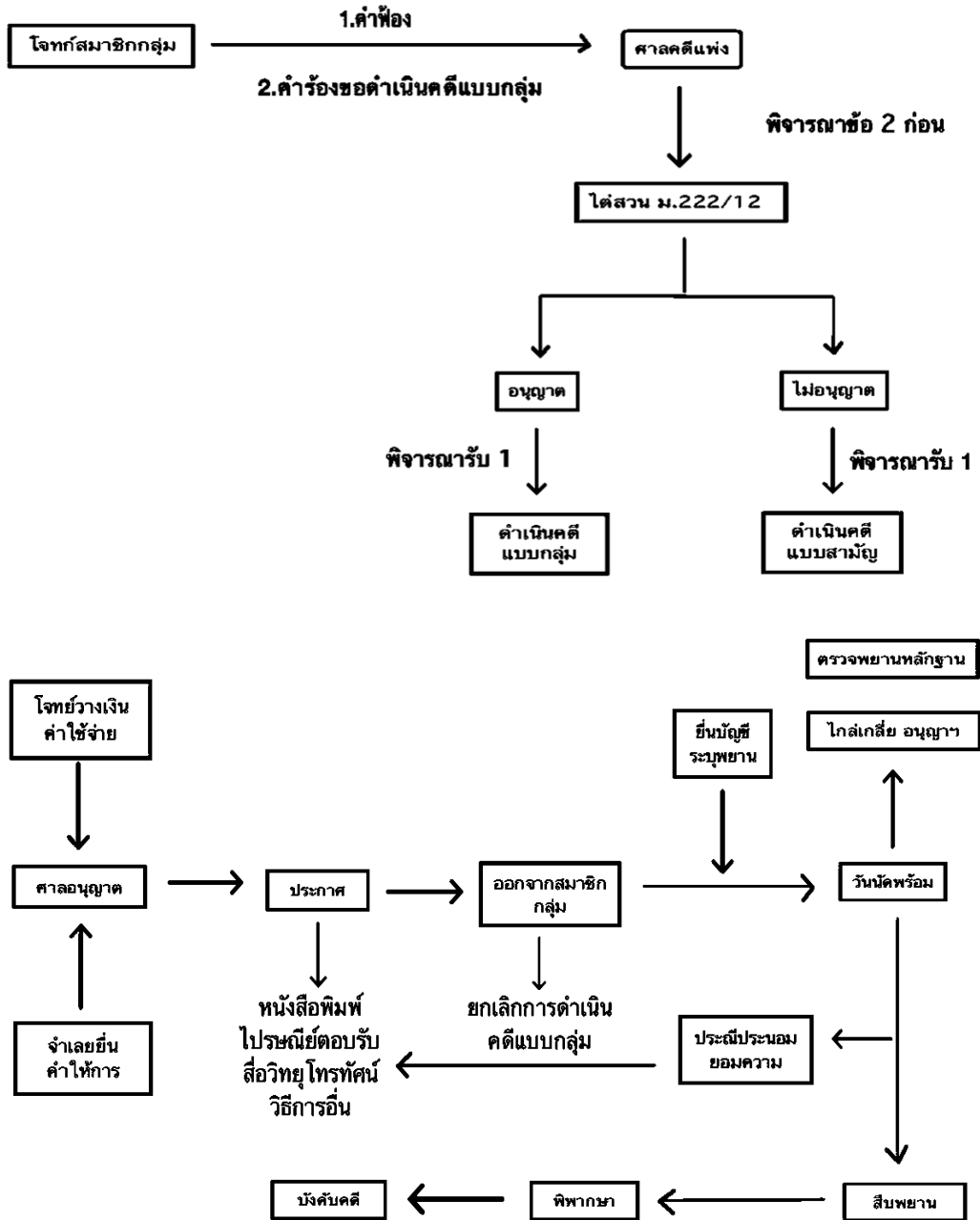
(5) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัลทนายความ

(6) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องที่เป็นอื่นๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม...”

ส่วนวิธีการออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาดังกล่าวมีเงื่อนไขว่า ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาจะใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา และได้ลงประกาศราชกิจจานุเบกษาแล้ว การที่กฎหมายให้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาได้ย่อมมีประโยชน์อย่างมากที่ทำให้ไม่ต้องนำเรื่องที่เป็นรายละเอียดไปออกเป็นพระราชบัญญัติโดยรัฐสภา ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร โดยปัจจุบันประธานศาลฎีกาได้ออกข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ซึ่งใช้บังคับแล้วเมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2559

แผนภาพขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹¹⁴

ภาพที่ 3.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

¹¹⁴ พงษ์เดช วานิชกิตติกุล. งานเสวนาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action). จัดโดยสำนักงาน ก.ล.ต. ร่วมกับตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย และคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 7 สิงหาคม 2566.

1.5 แนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภค

ปัญหาที่ต้องพิจารณาคือการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นการช่วยเหลือหรือทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการนำระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาใช้บังคับในคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/4 ได้บัญญัติว่า

“กระบวนการพิจารณาส่วนใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติในภาค 1 บททั่วไปและบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ในกรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไว้โดยเฉพาะ ให้ศาลในคดีนั้นมีอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและนำวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม”

จะเห็นได้ว่าความในวรรคสองของบทบัญญัติกำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีแบบกลุ่มไปใช้บังคับแก่คดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไว้เป็นการเฉพาะโดยอนุโลม ดังนั้นการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคย่อมจะต้องดำเนินการไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคเป็นหลัก และนำวิธีพิจารณาเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไปใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค จึงเป็นการยอมรับระบบวิธีพิจารณาความที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะสำหรับคดีบางประเภท และกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเช่นว่านั้นจะต้องเป็นไปตามระบบวิธีพิจารณาคดีเฉพาะนั้นเป็นสำคัญ ผลที่ตามมาคือแม้โจทก์จะฟ้องคดีผู้บริโภคเป็นคดีแบบกลุ่มและศาลอนุญาต แต่โจทก์และผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มก็ยังคงได้รับประโยชน์จากระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคตามกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคต่อไป มิได้เสียสิทธิประโยชน์ในระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค¹¹⁵

ดังนั้น กรณีที่โจทก์จะฟ้องคดีผู้บริโภคต่อผู้ประกอบการธุรกิจเป็นคดีแบบกลุ่ม โจทก์และผู้บริโภคอื่นทั้งหลายที่เป็นสมาชิกกลุ่มก็ยังคงได้รับประโยชน์จากกลไกต่างๆ ในกระบวนการวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มิได้เสียสิทธิที่จะได้รับประโยชน์ไปแต่อย่างใด ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องดังต่อไปนี้

1) ภาระการพิสูจน์ ยังคงได้รับประโยชน์ตามพระราชบัญญัตินี้ซึ่งกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจ ซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้อันเห็นโดยเฉพาะของผู้ประกอบการธุรกิจ¹¹⁶

¹¹⁵ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธ์. *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน. 2566. หน้า 285.

¹¹⁶ มาตรา 29 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

2) การนำสืบพยานหลักฐาน มิให้นำหลักกฎหมายเรื่องแบบแห่งสัญญาหรือหลักฐานแห่งนิติกรรมเป็นหนังสือมาใช้บังคับในกรณีผู้บริโภคมองผู้ประกอบธุรกิจเป็นคดีผู้บริโภค และมีให้นำมาตรา 94 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับในกรณีนี้ ซึ่งเป็นคุณแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก¹¹⁷

3) การได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียม เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้มากขึ้น มีการยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้แก่ผู้บริโภค ไม่ว่าจะผู้บริโภคจะอยู่ในฐานะโจทก์ จำเลย หรืออยู่ในฐานะอย่างไรในคดีก็ตาม นอกจากนี้ ผู้มีอำนาจในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคก็ยังสามารถได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมด้วย¹¹⁸

4) ขอบเขตของคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล ศาลอาจสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งได้อีกภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ถ้าปรากฏแก่ศาลว่าจำนวนความเสียหายที่โจทก์เรียกร้องไม่ถูกต้องหรือวิธีการบังคับตามคำขอไม่เพียงพอต่อการเยียวยาความเสียหายตามฟ้อง¹¹⁹

5) การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ถ้าการกระทำที่ถูกฟ้องร้องเกิดจากการที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่อไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจชดเชยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควร¹²⁰

6) ให้ศาลมีอำนาจเรียกหุ้นส่วน ผู้ถือหุ้นหรือบุคคลที่มีอำนาจควบคุมการดำเนินงานของนิติบุคคลหรือผู้รับมอบทรัพย์สินจากนิติบุคคลดังกล่าวเข้ามาเป็นจำเลยร่วม และให้มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลเช่นว่านั้นร่วมรับผิดชอบในหนี้ที่นิติบุคคลมีต่อผู้บริโภคได้ด้วย เว้นแต่ผู้ฟ้องจะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนรู้เห็นในการกระทำดังกล่าวหรือในกรณีของผู้รับมอบทรัพย์สินนั้นจากนิติบุคคลจะต้องพิสูจน์ได้ว่าตนได้รับทรัพย์สินมาโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทน¹²¹

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคซึ่งมีกฎหมายกำหนดระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคไว้ กระบวนการพิจารณาในการดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงเป็นกระบวนการพิจารณาที่ต่อยอดขึ้นจากระบบวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค ทำให้การฟ้องคดีของผู้บริโภคต่อผู้ประกอบธุรกิจโดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถคุ้มครองสิทธิให้แก่ผู้บริโภคได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

¹¹⁷ มาตรา 10 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

¹¹⁸ มาตรา 18 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

¹¹⁹ มาตรา 39 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

¹²⁰ มาตรา 42 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

¹²¹ มาตรา 44 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551.

1.6 แนวคำวินิจฉัยในคดีผู้บริโภคร่วมเกี่ยวกับหุ้นกู้

ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับการที่หุ้นกู้ผิดนัดชำระหนี้ และมีผู้บริโภคร่วมได้รับความเสียหายจำนวนมาก มีคดีที่เกี่ยวข้องกับหุ้นกู้ในปี 2563 โดยเป็นคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานแล้วในคดีของศาลแพ่งกรุงเทพใต้ หมายเลขดำที่ ผบ.418/2562 เป็นคดีหุ้นกู้ของบริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) หรือ EARTH ซึ่งประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค โดยพิเคราะห์ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 (1) ถือว่าจำเลยเป็นผู้ให้บริการแก่โจทก์และสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นผู้ซื้อหุ้นกู้จากจำเลย และการถือหุ้นกู้เป็นวิธีการออมเงินของประชาชนประเภทหนึ่ง โดยมีผลตอบแทนทำนองเดียวกับการออมเงินประเภทอื่น และไม่ปรากฏว่าโจทก์หรือสมาชิกกลุ่มดำเนินการเพื่อผู้อื่นอีกต่อหนึ่งโดยได้ผลประโยชน์ตอบแทน หรือมีสิทธิในการเข้าไปดำเนินกิจการของจำเลย จึงถือว่าโจทก์และสมาชิกกลุ่มเป็นผู้รับบริการ เมื่อโจทก์และสมาชิกกลุ่มฟ้องขอให้บังคับจำเลยชำระหนี้ในมูลได้ถอนหุ้นกู้และชำระดอกเบี้ย จึงเป็นคดีผู้บริโภคร่วมตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 3 (1) จึงวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร่วม¹²²

การวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคร่วม โดยพิจารณาว่าเป็นการออมที่ได้รับดอกเบี้ยคงที่ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเก็งกำไรแบบหุ้นสามัญ แต่เป็นผลิตภัณฑ์ทางการออมในรูปแบบหนึ่ง กระบวนการต่อไปก็จะทำให้ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล และเป็นการประนีประนอมยอมความกันในชั้นศาล ซึ่งจะช่วยให้โจทก์และสมาชิกรวมทั้งผู้บริโภคร่วมผู้ถือหุ้นกู้ภายใต้การฟ้องแบบกลุ่มจะได้รับเงื่อนไขและขั้นตอนที่เอื้อต่อประโยชน์ของผู้บริโภคร่วมมากขึ้นจากกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งหากโจทก์และจำเลยไม่สามารถตกลงในการประนีประนอมยอมความ การพิจารณาคดีก็จะดำเนินต่อไปอย่างรวดเร็วว่าการดำเนินคดีปกติทั่วไป อีกทั้งจะสามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายในคดีผู้บริโภคร่วมมาดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นเมื่อพิจารณาแนวคำวินิจฉัยดังกล่าว การลงทุนหุ้นกู้หรือการซื้อตราสารหนี้ที่ได้รับอัตราดอกเบี้ยคงที่นั้น ประธานศาลอุทธรณ์เคยมีคำวินิจฉัยให้ถือเป็นคดีผู้บริโภค คดีนี้จึงถือเป็นคดีหุ้นกู้คดีแรกที่เป็นคดีผู้บริโภคร่วมซึ่งคดีนี้ต่อมาศาลได้อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม แต่ปรากฏว่าศาลล้มละลายกลางได้มีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ส่งผลให้อำนาจในการจัดการกิจการและทรัพย์สินทั้งหมดตกอยู่ที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะเข้ามาว่าคดีแพ่งแทนจำเลย ซึ่งได้แถลงต่อศาลว่าไม่ประสงค์จะว่าคดีแทนจำเลยและขอให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพื่อให้โจทก์หรือเจ้าหนี้มายื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์แทน

¹²² ผู้จัดการออนไลน์. หุ้นกู้เอิร์ธ “เฮ” ศาลรับเป็นคดีผู้บริโภคร่วม. 8 มีนาคม 2567.

นอกจากนี้ ยังมีคดีหุ้นกู้ของ บริษัท ออลล์ อินสไปร์ ดีเวลลอปเม้นท์ จำกัด (มหาชน) ที่ศาลรับเป็นคดีผู้บริโภคโดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ในวันที่ 31 สิงหาคม 2566 และปรากฏว่า ในวันที่ 9 ตุลาคม 2566 จำเลยมีการแถลงประกอบคำร้องอ้างว่าคดีที่ฟ้องไม่มีลักษณะเป็นคดีผู้บริโภค อยู่ระหว่างศาลส่งสำนวนคดีให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ แต่เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2567 ศาลล้มละลายกลางมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์เด็ดขาด ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย พ.ศ. 2483 จึงต้องจำหน่ายคดี เพื่อให้ผู้ถือหุ้นกู้ไปยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อไป

และล่าสุดในคดีหุ้นกู้ บริษัท สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ STARK ซึ่งมีผู้บริโภคเสียหายจำนวนมากถึง 4,692 ราย และมีมูลค่าความเสียหายสูงคิดเป็นมูลค่าประมาณ 9,198 ล้านบาท โดยมีคำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ในวันที่ 21 สิงหาคม 2566 วินิจฉัยว่า คดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภค และเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2567 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ มีคำสั่งอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹²³ จากคดีผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายยื่นฟ้องผู้บริหาร 5 รายให้ร่วมกันรับผิดชอบในความผิดโดยได้ความตามทางไต่สวนว่า โจทก์ทั้งสามเป็นสมาชิกกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับงบแสดงฐานะทางการเงินและผลการดำเนินงานจากการชี้ชวนในแบบแสดงรายการข้อมูลการเสนอขายตราสารหนี้ และร่างหนังสือชี้ชวนให้ซื้อหุ้นกู้ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นเท็จ และไม่เป็นความจริง รวมถึงมีการตกแต่งงบการเงินของบริษัท เป็นเหตุให้โจทก์ทั้งสามรวมถึงกลุ่มบุคคล ซึ่งถูกชี้ชวนได้รับข้อมูลที่ผิดและไม่ถูกต้องและหลงเชื่อลงทุนในหุ้นกู้ดังกล่าวและไม่ได้รับเงินคืน ส่วนจำเลย ทั้ง 5 เป็นกรรมการและผู้บริหารบริษัทดังกล่าว กระทำการโดยขาดความระมัดระวังและไม่ซื่อสัตย์สุจริต กระทำหรืองดเว้นกระทำการตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด อันเป็นสาเหตุทำให้มีการตกแต่งบัญชีหรืองบการเงินที่เป็นเท็จ โดยให้เหตุผลว่าโจทก์ทั้งสามและกลุ่มบุคคลนั้นก็เป็นผู้ซื้อหุ้นกู้ดังกล่าวเหมือนกัน การได้มาซึ่งสิทธิในหุ้นกู้ของโจทก์ทั้งสามและกลุ่มบุคคลจึงเหมือนและไม่แตกต่างกันอันถือเป็นกลุ่มบุคคลจำนวนมาก หากการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะให้ความเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่า คดีนี้จึงถือเป็นคดีผู้บริโภคแบบกลุ่ม หรือ Class Action ที่สองในตลาดทุนประเภทหุ้นกู้

นอกจากนี้ ศาลยังพิเคราะห์ถึงประวัติและประสบการณ์การทำงานของโจทก์ทั้งสาม และทนายความโจทก์ทั้งสามแล้ว น่าเชื่อว่าจะสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอ และเป็นธรรม จึงอนุญาตให้โจทก์ทั้งสามดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ และเห็นควรกำหนดขอบเขตของสมาชิกกลุ่ม คือ กลุ่มบุคคลที่ลงทุนในหุ้นกู้ของ บมจ.สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น จากการชี้ชวนตามแบบแสดงรายการ

¹²³ สำนักข่าวอิสรา. ศาลฯรับคำร้องดำเนินคดีแบบกลุ่ม เรียกค่าเสียหายวันรัตนและพวกฐานละเมิด ชื้อขายหุ้น STARK. 15 เมษายน 2567. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/article/isranews-news/127213-Class-Action-STARK-case-news.html>

ข้อมูลการเสนอขายตราสารหนี้และร่างหนังสือชี้ชวนจากการขายหุ้นกู้ บมจ.สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น ครั้งที่ 1/2564 ทุกชุด ครั้งที่ 1/2565 ทุกชุด และครั้งที่ 2/2565 ทุกชุด โดยการที่ไม่ได้ยื่นฟ้องนิติบุคคล เนื่องจากมีการฟ้องโดยผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ตามอำนาจหน้าที่แล้ว และการเลือกฟ้องจำเลยในแต่ละราย จะต้องมีการวางแผน วิเคราะห์ หากกลยุทธ์ที่เหมาะสมเพื่อให้สัมพันธ์กับเวลา ซึ่งหากล่าช้าจนเกินไป จำเลยที่เป็นนิติบุคคลก็อาจยื่นขอเข้าแผนฟื้นฟูกิจการ ก็จะทำให้การฟ้องคดีเข้าสู่ภาวะพักการชำระหนี้ (Automatic Stay) ที่จะต้องใช้ระยะเวลาเวลานานกว่าคดีจะสิ้นสุด ดังนั้นคงต้องติดตามความคืบหน้า และแนวคำวินิจฉัยว่าศาลจะมีคำพิพากษาอย่างไร

2. กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้ของต่างประเทศ

2.1 การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกา

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) มีมาตั้งแต่สมัยโบราณตั้งแต่ช่วงยุคกลางของประเทศอังกฤษ โดยเป็นกระบวนการที่ใช้อยู่ในศาล Equity¹²⁴ แต่วิวัฒนาการดังกล่าวในประเทศอังกฤษก็เกิดอุปสรรค เนื่องจากมีคำพิพากษาของศาลใน ค.ศ. 1910 วินิจฉัยว่าผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกกลุ่มซึ่งเป็นเงื่อนไขในการที่ศาลจะรับฟังจะไม่เกิดขึ้น เนื่องจากสิทธิการได้รับชดเชยค่าสินไหมทดแทนของแต่ละคนอาจจะแตกต่างกัน ต่อมาได้มีแนวความคิดที่จะให้เอกชนรวมตัวกันเพื่อฟ้องคดีเยียวยาความเสียหายของตนเองซึ่งเป็นที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมอย่างมากในสหรัฐอเมริกา¹²⁵

¹²⁴ หลัก Equity เป็นหลักความเป็นธรรมและศีลธรรมที่นำมาใช้ในการพิจารณาคดีในระบอบกฎหมายคอมมอนลอว์ นอกเหนือจากหลักกฎหมายตามคำพิพากษาของศาล ซึ่งถือเป็นบรรทัดฐานแบบอย่างในการวินิจฉัยปัญหาอย่างเดียวกันที่ต้องวินิจฉัยเป็นอันเดียวกันกับคำพิพากษาแรก. อ้างถึงใน รชฎ บุษงินสุช, *การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2545.

¹²⁵ รชฎ บุษงินสุช, *การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์*. หน้า 12.

ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Common Law ได้อาศัยแนวความคิดทั่วไปมาจาก“หลักการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในประเทศ” ซึ่งไม่ใช่ประโยชน์ของรัฐแต่เป็นความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม ดังนั้นผู้ที่ได้รับความเสียหายทุกคนจะต้องเข้าสู่คดีด้วยตัวเองเพื่อปกป้องและคุ้มครองสิทธิของตน จึงมีแนวความคิดในการกำหนดให้มีระบบการดำเนินคดีแทนกัน โดยได้กำหนดหลักเกณฑ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ได้เสียร่วมกันในเรื่องเดียวกัน มีชื่อเรียกร้องเป็นอย่างเดียวกันและผลในการพิพากษาคดีนั้นให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มนั้นๆ ดังเช่นในสหรัฐอเมริกาซึ่งมีการกำหนดให้เอกชนสามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ในคดีแพ่งเพื่อลดความซ้ำซ้อน¹²⁶

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ของสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินคดีแพ่งที่บุคคลหนึ่งหรือหลายคน ได้ดำเนินคดีแพ่งเพื่อตนเองและเพื่อกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน โดยที่สมาชิกกลุ่มไม่ได้เข้ามาในคดีในฐานะคู่ความและไม่ถือว่ามีส่วนร่วมในการดำเนินคดี แต่อาจเข้าร่วมฟังการพิจารณาได้ แต่คำพิพากษาในคดีนั้นจะผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มทุกคน เหตุผลสำคัญของการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นอยู่กับเหตุผลที่จำนวนสมาชิกที่เกี่ยวข้องและปัจจัยอื่นประกอบกัน ทำให้เป็นไปได้ที่จะดำเนินคดีแยกกันเป็นรายบุคคล ในคดีแบบกลุ่มโจทก์จะมีฐานะเป็นผู้แทนกลุ่ม (Class Representative) และมีทนายความของกลุ่ม (Class Counsel) ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีแทนสมาชิกกลุ่มคนอื่นๆ (Unnamed or Absent Class Members) บนสมมติฐานที่ว่าโจทก์และทนายความกลุ่มมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำหน้าที่และมีคุณสมบัติอื่นๆ ถูกต้องทั้งหมด สมาชิกกลุ่มจะถูกผูกพันตามคำพิพากษาในคดีที่มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ไม่ว่าจะมีส่วนเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม แต่สมาชิกกลุ่มก็อาจจะขอยกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มก่อนที่จะมีคำพิพากษาคดีอย่างไรก็ตาม ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลจะต้องพิจารณาว่าคดีนั้นอยู่ในหลักเกณฑ์ที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ประการแรกเพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้แทนของสมาชิกกลุ่มและทนายความสามารถที่จะรักษาผลประโยชน์แทนสมาชิกอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประการที่สองเพื่อให้แน่ใจได้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มจะดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ภายใต้การจัดการที่ดีกว่าการดำเนินคดีโดยวิธีการแบบอื่น¹²⁷

¹²⁶ ปราณี สาโร. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัดและประโยชน์ที่พึงได้รับ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2547. หน้า 34.

¹²⁷ วิชัย อริยะนนทกะ และคณะ. ร่างรายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เสนอต่อคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2549. หน้า 4.

สหรัฐอเมริกาได้นำหลักการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้บังคับกับคดีที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก มีการพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากที่สุดและเป็นต้นแบบในการศึกษาตลอดจนการนำไปปรับใช้กับประเทศต่างๆ ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแพ่งที่มีอยู่นั้น ล้าสมัย ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป หากให้ผู้เสียหายแต่ละราย นำคดีมาฟ้องและศาลจำเป็นต้องพิจารณาคดีเป็นรายคดีไปย่อมทำให้เกิดความล่าช้าและคดีล้นศาล อีกทั้งก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายในการพิจารณาคดีที่ซ้ำซ้อน ความคิดที่จะให้เอกชนรวมตัวกันเพื่อฟ้องคดีเยียวยาความเสียหายของตนเองจึงเป็นที่มาของการดำเนินคดีแบบกลุ่มและเป็นวิธีการที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในสหรัฐอเมริกา โดยการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกาได้แพร่หลายไปในประเทศกลุ่มที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศแคนาดา ประเทศเครือรัฐออสเตรเลีย

สหรัฐอเมริกาได้มีการตรากฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งทั่วไปรองรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือที่เรียกว่า Class Action ซึ่งบังคับทั้งในระดับศาลมลรัฐ (State Court) และใช้ในระดับศาลสหรัฐ (Federal Court) โดยถือว่าเป็นต้นแบบของกฎหมายว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งได้รับอิทธิพลจากหลัก Equity ของประเทศอังกฤษ โดยนำหลักแนวคิดดังกล่าวมาบัญญัติไว้ในข้อ 23 (Rule 23) ของ Federal Rule of Civil Procedure (FRCP) ซึ่งเป็นกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งระดับสหพันธรัฐ (Federal Law) ที่บัญญัติเป็นการทั่วไปให้ใช้ได้เนคดีแพ่งทุกประเภท เช่น คดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คดีผู้บริโภค คดีเกี่ยวกับสินค้าที่ไม่ปลอดภัย คดีเกี่ยวกับหุ้น หรือคดีละเมิด ซึ่งมีผู้เสียหายพร้อมกันจำนวนมาก โดยได้มีการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่บัญญัติเป็นการทั่วไปใช้บังคับในศาลสูงของประเทศ คือ Federal Rule of Civil Procedure (FRCP)¹²⁸ ดังนี้

1) เงื่อนไขเบื้องต้นแห่งการฟ้องคดี (Prerequisites)

Rule 23 ของ FRCP สามารถนำไปใช้กับการดำเนินคดีตามกฎหมายสารบัญญัติได้ทุกประเภทที่สามารถดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โดยกลุ่มผู้ได้รับความเสียหายจะเป็นฝ่ายยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือฝ่ายจำเลยก็สามารถขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งเงื่อนไขพื้นฐาน (Prerequisites) ของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) Rule 23 (a)¹²⁹ แห่ง FRCP ได้กำหนดภายใต้เงื่อนไข ดังนี้

¹²⁸ สิทธินันต์ รัตนวงศ์. การนำแนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยาผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค : ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพมหานคร. 2558. หน้า 74-76.

¹²⁹ Rule 23 (a) Prerequisites to a Class Action. One or more members of a Class may sue or be sued as representative parties on behalf of all only if (1) the Class is so numerous that joinder of all members is impracticable, (2) there are questions of law or fact common to Class, (3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the Class, and (4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the Class.

(1) จำนวนสมาชิกกลุ่มมีจำนวนมาก (the class is so numerous that joinder of all members is impracticable)¹³⁰ จะต้องปรากฏว่ามีจำนวนผู้ที่ได้รับความเสียหายเป็นจำนวนมาก ซึ่งยากแก่การรวมตัวกันเพื่อดำเนินคดี (Impracticable) แต่ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องมีจำนวนเท่าใด จึงจะถือว่าสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมากตาม Rule 23 (a) (1) โดยให้เป็นดุลพินิจของศาลในการวิเคราะห์ว่า กลุ่มควรมีจำนวนเท่าใด ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงเป็นรายคดี เช่น การประหยัดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี หากมีการแยกฟ้องแต่ละคดี ภูมิลำเนาของสมาชิกกลุ่ม ฐานะทางการเงินของสมาชิกกลุ่ม หรือความสามารถของโจทก์ในการดำเนินคดี¹³¹

(2) มีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอย่างเดียวกันในกลุ่ม (there are questions of law or fact common to the class)¹³² บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกันในทุกประเด็น แต่จะต้องมีปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงร่วมกันในบางประเด็น และได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันของจำเลย เพื่อให้ศาลพิจารณาว่าสมควรอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่

(3) มีข้อเรียกร้องของคู่ความผู้แทนกลุ่มเป็นอย่างเดียวกันกับข้อเรียกร้องของกลุ่ม (the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class)¹³³ หลักเกณฑ์นี้จะทำให้เกิดเอกภาพในการดำเนินคดีและมีให้ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มแตกต่างกันจากผู้แทนกลุ่มซึ่งอาจนำไปสู่การขัดกันของผลประโยชน์ ซึ่งจะทำให้ผู้แทนกลุ่มมีคุณสมบัติไม่เพียงพอที่จะเป็นผู้แทนกลุ่ม¹³⁴ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มประการหนึ่งก็คือ เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาอย่างเดียวกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งแตกต่างจากประเด็นในข้อ 1.2 เรื่องการมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายร่วมกันที่มุ่งในเหตุแห่งการทำละเมิดที่จะต้องเกิดจากการกระทำอย่างเดียวกันและข้อกฎหมายที่ใช้เป็นข้ออ้างเพื่อเรียกร้องให้จำเลยต้องรับผิดชอบเป็นข้อกฎหมายเดียวกัน แต่การที่ข้อเรียกร้องของโจทก์หรือผู้แทนกลุ่มมีข้อเรียกร้องอย่างเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มก็เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้เป็นไปตามข้อเรียกร้องของสมาชิกกลุ่ม ซึ่งทำให้การฟ้องคดีของผู้แทนกลุ่มเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่สมาชิกกลุ่มทุกคนที่ได้รับความเสียหายอย่างแท้จริง¹³⁵

¹³⁰ FRCP Rule 23(a)(1) the class is so numerous that joinder of all members is impracticable

¹³¹ Newberg on Class Actions (p. 138). Op.cit

¹³² FRCP Rule 23 (a) (2) there are questions of law or fact common to the class

¹³³ FRCP Rule 23 (a) (3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class

¹³⁴ Newberg on Class Actions (p. 166). Op.cit.

¹³⁵ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. หน้า 63.

(4) คู่ความผู้แทนกลุ่มสามารถปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มได้อย่างเป็นเพียงพอ และเป็นธรรม (the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class)¹³⁶ เนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มย่อมกระทบถึงสิทธิของสมาชิกจำนวนมาก และจะกระทบถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มที่มีได้เข้ามาเป็นคู่ความในการพิจารณา ดังนั้นผู้แทนกลุ่มจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนมีความสามารถที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเป็นธรรม และเพียงพอ โดยศาลจะวินิจฉัยและพิจารณาว่าผู้แทนกลุ่มจะต้องมีผลประโยชน์ร่วมกันกับสมาชิก และต้องไม่มีผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันกับสมาชิกกลุ่ม นอกจากนี้ทนายความของกลุ่มก็ต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถและมีประสบการณ์ในการฟ้องคดีในการที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของสมาชิกได้

2) หลักเกณฑ์เกี่ยวกับความเหมาะสมที่จะสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม (A class action may be maintained if Rule 23 (a) is satisfied)

โจทก์ผู้แทนสมาชิกกลุ่มจะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจต่อศาลว่าคดีดังกล่าวมีความเหมาะสมที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ข้อพิจารณาความเหมาะสมของการอนุญาตจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งของ Rule 23 (b) ที่กำหนดเงื่อนไขด้านความเหมาะสมหรือผลดีผลเสียของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹³⁷ โดยเป็นเรื่องที่กฎหมายประสงค์ที่จะหลีกเลี่ยงปัญหาความแตกต่างของคำพิพากษาในแต่ละคดี เนื่องจากหากให้ผู้เสียหายแต่ละรายแยกดำเนินคดีเองแล้วอาจทำให้เกิดผลของคำพิพากษาที่แตกต่างกันได้ ซึ่งมีโอกาสเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุ เช่น ความสามารถของทนายความแตกต่างกัน หรือผู้พิพากษาในแต่ละคดีมีความเห็นที่แตกต่างกัน โดยคำพิพากษาที่แตกต่างกันจะส่งผลต่อจำเลยในการปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือทำให้ผลประโยชน์หรือค่าเสียหายของผู้ที่ได้รับความเสียหายแต่ไม่ได้เข้าเป็นคู่ความในคดีจะมีจำนวนลดลงหรือก่อให้เกิดอุปสรรคต่อผู้ได้รับความเสียหายที่ยังไม่ได้เข้ามาในคดีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน¹³⁸ ซึ่งส่งผลให้เกิดความไม่เชื่อมั่นต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

ในการขอฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้น โจทก์จะต้องยื่นคำฟ้องโดยยกข้อกล่าวอ้างของตนเอง และของกลุ่ม และต้องยื่นคำขอ (Motion) เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม คำขอนั้นจะยื่นไปพร้อมกับคำฟ้องหรือยื่นภายหลังก็ได้ โดยโจทก์จะต้องยื่นเอกสารและหลักฐานประกอบคำขอให้ศาลมีคำสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่ม รวมทั้งต้องระบุด้วยว่าการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่ขอนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่สมควรที่จะสั่งให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (1) หรือ (2) หรือ (3) ด้วย และโจทก์มีหน้าที่ใน

¹³⁶ FRCP Rule 23 (a) (4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class

¹³⁷ FRCP Rule 23 (b) (1)

¹³⁸ น้ำแท้ มีบุญสร้าง. การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. หน้า 66.

การนำสืบเพื่อแสดงให้เห็นว่าข้อเท็จจริงในคำขอให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มนั้นเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปตาม Rule 23 (b) ซึ่งศาลมีดุลพินิจในการที่จะสั่งให้มีการฟ้องคดีแบบกลุ่มหรือไม่ก็ได้

3) การบอกกล่าว (Notification)

เมื่อศาลอนุญาตให้ฟ้องคดีแบบกลุ่มแล้ว เฉพาะคดีที่ฟ้องตาม Rule 23 (b) (3)¹³⁹ ซึ่งเป็นการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหายที่เป็นตัวเงิน ผู้แทนกลุ่มจะต้องระบุตัวบุคคลที่อาจเป็นสมาชิกกลุ่ม และแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม รวมถึงสิทธิของสมาชิกกลุ่มในการแสดงความประสงค์ขอออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา โดยโจทก์ที่เป็นผู้ฟ้องคดีจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวเกี่ยวกับการฟ้องคดีแจ้งไปยังบุคคลที่ตนทราบว่าเป็นสมาชิกกลุ่มทุกคนที่สามารถระบุตัวได้ โดยใช้ความพยายามตามสมควรเพื่อให้สมาชิกกลุ่มใช้สิทธิออกจากกลุ่มไปก่อน (Opt-out) เพื่อที่จะไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา โดยหนังสือบอกกล่าวตาม Rule 23 (c) (2) (B) จะต้องระบุรายละเอียดให้สมาชิกกลุ่มทราบในเรื่องดังต่อไปนี้¹⁴⁰

- (1) ศาลจะตัดสมาชิกนั้นออกจากกลุ่ม หากสมาชิกได้ร้องขอภายในวันที่กำหนดไว้
- (2) คำพิพากษาไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษจะมีผลผูกพันสมาชิกกลุ่มทั้งหมดที่ไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่ม และ
- (3) สมาชิกที่ไม่ได้ร้องขอให้ตัดออกจากกลุ่ม อาจแต่งตั้งทนายเพื่อทำหน้าที่แทนได้

¹³⁹ Rule 23 (c) (2) (B) FRCP

(2) Notice...

(B) For (b) (3) Classes. For any class certified under Rule 23 (b) (3), the court must direct to class members the best notice that is practicable under the circumstances, including individual notice to all members who can be identified through reasonable effort. The notice must clearly and concisely state in plain, easily understood language:

- (i) the nature of the action;
- (ii) the definition of the class certified;
- (iii) the class claims, issues, or defenses;
- (iv) that a class member may enter an appearance through an attorney if the member so desires;
- (v) that the court will exclude from the class any member who requests exclusion;
- (vi) the time and manner for requesting exclusion; and
- (vii) the binding effect of a class judgment on members under Rule 23 (C) (3).

¹⁴⁰ Rule 23 (c) (2) (B) FRCP

วิธีการส่งหนังสือบอกกล่าวจะพิจารณาจากสภาพข้อเท็จจริงของแต่ละคดี หากทราบชื่อและที่อยู่แน่นอนของสมาชิกกลุ่มก็ต้องส่งไปยังสมาชิกคนนั้นโดยตรง หากไม่ทราบชื่อ และที่อยู่จึงจะส่งโดยการประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์เพื่อแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบก็ได้ และนอกจาก จะต้องมีความแจ้งสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกกลุ่มดังกล่าวแล้ว โจทก์ต้องแจ้งด้วยว่าการพิจารณาคดี จนถึงขณะที่มีการแจ้งให้ทราบว่าคดีอยู่ในการพิจารณาในชั้นตอนใดของศาล รวมทั้งแจ้งคำสั่งของศาล ที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ลักษณะของกลุ่มที่ปรากฏชัดเจน สิ่งที่ศาลได้ดำเนินการไปแล้ว และที่กำลังจะดำเนินการต่อไป สารสำคัญของคำฟ้องและประเด็นสำคัญโดยสรุป รวมถึงข้อมูล ในการติดต่อสอบถามข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคดีเพิ่มเติม

กรณีที่โจทก์ทราบถึงชื่อและที่อยู่ของสมาชิกกลุ่มโดยชัดเจน แต่ไม่ได้ส่งหนังสือ บอกกล่าวโดยตรงไปยังสมาชิกกลุ่ม ถือว่าเป็นการดำเนินการที่ขัดกับความชอบธรรมตามกฎหมาย (Due Process of Law) ซึ่งอาจทำให้สมาชิกกลุ่มยกขึ้นกล่าวอ้างได้ว่าคำพิพากษาในคดีนั้นไม่ผูกพัน ตนเอง โดยการบอกกล่าวจะต้องแจ้งให้สมาชิกทราบว่ามีความประสงค์จะอยู่ในกลุ่มหรือไม่ ถ้าไม่ประสงค์ จะอยู่ในกลุ่มจะต้องแจ้งความจำนงไปยังศาลภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในหนังสือบอกกล่าว หากพ้นระยะเวลาที่กำหนดจะถือว่าเป็นสมาชิกกลุ่ม และเมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ย่อมผูกพันสมาชิกกลุ่มทุกคน สำหรับสมาชิกกลุ่มที่เป็นสมาชิกตามขั้นตอนดังกล่าวแล้วหากมีความประสงค์ ที่จะเข้ามาในคดีเพื่อรักษาสิทธิของตนแต่ไม่อาจมาศาลได้ ก็อาจตั้งตัวแทนเป็นที่ปรึกษาของตนเข้ามา ในคดีได้ตาม Rule 23 (c) (2) (B)¹⁴¹

การบอกกล่าวตาม Rule 23 (c) (2) เป็นวิธีพิจารณาความสำหรับการฟ้องคดี แบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (3) ซึ่งเป็นคดีที่กำหนดให้ปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายเดียวกัน ของสมาชิกกลุ่มมีความสำคัญกว่าปัญหารายบุคคลของสมาชิกกลุ่มและการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เป็นวิธีการระงับข้อพิพาทที่ดีกว่าวิธีอื่น โดยสมาชิกกลุ่มอาจประสงค์จะรักษาสิทธิของตนโดยเลือก วิธีพิจารณาการระงับข้อพิพาทของตนได้ จึงต้องจัดให้มีการบอกกล่าวแก่สมาชิกกลุ่มทราบเพื่อให้ แสดงเจตนาที่จะออกจากกลุ่มเพื่อรักษาสิทธิของตน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการฟ้องคดีเพื่อเรียกค่าเสียหาย ส่วนการฟ้องคดีตาม Rule 23 (b) (1) และ (2) นั้นไม่จำเป็นต้องมีส่งคำบอกกล่าว เนื่องจากกฎหมาย ไม่ได้ให้สิทธิในการขอออกจากกลุ่มไว้ เพราะเป็นคดีที่มุ่งคุ้มครองผลประโยชน์ร่วมกันของกลุ่มที่มี ลักษณะเดียวกัน ถ้ายินยอมให้สมาชิกแต่ละคนดำเนินคดีแยกต่างหากอาจทำให้ผลของคำพิพากษา แตกต่างกันได้ อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มของคดีที่ฟ้องตาม Rule 23 (b) (1) และ (2) ก็มีสิทธิได้รับ คำบอกกล่าวเกี่ยวกับสถานการณ์ใดๆ ในระหว่างพิจารณา เมื่อศาลเห็นว่ามีคามจำเป็นที่จะคุ้มครอง ผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม หรือเพื่อทำให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างเป็นธรรมตาม Rule 23 (d) (2)

¹⁴¹ “เรื่องเดียวกัน”.

ซึ่งวิธีการส่งคำบอกกล่าวนั้นจะส่งโดยวิธีการใดๆ ก็ได้และไม่จำเป็นต้องส่งโดยตรงไปยังสมาชิกทุกคน หรือวิธีการโฆษณา แต่ใช้วิธีการส่งคำบอกกล่าวที่เหมาะสมและดีที่สุดสำหรับแต่ละคดีก็เพียงพอแล้ว

4) การพิจารณาคดีเบื้องต้น (Pre-trial)

การพิจารณาคดีเบื้องต้น (Pre-trial) เป็นกระบวนการก่อนการพิจารณาคดีของศาลที่ใช้ในสหรัฐอเมริกา โดยมีกระบวนการก่อนการพิจารณาดำเนินการหลายขั้นตอน เช่น ขั้นตอนการเริ่มยื่นคำร้อง (Initial Pleadings) ขั้นตอนการบริหารจัดการคดี (Case Management Conference) ขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน (Discovery Process) ขั้นตอนการประชุมคดีเบื้องต้น (Pre-Trial Conference) และขั้นตอนการเตรียมเข้าสู่กระบวนการพิจารณา (Initial Trial Preparation) แต่ขั้นตอนก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลที่สำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ “ขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน” (Discovery Process) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ผู้พิพากษาจะสั่งให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานหลักฐานที่มีอยู่มาโต้แย้งกัน ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าว คู่ความจะดำเนินการเองโดยไม่ได้ทำต่อหน้าศาล เพื่อยืนยันความมีอยู่ของเอกสารหรือบันทึกรายละเอียด เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการนำเสนอต่อศาลต่อไป¹⁴²

ขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานจะกระทำกันนอกศาลระหว่างคู่ความด้วยตนเอง ยกเว้นในกรณีที่ขัดแย้งกันจนไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ ก็อาจมีการตั้งคนกลางเข้ามาเพื่อยุติข้อขัดแย้ง โดยคู่ความจะเตรียมข้อมูลและสอบถามต่อหน้ากันและกันเพื่อที่จะได้ข้อมูลและพยานหลักฐานประกอบข้อเรียกร้องของทั้งสองฝ่าย ถ้าหากคู่ความไม่สามารถส่งมอบเอกสารในชั้นนี้ได้ ผู้พิพากษาจะเป็นคนชี้ขาดในเรื่องดังกล่าว ข้อมูลที่เปิดเผยในชั้นนี้ค่อนข้างกว้างคู่ความอาจสอบถามข้อมูลใดๆ ก็ได้เกี่ยวกับคดี โดยพยานหลักฐานที่ร้องขอนี้ไม่จำกัดจากเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น แต่ยังสามารถร้องขอจากบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง¹⁴³

กระบวนการพิจารณาคดีเบื้องต้น (Pre Trial) จะมีส่วนในการช่วยให้คดีเสร็จไปโดยเร็วซึ่งจะทำให้คู่ความเห็นโอกาสแพ้ชนะคดีโดยหากเห็นว่าดำเนินคดีต่อไปก็มีแต่จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เนื่องจากในขั้นตอนดังกล่าวจะเป็นการวางแผนทางการดำเนินคดีให้ชัดเจน ซึ่งประเด็นในชั้นพิจารณาจำกัดอยู่แต่ในประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีจริงๆ นอกจากนี้ยังเป็นการทำให้อุ่นใจได้ว่าข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับคดีทุกประการจะได้รับการเปิดเผยในชั้นพิจารณา และที่สำคัญคือการทำให้อีกฝ่ายมีโอกาสประนีประนอมยอมความ แต่ทั้งนี้ก็มีข้อสังเกตว่ากระบวนการพิจารณาคดีเบื้องต้น

¹⁴² วรรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองอิม. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action): ภัยแจดอกใหม่สำหรับการเข้าถึงความยุติธรรม ใน *เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action)*. 2558.. หน้า 5.

¹⁴³ “เรื่องเดียวกัน”.

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการเปิดเผยพยานหลักฐาน (Discovery Process) มีค่าใช้จ่ายสูงมาก และปัญหาในทางปฏิบัติที่เกิดขึ้นจะมีการเก็บข้อมูลที่อยู่ในครอบครองของตนเอาไว้ ไม่ยอมส่งมอบให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง จึงต้องขอให้ศาลออกหมายเรียกพยานหลักฐานนั้นซึ่งทำให้กระบวนการดังกล่าวมีค่าใช้จ่ายที่สูงมาก การแก้ปัญหาวางทำได้โดยให้ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องจำกัดระยะเวลาของกระบวนการเปิดเผยระยะเวลาหลักฐานให้ชัดเจนเพื่อเป็นการควบคุมค่าใช้จ่ายอีกทางหนึ่ง¹⁴⁴ คดีจึงมักจบลงด้วยการประนีประนอมยอมความกัน การพิจารณาคดีเบื้องต้นของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นขั้นตอนที่สามารถช่วยให้คู่ความระงับข้อพิพาทด้วยกันเองได้โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล นอกจากนี้ จากขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน ยังช่วยลดประเด็นที่จะต้องพิจารณาในชั้นศาลให้เหลือแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดีซึ่งจะทำให้กระบวนการพิจารณามีความรวดเร็วขึ้น¹⁴⁵

5) ผลของคำพิพากษา (Judgement)

ผลของคำพิพากษาศาลการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (c) (3) แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) คำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (1) ที่ลักษณะคดีเป็นการป้องกันความแตกต่างในผลของคำพิพากษา และ Rule 23 (b) (2) ที่ลักษณะคดีเป็นการให้ศาลมีคำสั่งให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำพิพากษาให้เยียวยาความเสียหาย คำพิพากษาในคดีลักษณะนี้จะผูกพันบุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มหรือที่ศาลพิจารณาว่าเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มก็ตาม

(2) คำพิพากษาของศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตาม Rule 23 (b) (3) ซึ่งเป็นคดีที่อนุญาตให้มีการแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้ ดังนั้น คำพิพากษาจะมีผลผูกพันต่อสมาชิกกลุ่มผู้ที่ได้รับหนังสือบอกกล่าวตาม Rule 23 (c) (2) และไม่ได้แสดงเจตนาออกจากกลุ่ม หรือผู้ที่ศาลพิจารณาเห็นว่าเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นคุณหรือเป็นโทษต่อสมาชิกกลุ่มนั้นก็ตาม

6) การถอนฟ้องและการประนีประนอมยอมความ (Dismissal and Compromise)

ตาม Rule 23 (e) ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความจะทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเท่านั้น โดยศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์ส่งหนังสือบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่มทั้งหมดก็ได้ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มร้องสอดเข้ามาเพื่อรักษาสิทธิของตนเนื่องจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก การถอนฟ้องหรือการประนีประนอมยอมความเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของสมาชิก

¹⁴⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁴⁵ วรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองอิม. การดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมาก. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมายแห่งลักษณะสัญญา ลักษณะละเมิด และลักษณะหุ้นส่วนบริษัทชั้นสูง*. หน่วยที่ 9. หน้า 9-35.

กลุ่มโดยส่วนรวม ดังนั้น กฎหมายจึงกำหนดให้ศาลเข้ามามีส่วนในการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มให้เป็นไป ด้วยความยุติธรรม แต่บทบาทของศาลจะเป็นเพียงการประเมินเงื่อนไขในสัญญาประนีประนอม หลังจากที่มีการทำข้อตกลงกันแล้วเท่านั้น โดยจะไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการเจรจา แต่อย่างใด¹⁴⁶

7) ค่าทนายความและเงินรางวัลทนายความ (Attorney's Fees)

การคิดค่าทนายความของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้หลักการที่ว่า แต่ละฝ่ายจะต้อง จะต้องเป็นผู้ชำระค่าทนายความให้แก่ทนายความของฝ่ายตนเองโดยไม่คำนึงถึงผลแห่งคดี (American rule) โดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อค่าทนายความของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าคู่ความฝ่ายนั้นจะชนะหรือแพ้คดี ก็ตาม เว้นแต่¹⁴⁷

(ก) ศาลจะใช้อำนาจตามหลัก Equity สั่งให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีจ่ายค่าทนายความ ให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดี เช่นกรณีที่คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีได้ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือกลั่นแกล้งคู่ความ อีกฝ่าย หรือ

(ข) มีกฎหมายลายลักษณ์อักษรบัญญัติให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีจ่ายค่าทนายความ ให้แก่คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนฟ้องคดีต่อหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้หน่วยงาน ของรัฐปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเพื่อให้บุคคลที่มีฐานะทางการเงินไม่ดีฟ้องคดีต่อศาล

ค่าทนายความที่คู่ความจะต้องจ่ายให้แก่ทนายความของตน กำหนดไว้ 2 วิธี ดังนี้¹⁴⁸

(1) กำหนดจากระยะเวลาที่ทนายความใช้ในการฟ้องคดี ซึ่งคำนวณเป็นชั่วโมง (Hourly Charge) โดยค่าทนายความจะได้รับในแต่ละชั่วโมงขึ้นอยู่กับความยากง่ายและความเสี่ยง ของคดี

(2) กำหนดจากจำนวนเงินค่าเสียหายที่จะได้รับจากการฟ้องคดี โดยกำหนดไว้ในอัตราร้อยละ 25 - 30 ของค่าเสียหายที่ได้รับ (Contingency Fee) โดยโจทก์และทนายความ จะทำสัญญากันตั้งแต่ที่ทนายความรับว่าความให้ว่าจะคิดค่าทนายความจากจำนวนเงินค่าเสียหาย ที่จะได้รับในจำนวนร้อยละเท่าไร และทนายความจะไม่ได้รับค่าทนายความถ้าแพ้คดี ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการฟ้องคดีคู่ความเป็นฝ่ายรับผิดชอบ เว้นแต่ได้ตกลงกันในสัญญาให้ทนายความเป็นผู้รับผิดชอบ ค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วย

¹⁴⁶ รชฎ บุญสินสุข. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 12.

¹⁴⁷ สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์. รายงานการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในการฟ้องคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์. หน้า 17.

¹⁴⁸ วิชัย อริยนันทนกะ และคณะ. Class Action : รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. 2549. หน้า 69.

ในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม การที่โจทก์จะตกลงกับทนายความก่อนจะยื่นฟ้องคดีนั้น เป็นการยาก เนื่องจากกลุ่มยังไม่มีตัวตนจนกว่าจะได้มีการฟ้องคดีและได้รับอนุญาตจากศาลให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ดังนั้นศาลจึงเป็นผู้กำหนดค่าทนายความหลังจากการพิจารณาคดีเสร็จสิ้น หรือมีการประนีประนอมยอมความ ซึ่งมีลักษณะเป็นการให้เงินแก่ทนายความ

ระบบการจ่ายเงินรางวัลทนายความของสหรัฐอเมริกาจะกำหนดอัตราเงินรางวัลทนายความไว้ไม่เกินร้อยละ 33 แต่ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์การจ่ายเงินรางวัลทนายความไว้ในกฎหมาย ศาลจะให้ทนายความฝ่ายโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลโดยในคำขอต้องระบุรายละเอียดของค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่ทนายความได้ทรงแจ้งค่าใช้จ่ายล่วงหน้าไปก่อน ระยะเวลาการทำงาน ค่าแรงงานของทนายความและระดับความยากง่ายของคดีเพื่อเป็นเกณฑ์ให้ศาลพิจารณากำหนดเงินรางวัลให้แก่ทนายความฝ่ายโจทก์ ทั้งนี้หากการดำเนินคดีแบบกลุ่มไม่ประสบความสำเร็จ ทนายความกลุ่มหรือผู้แทนโจทก์จะไม่มีสิทธิเรียกค่าทนายความและค่าใช้จ่ายต่างๆ จากสมาชิกกลุ่ม เนื่องจากสมาชิกกลุ่มไม่ได้เรียกร้องให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹⁴⁹

8) ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกา

แนวคิดเกี่ยวกับค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) ตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกามีรากฐานมาจากกฎหมาย Common Law ของประเทศอังกฤษ โดยเริ่มมีบทบาทในสหรัฐอเมริกาในราว ค.ศ. 1784 หลังจากประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศแรกที่มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ โดยถูกนำไปบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 3294 (Civil Code section 3294) และต่อมาได้แพร่หลายโดยได้รับการยอมรับในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร เช่น สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹⁵⁰

วัตถุประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้นเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเพื่อเป็นการลงโทษจำเลยให้เข็ดหลาบและป้องปรามจำเลยหรือผู้อื่นกระทำความผิด โดยมีให้มีการกระทำความผิดเช่นเดียวกันอีก โดยโจทก์มีสิทธิที่จะได้รับชดใช้ค่าเสียหายที่นอกเหนือไปจากค่าเสียหายที่แท้จริงเพื่อเป็นการลงโทษจำเลย

¹⁴⁹ วรรณชัย บุญบำรุง และเรวดี ขวัญทองยิ้ม. การดำเนินคดีแทนบุคคลอื่น (เอกสารอัดสำเนา). สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. หน้า 10.

¹⁵⁰ สรเพชญ กฤติยวงศ์. ข้อเปรียบเทียบระหว่างค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในคดีผู้บริโภคตามกฎหมายในประเทศไทยและในประเทศสหรัฐอเมริกา. 1 มิถุนายน 2567. สืบค้นจาก เปรียบเทียบค่าเสียหายเชิงลงโทษไทยอเมริกา.pdf

แม้จะมีข้อโต้แย้งในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ แต่แนวคิดนี้มีอิทธิพลอย่างมากในสหรัฐอเมริกา ที่มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษอย่างกว้างขวางในแทบทุกมลรัฐ โดยวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต และมีให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่บุคคลอื่น อีกทั้งค่าเสียหายเพื่อการลงโทษยังตั้งอยู่บนพื้นฐานของนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และประโยชน์ของสังคมส่วนรวม มิได้เพียงเพื่อกำหนดค่าสินไหมทดแทนความเสียหายที่ได้รับเท่านั้น โดยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะเป็นกฎหมายของแต่ละมลรัฐที่แตกต่างกันไป ซึ่งมลรัฐส่วนใหญ่ที่มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษอนุญาตให้คณะลูกขุนมีดุลพินิจในการประเมินค่าเสียหายเพื่อการลงโทษอย่างกว้างขวาง เช่น ในคดีที่มีการกระทำความผิดอย่างร้ายแรงโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยต้องพิจารณาถึงน้ำหนักของความผิดและความจำเป็นในการยับยั้งป้องปรามความผิดนั้นด้วย และศาลมีหน้าที่ในการทบทวนจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่ประเมินโดยคณะลูกขุนอีกครั้งหนึ่งเพื่อควบคุมมิให้จำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้นมีจำนวนที่สูงมากเกินไป¹⁵¹

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในสหรัฐอเมริกานั้นจะแตกต่างกันไปในแต่ละมลรัฐ โดยในมลรัฐ Louisiana, Nebraska, Puerto Rico, และ Washington จะไม่มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ส่วนมลรัฐอื่นจะมีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในสหรัฐอเมริกามีหลักทั่วไปที่เหมือนกันคือ การกระทำละเมิดต้องมีพฤติการณ์ร้ายแรงเกินกว่าการละเมิดปกติ เช่น มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก (malice) มีจิตใจชั่วร้าย (evil mind) มีการกระทำการโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของผู้อื่นหรือสะเพร่าจนเกือบเทียบเท่าได้กับการจงใจกระทำความผิด (recklessness) และพฤติกรรมการกระทำที่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (gross negligence) โดยมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษภายใต้การควบคุมของศาล และศาลจะเป็นผู้อนุมัติค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่กำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้สหรัฐอเมริกาจะมีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษอย่างกว้างขวางโดยมิได้ใช้เฉพาะกับกฎหมายละเมิดเท่านั้น โดยจะพบการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไม่ว่าจะเป็นคดี ที่เกี่ยวกับสัญญา ทรัพย์สิน แรงงาน ภาษี หรือคดีครอบครัว และจะพิจารณาจากพฤติกรรมของจำเลยเป็นสำคัญ แต่จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูล มีเพียงบางคดีเท่านั้นที่ศาลกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้และมีการควบคุมและลดจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่คณะลูกขุนกำหนด นอกจากนี้การนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาเยียวยาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) ก็มิได้พบมากนักและอยู่ภายใต้สถานการณ์จำกัด¹⁵²

¹⁵¹ ปรียดา โชติสังข์. *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร. 2564. หน้า 151-154.

¹⁵² “เรื่องเดียวกัน” หน้า 154.

ในสหรัฐอเมริกา ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Classwide Punitive Damages) โดยมีคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณากำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ภายใต้การควบคุมของศาลอาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง อย่างไรก็ตาม มีสถานการณ์หลายประการเช่นกัน ที่อาจมีการอนุญาตให้มีการดำเนินแบบกลุ่มรวมถึงการเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ ตัวอย่างเช่น ในบริบทของการดำเนินคดีแบบกลุ่มในระดับสหพันธรัฐที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติในมลรัฐเดียวที่คู่ความมีความคล้ายคลึงและมีความสัมพันธ์ที่เหมือนกันและแท้จริง องค์ประกอบของสาเหตุของการฟ้องร้องนั้นเหมือนกัน และค่าเสียหายสามารถกำหนดเป็นตัวเลข โดยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามที่กำหนดนั้น จะต้องมีความสอดคล้องกับความพฤติกรรมการเลวร้ายของจำเลย เพื่อที่ให้เกิดความสมดุลที่เหมาะสมของการป้องปราม ซึ่งการป้องปรามที่ต่ำเกินไปก็จะมีโอกาสเกิดขึ้นสำหรับการเกิดพฤติการณ์การกระทำ ความผิดขึ้นอีก ดังนั้น ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะต้องให้เหมาะสมและสอดคล้องกับหลักเหตุผลทางกฎหมายและเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์¹⁵³

หลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive or exemplary damages) นั้น มีตัวอย่างศาลฎีกามลรัฐอิลลินอยส์ได้วางหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ โดยให้พิจารณาดังนี้¹⁵⁴

- (1) ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียหายเพื่อการลงโทษกับความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของจำเลย รวมทั้งความเสียหายที่แท้จริงที่เกิดขึ้น
- (2) ระดับความเลวร้ายของการกระทำของจำเลย
- (3) ความสามารถในการทำกำไรของจำเลยที่ได้จากการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- (4) สถานะทางการเงินของจำเลย
- (5) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งหมด
- (6) บทลงโทษทางอาญาสำหรับการกระทำของจำเลย
- (7) คำตัดสินในคดีแพ่งอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำของจำเลยในกรณีเดียวกัน

ทั้งนี้ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษของศาลในสหรัฐอเมริกานั้น มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับศาลในแต่ละมลรัฐ ซึ่งในบางครั้งศาลนั้นไม่ยอมรับหลักการใช้มาตรการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ โดยในแต่ละมลรัฐก็มีหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายที่แตกต่างกัน และไม่มีหลักเกณฑ์แน่นอนที่กำหนดขอบเขตในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษแต่อย่างใด

¹⁵³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 246.

¹⁵⁴ สรพชญ กฤติยวงศ์. *ข้อเปรียบเทียบระหว่างค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในคดีผู้บริโภคตามกฎหมายในประเทศไทยและในประเทศสหรัฐอเมริกา*. หน้า 11.

มีตัวอย่างคดีในศาลสหรัฐอเมริกา เป็นคดี BMW of North America, Inc. v. Gore 517 U.S. 559 (1996)¹⁵⁵ ในคดีนี้ โจทก์ Ira Gore Jr. ซื้อรถยนต์ BMW รุ่น sedan ในราคา 4,000 เหรียญสหรัฐ จากตัวแทนจำหน่ายในรัฐ Alabama หลังจากการใช้รถยนต์เป็นเวลา 9 เดือน โจทก์พบว่าจำเลยคือ BMW of North America ได้ทำสีใหม่ของรถยนต์บางส่วนเนื่องจากมีความเสียหายของรถโดยเกิดอุบัติเหตุมาก่อนที่จะส่งมาขายในสหรัฐอเมริกา และบริษัทปกปิดข้อเท็จจริงนี้ ซึ่งถือว่าการกระทำดังกล่าวเป็นกลฉ้อฉลอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตามโจทก์ก็ไม่อาจพบความผิดปกติดังกล่าวได้โดยง่าย ดังนั้น จึงมีโอกาที่จำเลยจะหลุดพ้นจากความรับผิด ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงเพิ่มเติมว่า มีรถยนต์ยี่ห้อเดียวกันถูกทำสีกลบเกลื่อนรอยถลอกทั้งหมด 14 คัน และก่อนหน้าคดีของโจทก์ก็มีคดีแบบเดียวกันในศาล 1 คดี เท่ากับว่าจำเลยมีโอกาสรับผิดทางกฎหมาย 2 คัน จากรถยนต์ที่ทำสีปกปิดจำนวน 14 คัน หรือเท่ากับโอกาสที่จะต้องรับผิด 1 ใน 7 เมื่อนำค่าเสียหายที่แท้จริงจำนวน 4,000 เหรียญสหรัฐ มาคำนวณด้วยโอกาสที่จำเลยจะต้องรับผิด เงินจำนวนที่เหมาะสมที่สุดที่จำเลยควรต้องจ่ายในคดีนี้คือจำนวน 28,000 เหรียญสหรัฐนั่นเอง โดยแบ่งเป็นค่าเสียหายที่แท้จริง 4,000 เหรียญสหรัฐ และค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ 24,000 เหรียญสหรัฐ¹⁵⁶

อีกหนึ่งคดีที่เกิดขึ้น เป็นคดี Philip Morris USA v. Williams¹⁵⁷ โดยโจทก์ Mayola Williams ภรรยาฝ่ายของ Jesse D. Williams ที่เสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งปอดที่เกี่ยวข้องกับการสูบบุหรี่ ในปี 1997 ได้ยื่นฟ้องต่อศาลรัฐโอเรกอนต่อจำเลย Philip Morris USA ซึ่งเป็นบริษัทยาสูบที่ผู้ตายโปรดปราน โดยยื่นฟ้องในข้อหาฉ้อโกงจากการโฆษณาที่ทำให้บุหรี่ดูอันตรายน้อยกว่าที่เป็นจริง คณะลูกขุนพบว่าการสูบบุหรี่ทำให้นาย Williams เสียชีวิต และ Philip Morris ได้ทำให้นาย Williams เชื่อว่าสามารถสูบบุหรี่ได้อย่างปลอดภัย ซึ่งพิจารณาตามหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ คณะลูกขุนได้มอบเงินชดเชยความเสียหายประมาณ 821,485.50 ดอลลาร์ และกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจำนวน 79.5 ล้านดอลลาร์ ซึ่งต่อมาศาลสูงได้พิจารณาคดีพบว่าค่าชดเชยความเสียหายและค่าเสียหายเพื่อการลงโทษนั้นมากเกินไป จึงลดจำนวนลงเป็น 521,285.50 ดอลลาร์ และ 32 ล้านดอลลาร์ ตามลำดับ¹⁵⁸ระหว่างพิจารณาคดี ทนายความของโจทก์ได้ขอให้คณะลูกขุนพิจารณาถึงบุคคลอื่นในรัฐโอเรกอน ว่าจะมีบุคคลอีกกี่คนที่อาจเสียชีวิตจากผลิตภัณฑ์ของบริษัท ซึ่งได้มีการพิจารณาขอบเขตความเสียหายที่ผู้อื่นได้รับในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ

¹⁵⁵ BMW v. Gore, 517 U.S. 559 (1996).

¹⁵⁶ WIKIPEDIA The Free Encyclopedia. BMW of North America, Inc. v. Gore. August 11, 2024. Retrived from: https://en.wikipedia.org/wiki/BMW_of_North_America,_Inc._v._Gore

¹⁵⁷ Philip Morris USA v. Williams, 549 U.S. 346 (2007), 556 U.S. 178 (2009).

¹⁵⁸ Philip Morris USA Inc. v. Williams. Retrived From: https://hmong.in.th/wiki/Philip_Morris_USA_Inc._v._Williams

แต่จำเลยโต้แย้งว่า คณะลูกขุนได้รับอนุญาตให้คำนวณค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจากความเสียหายต่อคู่ความอื่นที่ไม่ใช่คู่ความในคดีนี้ อันเป็นการมิชอบ ซึ่งศาลฎีกาของสหรัฐอเมริกาได้ตัดสินว่า ถึงแม้จะอนุญาตให้พิจารณาถึงอันตรายต่อบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความในการพิจารณาความรับผิด แต่การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษต่อจำเลยที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ความในคดี และจำเลยไม่มีโอกาสที่จะโต้แย้งข้อกล่าวหา ถือเป็น การละเมิดกระบวนการที่ชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจึงไม่สามารถมอบให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่คู่ความที่เกี่ยวข้องได้ ซึ่งในเรื่องนี้ทำให้จำเลยนำมาเป็นข้อต่อสู้ในการโต้แย้งการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹⁵⁹

นอกจากนี้ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายของบางรัฐกำหนดให้แบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเข้าสู่รัฐ เช่น มลรัฐอลาสกา (Alaska) กำหนดให้แบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษร้อยละ 50 คืนรัฐ และมลรัฐไอโอวา (Iowa) กำหนดให้แบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษร้อยละ 75 เข้าสู่กองทุนทรัสต์เพื่อชดเชยค่าเสียหายทางแพ่งที่บริหารโดยหน่วยงานของรัฐ ในกรณีที่การกระทำผิดร้ายแรงที่ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้นั้นมีได้มุ่งเป็นผลโดยตรงแก่โจทก์ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกรงว่าค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่กำหนดมากขึ้นจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาเกินสมควร จึงใช้วิธีการแบ่งส่วน หรือ Split-Recovery เพื่อนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษซึ่งอาจมีลักษณะลามกมิควรได้ที่โจทก์ได้รับบางส่วน แบ่งส่วนไปให้กับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ความในคดีหรือมิได้เป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่ม โดยมีได้ลดจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่จำเลยต้องรับผิดชอบ เพื่อให้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษยังทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ได้ เช่นเดิม โดยพิจารณาความเหมาะสมว่าโจทก์ได้รับค่าเสียหายเพียงพอกับความเสียหายที่แท้จริงที่ได้รับแล้วหรือไม่ หากเห็นว่าเพียงพอแล้วโจทก์ก็ไม่ควรได้รับส่วนที่เพิ่มขึ้นอีก ส่วนที่เพิ่มขึ้นจะมีลักษณะคล้ายโทษปรับทางอาญาที่จำเลยต้องจ่ายบางส่วนให้แก่รัฐหรืออาจต้องส่งเข้ากองทุนสาธารณะต่างๆ และกองทุนสาธารณะนั้นจะสามารถนำเงินไปใช้เยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกองทุนได้ดีกว่าการส่งคืนรัฐ¹⁶⁰ ซึ่งเป็นการที่รัฐใช้การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในระดับที่สูงขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายสร้างความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

¹⁵⁹ ปรียดา โชติสังข์. *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. หน้า 175-176.

¹⁶⁰ ปรียดา โชติสังข์. *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. หน้า 299.

2.2 การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มีวิธีการดำเนินคดีในกรณีที่มีผู้เกี่ยวข้องจำนวนมากรูปแบบหนึ่งเรียกว่า “การดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมาก” ซึ่งเป็นลักษณะการคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากที่แตกต่างจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกาอย่างสิ้นเชิง โดยได้มีแนวความคิดมาจากหลักการที่ถือว่า “ประโยชน์เอกชนเป็นเรื่องที่รัฐจะต้องรับผิดชอบ” ในฐานะที่เป็นองค์กรรมของสังคม หากจำเป็นต้องคุ้มครองประโยชน์ของเอกชนที่มีเป็นจำนวนมากจากผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากปัญหาที่รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงหรือเป็นประโยชน์ของสาธารณชนแล้ว ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงที่จำต้องดูแลเพื่อประโยชน์สาธารณะ รัฐจึงเปรียบเสมือนตัวแทนของเอกชนในการดำเนินการปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ โดยมอบหมายให้หน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของรัฐหรือกลุ่มองค์กรที่กฎหมายเห็นว่ามีหน้าที่เกี่ยวข้องแม้จะไม่ได้เป็นหน่วยงานหลัก เป็นผู้ดำเนินคดีปกป้องผลประโยชน์แทนบุคคล ซึ่งได้รับความเสียหายในกลุ่ม¹⁶¹

ดังนั้น ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบ Civil Law จึงได้มีการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อประโยชน์ของกลุ่มบุคคล เป็นผู้ดำเนินคดีแทนเอกชนที่เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหาย โดยมีข้อเรียกร้องอย่างเดียวกัน ภายใต้ข้อเท็จจริงหรือหลักกฎหมายอย่างเดียวกันและจะดำเนินคดีได้ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย โดยเฉพาะเท่านั้น

สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นอีกประเทศหนึ่งในสหภาพยุโรปที่ตรากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มขึ้นมาใช้บังคับ โดยเพิ่งตรากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2014 ที่ผ่านมา ก่อนหน้าประเทศไทยเพียงหนึ่งปี อย่างไรก็ตามก่อนการตรากฎหมายสาธารณรัฐฝรั่งเศสก็มีมาตรการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอยู่แล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายจำนวนมากโดยสมาคมตามกฎหมายเกี่ยวกับการบริโภค ซึ่งนอกจากสำนักงานอัยการที่มีอำนาจตามกฎหมายในการฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะแล้ว ประมวลกฎหมายเกี่ยวกับการบริโภคของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (le Code de la consommation) ยังเปิดโอกาสให้สมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองผู้บริโภคฟ้องและดำเนินคดีทางแพ่งแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายได้อีกด้วย แต่จะต้องเป็นสมาคมที่ได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา L. 423-1 แห่งประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภค

¹⁶¹ ปราณี สาโร. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ข้อจำกัดและประโยชน์ที่พึงได้รับ.

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส แม้จะรับแนวคิดทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของสหรัฐอเมริกามาใช้ แต่สาธารณรัฐฝรั่งเศสมีนิติวิธีในการนำมาปรับใช้และตราเป็นกฎหมายโดยเคารพต่อแนวความคิดพื้นฐานทางกฎหมายของระบบกฎหมายที่ใช้ระบบ Civil Law ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงความไม่เหมาะสมในประการต่างๆ ของเนื้อหาของสาระของกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา จึงถือได้ว่าเป็นการต่อสู้ทางความคิดทางกฎหมายและความเหมาะสมของการมีกฎหมายในประเทศมาเป็นระยะเวลาอันนาน¹⁶²

กฎหมายหลักในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Action de groupe) ของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีชื่อเรียกว่า รัฐบัญญัติที่ 2014-344 ว่าด้วยการบริโภค ลงวันที่ 17 มีนาคม 2014 กำหนดบัญญัติที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญในประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภค (Code de la consommation) โดยการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มไว้ในหมวดสาม (Chapitre III) ภาค II ของบรรพที่สี่ (มาตรา L.423-1 ถึงมาตรา 423-26) โดยมีสถานะเป็นกฎหมายเฉพาะ มีขอบเขตการใช้บังคับที่จำกัดและนำไปใช้บังคับกับคดีแพ่งที่มีฐานแห่งคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค อันเนื่องมาจากการซื้อสินค้าและบริการหรือเกี่ยวกับการแข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า และมีการพัฒนาไปใช้บังคับแก่คดีเกี่ยวกับสุขภาพและคดีเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีขอบเขตการบังคับใช้เฉพาะแก่คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเฉพาะซึ่งมีผู้เสียหายจำนวนมากเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการเยียวยาความเสียหายที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ตามกฎหมายหรือตามสัญญาของผู้ประกอบธุรกิจ โดยคดีแพ่งในลักษณะอื่นๆ ย่อมไม่สามารถฟ้องเป็นคดีแบบกลุ่มได้แต่อย่างใด¹⁶³

บทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในภาพรวม ประกอบด้วยหลักการและขอบเขตของการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งแบ่งออกเป็น 7 ส่วนหลัก ได้แก่

ส่วนที่ 1 ขอบเขตการใช้บังคับ และผู้มีคุณสมบัติการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ส่วนที่ 2 คำพิพากษาหรือคำสั่งเกี่ยวกับความรับผิดชอบ

ส่วนที่ 3 กระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ส่วนที่ 4 การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง และการบังคับชำระหนี้

ส่วนที่ 5 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ส่วนที่ 6 กระบวนการเฉพาะสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเกี่ยวกับการแข่งขันทางการค้า

ส่วนที่ 7 บทบัญญัติอื่นๆ

¹⁶² นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส: รายงานฉบับสมบูรณ์. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2559. หน้า 59.

¹⁶³ “เรื่องเดียวกัน”. หน้า 82.

อย่างไรก็ตาม การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามรัฐบัญญัติที่ 2014-344 ว่าด้วยการบริโภค ลงวันที่ 17 มีนาคม 2014 จะกระทำได้อีกต่อเมื่อมีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการปฏิบัติในรายละเอียด ตามรัฐบัญญัติที่เป็นกฎหมายลำดับรองได้แก่ รัฐบัญญัติที่ 2014-1081 ลงวันที่ 24 กันยายน 2014 ว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มในด้านการบริโภค¹⁶⁴ ดังนั้น รัฐบัญญัติจะเป็นการกำหนดบทบัญญัติ เรื่องต่างๆ ในรายละเอียดเพื่อการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่บัญญัติไว้ในรัฐบัญญัติฯ ดังกล่าวข้างต้น

ผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่ม กฎหมายกำหนดให้เฉพาะแต่สมาคมคุ้มครอง ผู้บริโภคที่ได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐเท่านั้น เนื่องจากเป็นการฟ้องและดำเนินคดีแทน และเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากอันเป็นหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรเอกชนดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา L.423-1 แห่งประมวลกฎหมายเกี่ยวกับการบริโภค โดยผู้บริโภคจำนวนมากที่อยู่ในสถานการณ์ เดียวกันหรือคล้ายคลึงกันและได้รับความเสียหายจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามสัญญา หรือตามกฎหมายของผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกัน จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ ได้รับการเยียวยาความเสียหายก็ต่อเมื่อได้แจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-in) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ศาลกำหนดเท่านั้น¹⁶⁵ โดยการแสดงเจตนาที่จะเข้าเป็นสมาชิก กลุ่มเพื่อรับประโยชน์จากการดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถกระทำได้ทั้งต่อผู้ประกอบธุรกิจที่ถูกละเมิด พิพากษาให้รับผิดชอบโดยตรง หรือต่อสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่ฟ้องเป็นคดีกลุ่ม หรือต่อผู้ประกอบวิชาชีพ ในกระบวนการยุติธรรมที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ทำการช่วยเหลือสมาคม ทั้งนี้ การแจ้งความประสงค์ เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของผู้บริโภคมีผลเป็นการมอบอำนาจให้สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีแบบกลุ่ม เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหายและเพื่อการดำเนินการให้ได้รับค่าสินไหมทดแทน แต่ไม่ได้มีผลเป็นการแสดงเจตนาเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมนั้นแต่อย่างใด¹⁶⁶ และการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่เป็นการตัดสิทธิของผู้บริโภคที่จะดำเนินคดีตามกระบวนการพิจารณาตีสามัญเพื่อให้ได้รับการเยียวยา ความเสียหายใดๆ ที่ไม่อยู่ในขอบเขตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม¹⁶⁷ เช่น ค่าเสียหายเพื่อละเมิด ค่าเสียหาย สำหรับความเสียหายต่อจิตใจ

การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายว่าด้วยการบริโภค (Code de la consommation) อนุญาตให้สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคในระดับประเทศสามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้เสียหายแต่ละรายได้ในกรณีที่ผู้บริโภคอยู่ในฐานะคล้ายกันหรือเหมือนกัน โดยความเสียหายจะต้องเป็นผลมาจากการละเมิดภาระหน้าที่ของจำเลยตามกฎหมายหรือสัญญา

¹⁶⁴ “เรื่องเดียวกัน”.

¹⁶⁵ Code de la consommation, article L. 423-3 C.

¹⁶⁶ Code de la consommation, article L. 423-5.

¹⁶⁷ Code de la consommation, article L. 423-22.

(statutory or contractual obligations) ดังที่ปรากฏอยู่ใน Article L 623-1 โดยสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มได้จะต้องก่อตั้งมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี และต้องแสดงพยานหลักฐานว่ามีการดำเนินกิจกรรมด้านการคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภค ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 15 สมาคมที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้ สาเหตุที่ไม่อนุญาตให้เอกชนดำเนินคดีแทนผู้เสียหายอื่นเนื่องจากประสงค์จะหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกา¹⁶⁸ หลักการในเรื่องนี้จึงมีความแตกต่างกันกับของสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ กฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศสยังได้กำหนดไว้โดยชัดเจนว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะใช้ได้เฉพาะแก่การเยียวยาความเสียหายที่เป็นตัวเงินอันเนื่องมาจากความเสียหายทางทรัพย์สินที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับเท่านั้น เนื่องจากความเสียหายอย่างอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย หรือความเสียหายต่อจิตใจ เป็นความเสียหายที่จะต้องมีการตรวจวินิจฉัยเป็นการเฉพาะราย และจะต้องมีการตรวจพิสูจน์ ทดสอบหรือวินิจฉัยทางเทคนิคแล้วแต่กรณี ซึ่งต้องใช้เวลาในการดำเนินการและย่อมส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปด้วยความล่าช้าอันจะทำให้การเยียวยาความเสียหายให้กับผู้บริโภคล่าช้าไปด้วย โดยสำหรับการเรียกร้องค่าเสียหายด้านอื่นๆ สมาชิกกลุ่มรายได้จะเรียกร้องค่าเสียหายประเภทนี้ก็สามารถไปดำเนินการฟ้องคดีเป็นการต่างหาก เพื่อมิให้กระทบต่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มอื่นๆ ในกลุ่มสมาชิกแต่อย่างใด¹⁶⁹ โดยค่าเสียหายที่สามารถเรียกร้องได้ จะต้องเป็นการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินของผู้บริโภค¹⁷⁰ โดยจะต้องเป็นค่าเสียหายโดยตรงและมีความแน่นอน เพื่อความสะดวกในการพิสูจน์ความเสียหาย ทั้งนี้ สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่อนุญาตให้เรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) เนื่องจากไม่มีหลักการในเรื่องดังกล่าวเหมือนเช่นประเทศในระบบกฎหมาย Common Law รวมทั้งไม่สามารถขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในคดีได้ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจดังกล่าวแก่ศาล และการขอเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ตัดสิทธิผู้บริโภคที่จะดำเนินคดีต่อผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากความเสียหายอย่างอื่นที่ตนได้รับเป็นคดีสามัญ¹⁷¹

¹⁶⁸ ทิมพ์วีร์ณ สเวตไอยาราม. *การแบ่งกลุ่มย่อยในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. 2560. หน้า 49.

¹⁶⁹ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์. *การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส*. หน้า 68.

¹⁷⁰ Code de la consommation, article L. 623-2.

¹⁷¹ Code de la consommation, article L. 623 – 29.

ในเรื่องเขตอำนาจศาล การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายเกี่ยวกับการบริโภคของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่มจำกัดอยู่เฉพาะศาลจังหวัดเท่านั้น¹⁷² และผลของการดำเนินคดีแบบกลุ่มกำหนดให้สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่ยื่นฟ้องคดีแบบกลุ่มเป็นผู้ดำเนินการเกี่ยวกับการขอรับเงินค่าสินไหมทดแทนเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มทุกคน โดยการชดใช้เงินของผู้ประกอบธุรกิจจะกระทำโดยการโอนเงินเข้าบัญชีของสมาคมที่เปิดไว้ ณ สำนักงานวางทรัพย์เพื่อวัตถุประสงค์การชำระค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้บริโภคทุกคนที่มีสิทธิได้รับ¹⁷³

ในเรื่องบทบาทของทนายความ กฎหมายจะให้ความสำคัญแก่โจทก์ซึ่งเป็นองค์กรเอกชนมากกว่าทนายความ ดังนั้น กฎหมายจึงมิได้กำหนดที่มาและคุณสมบัติของทนายความของกลุ่มไว้เป็นการเฉพาะ ทนายความจะเข้ามาช่วยเหลือการดำเนินคดีแบบกลุ่มแก่สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตามความจำเป็นและเหมาะสมเท่านั้น โดยค่าตอบแทนทนายความจะเป็นการกำหนดแบบเหมาจ่าย แต่ทนายความอาจเรียกค่าตอบแทนเพิ่มเติมบางส่วนเป็นจำนวนตามร้อยละของผลแห่งคดีของโจทก์ก็ได้ แต่จะเรียกร้อยค่าตอบแทนทนายความทั้งจำนวนเป็นจำนวนร้อยละของผลแห่งคดีมิได้¹⁷⁴ ซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับจริยธรรมทนายความและการกำหนดค่าตอบแทนทนายความโดยพิจารณาจากผลแห่งคดีถือเป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้ง ถือเป็นเจตนารมณ์ของรัฐบัญญัติฯ ลงวันที่ 17 มีนาคม 2014 ที่ไม่ต้องการให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกลไกให้เกิดค่าตอบแทนอย่างมหาศาลให้แก่ทนายความดังเช่นสหรัฐอเมริกา ซึ่งอาจนำมาซึ่งปัญหาหรือผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีกฎหมายกำหนดไว้โดยชัดเจนเกี่ยวกับจริยธรรมทนายความและการกำหนดค่าตอบแทนทนายความ

ดังนั้น เมื่อผู้ประกอบธุรกิจที่แพ้คดีต้องชำระให้แก่ผู้บริโภคที่มีสิทธิได้รับ ค่าเสียหายเยียวยาจึงตกได้แก่ผู้บริโภคทั้งหลายเต็มจำนวน และในทางกลับกันกรณีที่ผู้บริโภคแพ้คดี สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคย่อมมีค่าใช้จ่ายสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเมื่อศาลพิพากษาเกี่ยวกับความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจแล้ว สมาคมยังสามารถขอให้ศาลสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจตรองค่าใช้จ่ายสำหรับการประกาศคำพิพากษาและการแจ้งให้ผู้บริโภคที่อาจมีสิทธิเป็นสมาชิกกลุ่มได้แจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อขอรับการเยียวยาความเสียหายได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่สมาคมแพ้คดี ผลกระทบที่เกิดขึ้นจึงเป็นผลกระทบต่อสมาคมผู้ฟ้องคดีแบบกลุ่มเท่านั้น ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคแต่อย่างใด

¹⁷² Code de la consommation, article L. 211 - 15 C.

¹⁷³ Loi demodernisation de la justice du XXIe siècle, article 74

¹⁷⁴ รชฎ บุญสินสุข. การดำเนินคดีแบบกลุ่มในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์. หน้า 85.

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามกฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีลักษณะแตกต่างไปจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกาโดยสิ้นเชิง ทั้งในเรื่องขอบเขตการใช้บังคับและเงื่อนไขการดำเนินการที่ค่อนข้างจำกัดและเคร่งครัดเป็นอย่างมาก โดยผู้ร่างกฎหมายยังคงเคารพต่อหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมาย Civil Law ที่มอบอำนาจในการฟ้องและดำเนินคดีแทนเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากให้เฉพาะแก่องค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงและได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐ แสดงให้เห็นถึงนิติวิธีที่เหมาะสมของสาธารณรัฐฝรั่งเศสในการรับเอาแนวคิดทางกฎหมายตามแนวทางของสหรัฐอเมริกามาปรับใช้บังคับให้เหมาะสมกับประเทศของตน¹⁷⁵

3. เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุ่นกู่ของประเทศไทย และต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของประเทศไทย พบว่ามีข้อแตกต่างที่สามารถสรุปเฉพาะสาระสำคัญเป็นตารางเปรียบเทียบ ได้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 เปรียบเทียบกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของต่างประเทศและกฎหมายไทย

หัวข้อ	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	กฎหมายไทย
กฎหมายที่เกี่ยวข้อง	Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure หรือ FRCP	รัฐบัญญัติที่ 2014-344 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2014 ว่าด้วยการบริโภค และรัฐกฤษฎีกาที่ 2014-1081	ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559
หลักการและแนวคิด	แนวคิดให้เอกชนรวมตัวกันฟ้องคดีเอง	ให้องค์กรหรือสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับการรับรองตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด	มีต้นแบบมาจาก Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure หรือ FRCP ของสหรัฐอเมริกา

¹⁷⁵ นนทวัฒน์ นวตระกูลพิสุทธิ์. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศึกษากรณีเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส. หน้า 112.

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

หัวข้อ	สหรัฐอเมริกา	สาธารณรัฐฝรั่งเศส	กฎหมายไทย
เขตอำนาจศาล	ศาลทุกระดับมีอำนาจพิจารณาคดีได้	เฉพาะศาลจังหวัดเท่านั้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีได้	ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีแพ่งเว้นแต่ศาลแขวง
การเริ่มต้นการดำเนินคดีแบบกลุ่ม	ทำได้ทั้งในส่วนที่โจทก์เป็นกลุ่ม และส่วนที่จำเลยเป็นกลุ่ม	ทำได้เฉพาะส่วนโจทก์เท่านั้น	กำหนดให้ทำได้เฉพาะในส่วนโจทก์เท่านั้น
การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม	ใช้ระบบ Opt-out	ใช้ระบบ Opt-in ผู้เสียหายต้องแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม	ใช้ระบบ Opt-out สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ ออกจากการเป็นสมาชิกได้
ค่าตอบแทนทนายความ	ค่าทนายความมี 2 วิธี คือกำหนดตามระยะเวลา และคิดจากจำนวนเงินค่าเสียหายที่จะได้รับจากการชนะคดี และคู่ความแต่ละฝ่ายเป็นผู้จ่ายค่าทนายความของตนเอง ส่วนเงินรางวัลทนายความกำหนดไม่เกินร้อยละ 33	กำหนดแบบเหมาจ่าย แต่ทนายความอาจเรียกเพิ่มเติมบางส่วนเป็นร้อยละของผลแห่งคดีได้ แต่จะเรียกทั้งจำนวนเป็นจำนวนร้อยละของผลแห่งคดีไม่ได้	มีสิทธิได้รับเงินรางวัลทนายความ (Incentive) โดยศาลจะค่านิ่งถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิจะได้รับประกอบ แต่ไม่เกินร้อยละ 30 ของจำนวนเงินนั้น และจะได้รับกรณีที่โจทก์ชนะคดี โดยเป็นเจ้าหนี้ลำดับที่ 2 ก่อนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม
การพิจารณาคดีเบื้องต้น	มี Pre-trial โดยการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน (Discovery Process)	ไม่มีขั้นตอนนี้	ไม่มีขั้นตอนนี้ แต่จะพิจารณาคดีหลังจากที่ศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม
ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ	มีค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ แต่ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดที่แน่นอนในบางมลรัฐ	ไม่อนุญาตให้เรียกร้องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ	มีบัญญัติในกฎหมายพิเศษบางฉบับ รวมถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย มีต้นแบบมาจาก Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure (FRCP) ของสหรัฐอเมริกา จึงมีกระบวนการและขั้นตอนที่มีความคล้ายคลึงกันมาก แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่ากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย และสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งต่างก็เป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเหมือนกัน อีกทั้งก็รับเอาแนวคิดทางกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาจากสหรัฐอเมริกาเช่นกัน แต่กลับมีการบัญญัติกฎหมายไปในแนวทางที่แตกต่างกันในหลายประการ เช่น หลักการและแนวคิดในการฟ้ององค์กรหรือสมาคมที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐสามารถเข้าเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยสาธารณรัฐฝรั่งเศสให้ฟ้องหรือสมาคมคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐสามารถฟ้องและดำเนินคดีแทนและเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายได้ แต่ของประเทศไทยจะต้องกระทำโดยโจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเท่านั้น

ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดอีกประการหนึ่ง คือระบบหรือรูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศสผู้เสียหายจะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่ม เพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายก็ต่อเมื่อได้แจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-in) ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งมีผลเสมือนเป็นการมอบอำนาจให้สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาความเสียหาย ในขณะที่กฎหมายของประเทศไทย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันจะมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าสมาชิกกลุ่มคนใดไม่ประสงค์จะเป็นสมาชิกกลุ่มก็สามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่ม (Opt-out) ได้ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งเป็นแนวทางเดียวกับสหรัฐอเมริกา

นอกจากนี้ยังมีความแตกต่างกันในเรื่องบทบาทและเงินรางวัลทนายความ ซึ่งตามกฎหมายไทย ทนายความจะมีความสำคัญค่อนข้างสูงในกระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อีกทั้งยังมีเงินรางวัลทนายความในลักษณะใกล้เคียงกับสหรัฐอเมริกา แต่สาธารณรัฐฝรั่งเศสทนายความจะเข้ามาช่วยเหลือตามความจำเป็นและเหมาะสมเท่านั้น และไม่มีบทบัญญัติในเรื่องเงินรางวัลทนายความ

เรื่องการพิจารณาคดีเบื้องต้น (Pre-trial) สหรัฐอเมริกามีขั้นตอนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน (Discovery Process) ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้คดีมีความรวดเร็วยิ่งขึ้นด้วยการทำให้ลดประเด็นเหลือแต่ที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งจะเป็นแนวทางให้คู่ความสามารถระงับข้อพิพาทด้วยตนเองที่อาจจบลงด้วยการประนีประนอมยอมความกัน แต่ของประเทศไทยและสาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีหลักเกณฑ์ในลักษณะนี้

ในประเด็นที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ตามกฎหมายของประเทศไทยตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มีบัญญัติเป็นกรอบแนวทาง และมีเพดานชั้นสูงในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ ซึ่งจะแตกต่างกับสหรัฐอเมริกาที่มีความยืดหยุ่นให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจได้ตามความเหมาะสมแห่งคดี แต่ในขณะที่สาธารณรัฐฝรั่งเศสไม่มีการอนุญาตในเรื่องนี้

การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยและต่างประเทศ นอกจากจะทำให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างกันในประการต่างๆ แล้ว ยังจะทำให้สามารถพิจารณาได้ว่ากฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยยังมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคในประการใดบ้าง ซึ่งจะได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางเสนอแนะในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับ การดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มในคดีหุนกู่

ประเทศไทยได้นำหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มมาบัญญัติเป็นกฎหมายโดยมีต้นแบบมาจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งจากการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศแล้ว พบว่าหลักเกณฑ์การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยในปัจจุบันที่มีอยู่ยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคบางประการในการที่จะช่วยคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในคดีความผิดเกี่ยวกับตราสารหนี้ประเภทหุนกู่ และมีบางกรณีที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการผิดนัดชำระหนี้เนื่องมาจากการที่ผู้ประกอบการมีการตั้งใจวางแผนอย่างแยบยลที่จะกระทำความผิด ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เช่น การให้ข้อมูลเท็จหรือไม่ครบถ้วนตามหนังสือชี้ชวนในการเสนอขายหุนกู่ ตามมาตรา 82 และมาตรา 83 หรือการตกแต่งบัญชีงบการเงินทำให้ผู้บริโภคหลงเชื่อในข้อมูลนั้นๆ ตามมาตรา 89/20 ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายต่อตลาดทุนของประเทศไทยในภาพรวม การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นกลไกที่จะช่วยคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายให้มีโอกาสที่จะได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหายโดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ฟ้องคดีเอง แต่ปัญหาซึ่งเป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติที่ผ่านมายังคงมีในหลายประการจากข้อจำกัดของกฎหมาย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของการดำเนินคดีแบบกลุ่มอันจะทำให้ผู้บริโภคไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม

คดีผู้บริโภคแบบกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับหุนกู่ปัจจุบันยังไม่มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกา เนื่องจากนับตั้งแต่กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ปี 2558 เพิ่งมีการฟ้องเรียกค่าเสียหายเกี่ยวกับหุนกู่ขึ้นสู่ศาลเพียงสองคดีเท่านั้น โดยในคดีแรกคือหุนกู่ของบริษัท เอ็นเนอร์ยี่ เอิร์ธ จำกัด (มหาชน) หรือ EARTH เป็นคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 418/2562 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ซึ่งศาลได้มีการจำหน่ายคดีไปก่อนเพื่อให้เจ้าหนี้ไปยื่นขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย ส่วนคดีที่สองเป็นคดีหุนกู่ บริษัท สตาร์ค คอร์เปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) หรือ STARK คำสั่งคดีที่ พ. 1527/2566 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ซึ่งศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2567 ที่ผ่านมา ดังนั้น จะเห็นได้ว่ายังไม่มีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาแต่อย่างใด จึงเป็นเรื่องน่าสนใจสำหรับการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบและวิเคราะห์ถึงปัญหา เพื่อที่จะกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมหรือรูปแบบวิธีการที่เหมาะสมในการที่จะนำมาปรับใช้กับคดีความผิดเกี่ยวกับหุนกู่เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นประโยชน์กับผู้บริโภคอย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับหุนกู่ให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้น

ทั้งนี้ จะได้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรคของการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามบทบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน โดยศึกษากฎหมายเปรียบเทียบกับกรดำเนินคดีแบบกลุ่ม ของกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) และกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ กฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้แก่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 รวมถึงพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เพื่อหามาตรการที่จะทำให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาจากการที่ต้องเสียหายจากลงทุนในหุ้นกู้ ซึ่งมีประเด็นปัญหาข้อจำกัดและอุปสรรค ในบางประการ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาหรือข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณสมบัติของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

1.1 ปัญหาหรือข้อจำกัดเกี่ยวกับโจทก์

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องกระทำ โดยโจทก์ซึ่งต้องเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา 222/8 ซึ่งก็คือบุคคลที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจาก ข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มที่เหมือนกัน หรือเป็นผู้ถูกโต้แย้ง สิทธิหรือผู้เสียหายเช่นเดียวกับผู้เสียหายอื่นที่เป็นสมาชิกกลุ่มในกลุ่มบุคคลด้วยกัน ซึ่งการดำเนินคดี แบบกลุ่มโดยโจทก์ยอมเป็นไปเพื่อประโยชน์ของโจทก์และสมาชิกกลุ่มทุกคนในกลุ่มบุคคลด้วย แต่อย่างไรก็ตามหากสมาชิกกลุ่มคนใดที่ไม่ประสงค์จะเป็นสมาชิกกลุ่มก็สามารถแสดงเจตนา ออกจากกลุ่มได้ (Opt-out) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามมาตรา 222/15 (6)

เจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนี้ ตามหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2558 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้เสียหายจำนวนมากให้สามารถได้รับการเยียวยาด้วยตนเองได้ อันจะเป็นการสร้างเสริมความเข้มแข็ง แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เสียหายที่เป็นปัจเจกชนสามารถฟ้องคดี และดำเนินคดีแทนผู้เสียหายคนอื่นที่เป็นปัจเจกชนด้วยกันและเป็นสมาชิกกลุ่มได้ นั่นคือโจทก์ในคดี แบบกลุ่มจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มด้วย ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับ Rule 23 FRCP ของสหรัฐอเมริกา ต้นแบบของการร่างกฎหมายการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย โดยเป็นข้อจำกัดที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 222/8 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ที่บัญญัติว่า

“คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังที่กำหนดไว้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอ ให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้...”

ในคดีแบบกลุ่มโจทก์เป็นผู้ที่มีบทบาทและมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการแพ้ชนะในคดีได้ โดยโจทก์ผู้นำฟ้องต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย สามารถดำเนินคดีเพื่อการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ตามมาตรา 222/12 (5) และต้องได้สิทธิมาโดยสุจริตตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ข้อ 7 ซึ่งมีความสำคัญส่งผลถึงอำนาจฟ้อง เพื่อป้องกันการแสวงหาโอกาสและหาผลประโยชน์ในการเป็นโจทก์ของผู้เสียหาย

นอกจากคุณสมบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ในทางปฏิบัติโจทก์ในคดีแบบกลุ่มก็ต้องมีคุณลักษณะและมีความพร้อมในหลายประการ เช่น เป็นผู้ตั้งใจทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว มีกำลังทุนทรัพย์ที่เพียงพอในเรื่องค่าใช้จ่ายตามคำสั่งศาล มีความเสียสละทั้งในเรื่องเวลาและทำงานร่วมกับทนายความของกลุ่ม

การที่กฎหมายกำหนดให้โจทก์ในคดีแบบกลุ่มจะต้องเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นเป็นอุปสรรคและข้อจำกัดในทางปฏิบัติ เนื่องจากโดยปกติแล้วผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายมักจะไม่มีความประสงค์ที่จะฟ้องคดีและดำเนินคดีด้วยตนเองโดยตรงเว้นแต่ในกรณีเหตุจำเป็น ถึงแม้ว่ากฎหมายจะพยายามอำนวยความสะดวกให้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพียงใดก็ตามเนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องความพร้อมด้านเวลา ค่าใช้จ่าย ความยุ่งยากในการดำเนินการ ผู้บริโภคจำนวนมากจึงไม่อยู่ในฐานะที่จะสละเวลาและเสียค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการดำเนินคดีได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะต้องเสียสละในการที่จะต้องทำเพื่อผู้เสียหายคนอื่นๆ

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ การคุ้มครองผู้เสียหายจำนวนมากของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มีแนวคิดที่จะให้เอกชนทำหน้าที่เป็นโจทก์ในการดำเนินคดีเพื่อประโยชน์ของตนเองและผู้เสียหายรายอื่นด้วย ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ถือว่าการคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากเป็นหน้าที่หรือภารกิจของรัฐในการที่จะให้องค์กรเอกชน มูลนิธิ สมาองค์กรของผู้บริโภค หรือองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรเป็นผู้ดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย จึงเห็นได้ว่าแนวคิดการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายที่แตกต่างกัน มีการให้สิทธิแก่เอกชนในการฟ้องคดีแบบกลุ่มที่แตกต่างกัน โดยกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ให้สิทธิฟ้องคดีแบบกลุ่มแก่เอกชนผู้เสียหายแทนผู้เสียหายที่เป็นสมาชิกกลุ่มทั้งหมด โดยมีทนายความของกลุ่มร่วมกับโจทก์ผู้แทนกลุ่มเป็นผู้ดำเนินคดีแบบกลุ่มทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) มิได้ให้สิทธิแก่เอกชนในการฟ้องคดี แต่ให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนในการฟ้องคดีแบบกลุ่ม โดยที่องค์กรเอกชนนั้นๆ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายและไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มแต่อย่างใด

เมื่อประเทศไทยนำต้นแบบมาจาก Rule 23 FRCP ของสหรัฐอเมริกา จึงรับเอาแนวคิดในการที่จะให้ผู้ที่จะเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต้องเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีสิทธิอย่างเดียวกัน อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงหรือหลักกฎหมายเดียวกันกับสมาชิกกลุ่มรายอื่น การกำหนดเงื่อนไขให้โจทก์ต้องเป็นสมาชิกกลุ่มนั้นเป็นการรับเอากฎหมายของต่างประเทศโดยมิได้ปรับให้สอดคล้องกับแนวความคิดของประเทศไทยซึ่งใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร จึงก่อให้เกิดข้อจำกัดเกี่ยวกับการเข้าเป็นโจทก์ขององค์กรเอกชนเพื่อช่วยเหลือคุ้มครองผู้บริโภค และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคดีหุ่นก๊อปปี้เป็นคดีผู้บริโภคแล้ว การที่รัฐจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือมาตรการทางกฎหมายโดยเข้าแทรกแซงในบางลักษณะเพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะที่มีอำนาจต่อรองไม่เท่าเทียมกันกับผู้ประกอบธุรกิจ ตามแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรมแล้ว การที่จะให้องค์กรเอกชน มูลนิธิ สภาองค์กรผู้บริโภค เข้ามาช่วยเหลือในการฟ้องคดีแทนผู้บริโภคจึงน่าจะเป็นทางเลือกหรือมีความเหมาะสมมากกว่าที่จะให้ผู้เสียหายที่เป็นปัจเจกชนฟ้องคดีแบบกลุ่มแทนผู้เสียหายซึ่งเป็นปัจเจกชนด้วยกัน

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเข้าเป็นโจทก์ขององค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรองจากรัฐ

บทบัญญัติในมาตรา 222/8 ทำให้การเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคมีข้อจำกัด จากการที่องค์กรเอกชน มูลนิธิ สภาองค์กรของผู้บริโภคหรือองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นองค์กรที่มีความพร้อมในด้านความรู้ความเข้าใจ อีกทั้งมีประสบการณ์โดยตรงกับคดีที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิของผู้บริโภค และโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเหล่านี้ได้มุ่งหวังค่าตอบแทนหรือรายได้จากการปฏิบัติหน้าที่แต่อย่างใด แต่ไม่อาจเข้าเป็นโจทก์ได้ เนื่องจากองค์กรดังกล่าวไม่ใช่ผู้เสียหายจึงไม่อาจเป็นสมาชิกกลุ่มได้ จึงเป็นการกระทบสิทธิของผู้บริโภคที่จะได้รับการช่วยเหลือหรือได้รับความคุ้มครองสิทธิของตนผ่านองค์กรเอกชนต่าง ๆ

จากกรณีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ ซึ่งมูลค่าความเสียหายของแต่ละคนจะเป็นไปตามจำนวนเงินที่ลงทุนซื้อหุ้นกู้ที่ไม่เท่ากัน โดยปกติแล้วจำนวนเงินอย่างน้อยขั้นต่ำสุดที่สามารถลงทุนซื้อหุ้นกู้ได้คือหนึ่งแสนบาทขึ้นไปจนถึงหลักสิบล้านบาท แต่เมื่อผู้บริโภคได้รับความเสียหายจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจผิดนัดชำระหนี้ นอกจากการที่มีโอกาสจะสูญเสียเงินที่ลงทุนทั้งหมดแล้ว เมื่อจะมาขอใช้สิทธิในการฟ้องร้องเพื่อการเยียวยากลับไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองผู้บริโภคที่จะสามารถเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องนี้ได้โดยตรง แม้จะมีกระบวนการวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่มีหลักเกณฑ์หลายประการที่เอื้อให้เป็นประโยชน์กับผู้บริโภคก็ตาม ผู้บริโภคจะต้องใช้ความพยายามหาทางรวมตัวกันเองโดยอาศัยแกนนำกลุ่มที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นการยากมากที่จะสามารถรวมตัวกันได้ในระยะเวลาอันสมควร และเมื่อรวมตัวกันได้แล้วก็ต้องติดต่อหาทนายความที่มีความเชี่ยวชาญในคดีลักษณะนี้ ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะอาศัยหรือได้รับการแนะนำจากสภาองค์กรผู้บริโภค อีกทั้งยังมีขั้นตอนการที่จะสรรหาสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะรับอาสาเป็นโจทก์

ผู้นำห้องที่จะต้องมีความเสียสละอย่างมากทั้งเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย เมื่อมีข้อจำกัดและอุปสรรคมากมาย ผู้บริโภคหลายคนเมื่อถึงขั้นตอนนี้จึงมีบางคนเริ่มท้อถอยและหมดความหวังกับการที่จะปกป้องและพิทักษ์สิทธิของตน

เมื่อหลักเกณฑ์ตามกฎหมายมีข้อจำกัดตามที่กล่าวมา ผู้เสียหายจึงต้องปรึกษาและประสานงานกับทนายความของกลุ่มโดยลำพัง โดยทนายความของกลุ่มมีบทบาทสำคัญมาก เพราะจะต้องเป็นผู้วางแผนและกลยุทธ์ในการรวบรวมพยานหลักฐานการต่อสู้คดีในทุกขั้นตอน แต่ทนายความเองก็เข้ามาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความคาดหวังในเงินรางวัลทนายความเป็นสำคัญ ซึ่งต้องคำนึงถึงความยากง่ายของคดีและแนวโน้มในผลแห่งคดีว่ามีโอกาสที่จะชนะคดีและได้รับการชดเชยค่าเสียหายจากจำเลยเพียงใด แม้จะมีทนายความบางคนที่มีจิตสาธารณะอาสารับทำคดีโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายแต่ก็ต้องมีทีมงาน โดยทนายความก็ต้องมีคุณสมบัติที่เพียบพร้อมเช่นกัน เนื่องจากในการเสนอคำฟ้องและคำร้องขอให้ศาลอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในคำร้องขอจะต้องแนบข้อมูลคุณสมบัติหรือประสบการณ์ของทนายความให้ศาลพิจารณาว่ามีคุณสมบัติและประสบการณ์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมากน้อยเพียงไร อีกทั้งสามารถที่จะให้การคุ้มครองสิทธิของสมาชิกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อเป็นการดำเนินคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มประเภทหุ้นกู้ซึ่งจำเป็นต้องใช้ข้อมูลในเรื่องธุรกิจ หลักทรัพย์ การวิเคราะห์งบการเงิน จึงมีโอกาที่จะต้องใช้เงินทุนหรืองบประมาณในการต่อสู้คดีค่อนข้างสูงเพื่อใช้ในการหาพยานหลักฐานในการว่าจ้างพยานผู้เชี่ยวชาญหรือสำนักงานบัญชี เพราะทนายความส่วนใหญ่จะมีความรู้ในคดีแพ่งทั่วไป แต่คดีที่เกี่ยวกับหลักทรัพย์หรือหุ้นกู้ และเป็นคดีแบบกลุ่มจะมีทนายความที่มีความเชี่ยวชาญเพียงไม่กี่รายซึ่งมีประสบการณ์ในการทำคดีประเภทนี้ การที่องค์กรเอกชนไม่อาจเข้าถึงเพื่อช่วยเหลือในทางคดี โดยทำได้เพียงให้ความช่วยเหลือโดยการให้คำแนะนำปรึกษาซึ่งเป็นผลจากการที่กฎหมายกำหนดให้โจทก์จะต้องเป็นสมาชิกกลุ่ม จึงส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อกระบวนการพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคในอันที่จะให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

จากการศึกษาถึงผู้มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศสกำหนดให้แต่เฉพาะแต่องค์กรเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือสมาคมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐสามารถฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มแทนผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายได้ เนื่องจากการฟ้องและดำเนินคดีแทนเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหายจำนวนมากอันเป็นหน้าที่ขององค์กรเอกชนที่กฎหมายกำหนด แต่การที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งไม่ได้มีบทบัญญัติที่เปิดช่องให้องค์กรเอกชนสามารถเข้าเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ จึงเป็นการปิดกั้นการเข้ามาช่วยเหลือและทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายจากการลงทุน

ประเด็นปัญหานี้ เมื่อศึกษาค้นคว้าข้อมูลเหตุผลในขั้นตอนการร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม คณะกรรมการร่างกฎหมายได้พิจารณาหลักการในการดำเนินคดีแบบกลุ่มเห็นว่า การดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้นสมาชิกกลุ่มต้องหมายถึงเอกชนที่มีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเดียวกัน ดังนั้น หากพิจารณาในลักษณะนี้ก็พบว่าหน้าที่หน่วยงานของรัฐจะมาดำเนินการแทนผู้เสียหาย ก็จะเป็นอีกระบบหนึ่งที่ไม่ใช่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง แต่เป็นกฎหมายพิเศษต่างหาก หรือนำมาเขียนรวมกันในลักษณะที่เรียกว่า “Citizen Suit” หรือการดำเนินคดีแทนผู้เสียหาย โดยหน่วยงานของรัฐ ซึ่งมีหลักการที่แตกต่างจาก Class Action จึงต้องแยกระบบออกจากกันให้ชัดเจน เนื่องจากหากนำมารวมกันก็จะมีปัญหาในทางปฏิบัติได้ และเห็นว่าหน่วยงานของรัฐจะเป็นโจทย์ในการฟ้องคดีแบบกลุ่มแทนผู้เสียหายได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับว่ามีกฎหมายเฉพาะกำหนดให้อำนาจหน่วยงานของรัฐฟ้องคดีแทนเอกชนหรือไม่ โดยมีการตั้งข้อสังเกตว่า การกำหนดให้อำนาจหน่วยงานของรัฐฟ้องคดีแทนผู้เสียหายได้นั้น ควรกำหนดให้ฟ้องคดีแทนได้เฉพาะเรื่องที่ได้รับ ความเสียหายหรือความเสียหายนั้นกระทบต่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น

มีข้อสังเกตบางประการที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีโดยบุคคลอื่นแทนผู้เสียหายจำนวนมากที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการกำหนดให้องค์กรของรัฐและองค์กรเอกชนที่ได้จดทะเบียนหรือได้รับการรับรองจากรัฐสามารถฟ้องและดำเนินคดีแทนผู้เสียหายได้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 19 วรรคหนึ่ง ที่ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สมาคมหรือมูลนิธิที่คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภครับรองตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภค มีอำนาจฟ้องและดำเนินคดีผู้บริโภคแทนผู้บริโภคได้ แต่การดำเนินคดีแบบกลุ่มในกรณีที่มีผู้บริโภคเป็นจำนวนมากได้รับความเสียหาย กฎหมายกลับมีข้อจำกัดไม่ให้องค์กรเอกชนสามารถเข้ามาช่วยเหลือผู้บริโภคในการดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้

ความเหมาะสมในการที่จะกำหนดให้องค์กรเอกชนสามารถเข้าเป็นโจทย์ในการฟ้องคดี จะมีส่วนช่วยเหลือผู้บริโภคได้มาก เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีงบประมาณสนับสนุนจึงสามารถรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีได้ ซึ่งจะเป็นการช่วยแก้ปัญหาการที่โจทย์ผู้แทนกลุ่มต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีทั้งหมด นอกจากนี้องค์กรเหล่านี้ยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรง เนื่องจากจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคโดยเฉพาะ มีความพร้อมในบุคลากรอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานด้านนี้มาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งการที่องค์กรมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะไม่หวังผลกำไร จึงน่าที่จะปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้รับความไว้วางใจจากผู้บริโภคที่เป็นผู้เสียหายมากกว่า

ถึงแม้ว่าผู้บริโภคที่ซื้อหุนกู่จะได้ตัดสินใจแสดงเจตนาด้วยตนเองในการลงทุนตามหลักเสรีภาพในการแสดงเจตนา ซึ่งอาจต้องรับภาระความเสี่ยงจากการลงทุนอยู่บ้างตามทฤษฎีการลงทุน ทฤษฎีผลตอบแทนจากการลงทุน และทฤษฎีความเสี่ยงจากการลงทุน แต่ตามข้อเท็จจริง

จากความเสียหายที่เกิดขึ้นในบางกรณี พบว่าข้อมูลที่ผู้บริโภคได้รับจากหนังสือชี้ชวนให้ลงทุนที่ผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลที่ผู้ประกอบการตั้งใจปกปิดความจริง สร้างข้อเท็จจริง โดยข้อมูลที่ถูกต้องอยู่ในความรู้เห็นของผู้ประกอบธุรกิจแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งไม่เป็นธรรมที่จะต้องให้ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีองค์กรเอกชนใดให้การช่วยเหลือได้ และเมื่อพิจารณาจากหลักการแนวคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคแล้ว คดีที่เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายที่คู่กรณีมีได้อยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกันอย่างคดีแพ่งสามัญทั่วไปอย่างเช่นคดีผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจจะอยู่ในสถานะทางธุรกิจและการต่อรองที่เหนือกว่า การที่ผู้ประกอบธุรกิจจงใจเอาเปรียบผู้บริโภคจึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้รัฐจำเป็นต้องมีมาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้บริโภค ซึ่งเป็นแนวคิดในการที่รัฐเข้าแทรกแซงเพื่อวัตถุประสงค์ในการให้การคุ้มครองผู้บริโภคโดยปฏิเสธทฤษฎีเสรีภาพในการทำสัญญาและหลักความรับผิดชอบคู่กรณี อันจะทำให้มีความเหมาะสมและให้ความเป็นธรรมกับผู้บริโภค ดังนั้น กฎหมายจึงควรเปิดช่องทางองค์กรเอกชนตามเงื่อนไขหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายตามลักษณะแนวทางของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ให้สามารถเข้ามาทำหน้าที่เพื่อช่วยเหลือผู้บริโภคโดยการฟ้องและดำเนินคดีแทนเพื่อประโยชน์และเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องการเยียวยาให้ความช่วยเหลือผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายซึ่งจะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับผู้บริโภคได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

1.3 องค์กรเอกชนที่เหมาะสมกับคดีแบบกลุ่มประเภทหุ้นกู้

จากปัญหาเรื่องคุณสมบัติและภาระค่าใช้จ่ายของโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม นอกจากองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคโดยตรงที่น่าจะมีส่วนเข้ามาช่วยเหลือผู้บริโภคในเรื่องนี้ เช่น สภาองค์กรของผู้บริโภค ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการจัดตั้งสภาองค์กรผู้บริโภค พ.ศ. 2562 โดยมีสถานะเป็นนิติบุคคลและเป็นตัวแทนผู้บริโภคที่มีความเป็นอิสระ มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผู้บริโภคในทุกด้านและได้รับเงินอุดหนุนทั่วไปที่รัฐบาลจัดสรรให้โดยตรงเป็นรายปีแล้ว ยังมีสมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย (Thai Investors Association) หรือ TIA ซึ่งปัจจุบันได้ร่วมมือกับธนาคารแห่งประเทศไทย อยู่ระหว่างการเตรียมที่จะจัดตั้ง “ศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลงทุน ในตลาดหลักทรัพย์” พร้อมทั้งให้ความรู้การดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งจะเป็นกลไกหนึ่งในการดูแลและรับมือเกี่ยวกับภัยในตลาดเงินและตลาดทุน โดยจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่อยู่ภายใต้เครือข่ายของรัฐ และสามารถประสานงานกับหน่วยงานของรัฐในลักษณะที่เป็นส่วนกลาง เผยแพร่ความรู้ข้อมูลต่างๆ ช่วยประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อช่วยเหลือผู้ลงทุนรายย่อยและยังสามารถช่วยตั้งต้นในการเข้าสู่การดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือ Class Action ได้ ซึ่งมีความคืบหน้าและเห็นโครงสร้างชัดเจนขึ้น โดยจะมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการฟ้องร้องคดีแบบกลุ่ม อาทิ ค่าวิชาชีพ ทนายความ ตลอดจนค่าดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วราบรื่น และประสบความสำเร็จ ซึ่งจะเป็นการเยียวยาและสร้างความยุติธรรมให้กับผู้ลงทุนรายบุคคล

สมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทยหรือ TIA จึงเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่มีความเหมาะสมในการที่จะเข้ามาช่วยเหลือผู้บริโภครที่เป็นผู้ลงทุนและได้รับความเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มกรณีของหุ้นกู้ ซึ่งบทบาทล่าสุดสมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทยได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวบรวมความเสียหายของนักลงทุนที่ได้รับความเสียหายกรณีหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์ฯ จากการลงทุนในหุ้น STARK โดยช่วยประสานงานยื่นฟ้องและมีคำร้องขอพิจารณาคดีแบบกลุ่มต่อศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ซึ่งเป็นการฟ้องจำเลยรวม 10 รายเมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2567 คดีหมายเลขดำที่ พ. 1061/2567 โดยกำหนดขอบเขตครอบคลุมผู้เสียหายหุ้นสามัญตามนิยามสมาชิกกลุ่ม คือบุคคลที่เข้าซื้อหรือขายหุ้น STARK ในช่วงระหว่างวันที่ 11 พฤษภาคม 2564 ถึง 16 มิถุนายน 2566 ที่ได้รับความเสียหาย ซึ่งเป็นช่วงที่บริษัทเผยแพร่ข้อมูลงบการเงินปี 2564 และปี 2565 ที่มีข้อมูลเท็จ มีผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายลงทะเบียนรายชื่อไว้ 1,759 ราย มูลค่าความเสียหายประมาณ 4,063 ล้านบาท¹⁷⁶ จึงมีความน่าสนใจสำหรับการดำเนินคดีแบบกลุ่มกรณีนักลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์ ซึ่งจะมีความยากกว่ากรณีของหุ้นกู้ เพราะการกำหนดมูลค่าหุ้นที่แท้จริงในการหาส่วนต่างราคาจะต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิเคราะห์ทางการเงินและบัญชี เพื่อให้ทราบถึงความเสียหายที่ชัดเจนแน่นอน

2. ปัญหาความเหมาะสมของรูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีหุ้นกู้

การดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทย โจทก์และผู้เสียหายในคดีแบบกลุ่มจะต้องเป็นกลุ่มบุคคลซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับความเสียหายที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันและมีลักษณะเฉพาะกลุ่มเหมือนกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/1 ประกอบมาตรา 222/12 (2) โดยผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำเดียวกันย่อมมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่ม (Class member) ในทันทีโดยอัตโนมัติ แต่สามารถแสดงเจตนาออกจากกลุ่มได้ (Opt-out) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 222/16 ประกอบมาตรา 222/15 (6) ซึ่งเป็นรูปแบบลักษณะเดียวกับสหรัฐอเมริกา

รูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มตามกฎหมายไทยที่เป็นแบบ Opt-out นั้น การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มไม่จำเป็นต้องแสดงความประสงค์เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแต่อย่างใด โดยการที่สมาชิกกลุ่มแทบทั้งหมดไม่ได้มีการปรากฏตัวและมีส่วนร่วมในการกระบวนพิจารณา ย่อมทำให้สมาชิกกลุ่มเหล่านั้นไม่ทราบถึงความเป็นไปของคดี รอเพียงการแจ้งข้อมูลการประชาสัมพันธ์จากทนายความ

¹⁷⁶ สำนักข่าวอินโฟเควสท์. TIA นำคณะผู้เสียหายจากการลงทุนหุ้น STARK ยื่นฟ้องรวม 10 รายต่อศาลแพ่งขอดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว. 6 มิถุนายน 2567. สืบค้นจาก <https://www.infoquest.co.th/2024/404236>

หรือตัวแทนโจทก์ผู้นำฟ้องของกลุ่ม ซึ่งการที่จะให้สมาชิกกลุ่มได้ทราบถึงกระบวนการพิจารณาดังกล่าว และสามารถตัดสินใจบางประการเพื่อเป็นการรักษาสิทธิของตนเองอย่างรอบคอบนั้น จำเป็นที่จะต้องมีกระบวนการส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มรับทราบเพื่อให้รับรู้เกี่ยวกับการดำเนินคดีและสิทธิของตน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือการบอกกล่าวอาจไม่ทั่วถึงสมาชิกกลุ่มทุกคน แม้จะมีรูปแบบการบอกกล่าวได้หลายวิธี แต่ก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่าสมาชิกกลุ่มได้รับรู้ข่าวสารตามที่แจ้งครบถ้วนทุกคน ซึ่งอาจส่งผลให้สมาชิกกลุ่มบางคนไม่อาจที่จะสงวนหรือรักษาสิทธิของตนได้แต่ต้องผูกพันตามผลของคำพิพากษา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีที่เกี่ยวกับหุ้นกู้ซึ่งมีสมาชิกกลุ่มกระจายตัวกันอยู่ทั่วประเทศ และอาจยังรวมถึงอยู่ต่างประเทศอีกด้วย คำบอกกล่าวจึงมีความสำคัญที่จะต้องมีการสื่อสารสำคัญที่ครบถ้วนและเข้าใจง่ายเพื่อให้ผู้บริโภคที่เป็นสมาชิกกลุ่มสามารถเข้าใจรายละเอียดได้เป็นอย่างดี ถ้าคำบอกกล่าวไม่ชัดเจนก็อาจส่งผลให้สิทธิของผู้บริโภคไม่ได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและเป็นธรรม

ระบบ Opt-out เป็นรูปแบบหรือกลไกที่ให้สมาชิกกลุ่มคนใดที่ไม่ประสงค์จะผูกพันในคำพิพากษาแบบกลุ่มของการดำเนินคดีโดยผู้แทนโจทก์ เมื่อได้ทราบคำบอกกล่าวและประกาศของศาลเกี่ยวกับคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และทราบกำหนดเวลาแจ้งความประสงค์ Opt-out สมาชิกกลุ่มคนนั้นมีหน้าที่ต้องแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือต่อศาลเพื่อขอ Opt-out ออกจากกลุ่มภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนด ซึ่งถ้าพ้นกำหนดเวลาแล้วสมาชิกกลุ่มคนนั้นจะ Opt-out ออกจากกลุ่มไม่ได้ และเมื่อออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มไปแล้วก็จะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้เช่นกัน ตามมาตรา 222/16 วรรคสองและวรรคสาม ดังนั้นในระบบ Opt-out ขั้นตอนในการแจ้งและประกาศให้สมาชิกกลุ่มทราบจึงมีความสำคัญและจำเป็น เพื่อสร้างความมั่นใจว่าสมาชิกกลุ่มทุกคนได้รับทราบข้อมูลในประกาศนั้นอย่างทั่วถึงกันทุกคน

เมื่อศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) เช่นเดียวกับประเทศไทย แต่การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย จะทำได้ก็ต่อเมื่อแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-in) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้เท่านั้น การแจ้งความประสงค์จึงมีลักษณะเสมือนเป็นการมอบอำนาจให้สมาคมคุ้มครองผู้บริโภคเป็นผู้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม โดยกรณีของระบบ Opt-in ผู้บริโภคในกลุ่มบุคคลจะมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีได้ก็ต่อเมื่อได้แสดงเจตนาประสงค์ที่จะ Opt-in เข้ามาในกลุ่มด้วยเท่านั้น ถ้าไม่ Opt-in เข้ามาก็ไม่ต้องผูกพันด้วยในผลของคำพิพากษาของศาล การที่กำหนดให้ผู้บริโภคที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายในคดีแบบกลุ่มจะต้องแจ้งความประสงค์เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีแบบกลุ่มตามเงื่อนไข วิธีการ และระยะเวลาที่ศาลกำหนด จึงถือได้ว่าผู้บริโภคได้พิจารณาและตัดสินใจอย่างรอบคอบถึงข้อดีและข้อเสียในการที่จะฟ้องและดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อประโยชน์ของตน

เหตุผลที่ประเทศไทยเลือกใช้ระบบ Opt-out นอกจากเป็นการบัญญัติกฎหมายตามแนวทางของ Rule 23 แห่ง Federal Rules of Civil Procedure (FRCP) สหรัฐอเมริกาเป็นต้นแบบแล้ว จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในขั้นตอนของอนุกรรมการพิจารณาแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มนั้น สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาให้ความเห็นว่าระบบ Opt-out จะเป็นประโยชน์แก่ผู้เสียหายมากกว่าระบบ Opt-in จึงกำหนดให้ผู้เสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำผิดเดียวกันของบุคคลเดียวกันเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติ ผู้เสียหายไม่ต้องพิจารณาและตัดสินใจเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มด้วยตนเองแต่อย่างใด โดยเห็นว่าหลักการดังกล่าวนี้จะสามารถคุ้มครองสิทธิของผู้ที่ได้รับความเสียหายได้มากกว่าหลักการที่กำหนดให้ผู้ที่มีคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มต้องแสดงความประสงค์ว่าต้องการที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มและยอมรับผลผูกพันตามคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่ม (Opt-in) ในเหตุผล 2 ประการคือ

1) อาจจะมีปัญหาว่าประชาชนที่อยู่ในเขตชนบทห่างไกลอาจไม่ทราบข้อมูลที่มีการประกาศ จึงมีโอกาสทำให้ผู้เสียหายสิทธิในการแสดงความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มได้

2) ระบบ Opt-out สามารถคุ้มครองผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายได้ทั้งหมด รวมทั้งผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจำนวนเพียงเล็กน้อยไม่คุ้มค่าที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองและผู้เสียหายที่ไม่มีกำลังความสามารถที่จะฟ้องร้องคดีด้วยตนเองด้วย โดยที่ผู้เสียหายเหล่านั้นไม่ต้องดำเนินการใดๆ อีก เพียงแต่รอรับผลตามคำพิพากษาเท่านั้น ซึ่งเป็นวิธีการในการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ดีอีกวิธีการหนึ่ง

นอกจากนี้ เหตุผลในร่างกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มของประเทศไทยจากการที่ใช้รูปแบบ Opt-out เนื่องจากผู้เสียหายสามารถเข้าสู่กระบวนการของคดีแบบกลุ่มได้ง่ายกว่า โดยการกำหนดให้ผู้เสียหายเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติจะเป็นประโยชน์กับผู้เสียหายมากกว่า ซึ่งคณะกรรมการผู้ยกร่างได้ให้ความเห็นว่ากระบวนการสำคัญซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มมีประสิทธิภาพและสามารถคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอ ได้แก่การส่งคำบอกกล่าวและการประกาศไปยังสมาชิกกลุ่ม ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าควรกำหนดให้เป็นอำนาจของประธานศาลฎีกาในการออกข้อกำหนดเกี่ยวกับวิธีการประกาศและส่งคำบอกกล่าว รวมทั้งกำหนดระยะเวลาที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ประสงค์จะผูกพันตามคำพิพากษาในคดีแบบกลุ่มแสดงความประสงค์ออกจากกลุ่มให้ชัดเจน เพื่อให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมตามพฤติการณ์ที่จำเป็นของคดี นอกจากนี้เห็นว่าควรกำหนดให้นำวิธีการส่งคำบอกกล่าวไปยังสมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบและให้การประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นวิธีการบังคับ และนำวิธีการในการประกาศโดยสื่อชนิดอื่นๆ ตามที่เห็นสมควรเป็นวิธีการเสริม เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้เกี่ยวข้องในคดีแบบกลุ่มได้ดียิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่าระบบ Opt-out จะมีข้อดีดังกล่าว แต่เมื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาจากการที่ยังไม่สามารถกำหนดขอบเขตของสมาชิกกลุ่มได้อย่างชัดเจน จากกรณีการใช้ระบบ Opt-out ก็คือวิธีการแจ้งให้สมาชิกกลุ่มทราบ โดยกฎหมายกำหนดว่าจะต้องส่งคำบอกกล่าวให้กับสมาชิกกลุ่มเท่าที่จะสามารถทราบได้ตามมาตรา 222/15 ซึ่งโดยหลักการแล้วจะดำเนินการโดยทางจดหมาย แต่การแจ้งโดยวิธีดังกล่าวจะต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากเนื่องจากสมาชิกกลุ่มเป็นจำนวนมากและเป็นการยากที่จะทราบว่าสมาชิกกลุ่มมีใครบ้าง จึงเป็นปัญหาในภาระหน้าที่ของโจทก์ผู้ฟ้องในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้โจทก์วางเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มซึ่งศาลจะพิจารณาตามที่เห็นสมควรตามมาตรา 222/14 โดยแต่ละคดีจะมีค่าใช้จ่ายที่ไม่เท่ากันที่จะต้องใช้ในการส่งคำบอกกล่าว ค่าประกาศหนังสือพิมพ์ และค่าใช้จ่ายอื่นแม้จะมีข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาฯ ข้อ 29 ที่ศาลอาจมีคำสั่งให้ประกาศทางวิธีการอื่นเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควรโดยพิจารณาเป็นกรณีก็ตาม

จึงเป็นประเด็นปัญหาว่าสำหรับในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากหุ่นกู่หรือคดีที่เกี่ยวข้องกับหลักทรัพย์ที่มีลักษณะของคดีใกล้เคียงกันนั้น รูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพควรที่จะเป็นระบบ Opt-in มากกว่าระบบ Opt-out โดยการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย จะทำได้ก็ต่อเมื่อแจ้งความประสงค์ที่จะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-in) ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ถึงแม้การพิจารณาในภาพรวม ระบบ Opt-out นำมีประโยชน์และให้อำนวยความยุติธรรมมากกว่าระบบ Opt-in คือให้กลุ่มบุคคลที่ได้รับความเสียหายอยู่ในขอบเขตเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มโดยอัตโนมัติ ให้โอกาสสมาชิกกลุ่มมีทางเลือกว่าจะถูกผูกพันตามคำพิพากษา หรือจะ Opt-out ที่จะไม่ขอผูกพันตามคำพิพากษา โดยจะขอยกฟ้องร้องดำเนินคดีด้วยตนเองตามแบบคดีแพ่งสามัญ แต่วิธีการนี้ก็มีข้อเสียจากสภาพนิสัยของคนไทยที่มักมีพฤติกรรมวางเฉย ไม่ให้ความร่วมมือใดๆ เพราะรู้ว่าถึงอย่างไรถ้าขณะคดีตนเองก็จะได้ผลดีและได้รับการเยียวยาด้วยในฐานะสมาชิกกลุ่ม โดยจะไปปรากฏตัวก็ต่อเมื่อถึงขั้นตอนการบังคับคดีเพื่อขอรับการเยียวยาเท่านั้น ซึ่งสมาชิกกลุ่มลักษณะนี้น่าจะมีจำนวนมากด้วย จึงทำให้การรวมกันของสมาชิกกลุ่มมีสมาชิกกลุ่มที่ไม่ปรากฏตัวหรือรายชื่อ (unnamed class members) เป็นจำนวนมาก ระบบ Opt-out จึงเหมาะสมสำหรับกรณีที่ยังไม่รู้จำนวนสมาชิกกลุ่มที่แน่นอนชัดเจนว่ามีจำนวนเท่าไร เช่น คดีสิ่งแวดล้อม หรือคดีความเสียหายจากการใช้สินค้าที่ไม่ปลอดภัย

สำหรับกรณีของคดีหุ่นกู่ เนื่องจากผู้บริโภคที่ซื้อและลงทุนกับหุ่นกู่ในแต่ละชุดมีจำนวนที่แน่นอน และมีการบันทึกในระบบที่สามารถตรวจสอบได้ทั้งหมดโดยมีข้อมูลอยู่กับผู้แทนผู้ถือหุ่นกู่ในแต่ละชุด อีกทั้งผู้บริโภคที่ลงทุนในหุ่นกู่จำนวนหนึ่งจะมีความตื่นตัว มีความรู้ ความเข้าใจในข้อมูลข่าวสาร สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้วยตนเอง หรือกรณีผู้บริโภคที่เป็นผู้สูงวัย ก็จะมีบุตรหลานหรือญาติพี่น้องคอยติดตามข่าวสารอยู่อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากการที่จะเข้าซื้อลงทุนในหุ่นกู่

ผู้บริโภคที่มีความสนใจลงทุนก็จะต้องผ่านกระบวนการศึกษาข้อมูลและวิธีการมาพอสมควร กรณีถ้าเป็นรูปแบบ Opt-in เมื่อศาลประกาศแล้วให้ Opt-in โดยต้องแจ้งความประสงค์ขอเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่ม ก็จะส่งผลดังต่อไปนี้

- 1) ทำให้ทราบถึงจำนวนสมาชิกกลุ่มที่แน่นอน และทราบถึงว่าแต่ละคนมีความเสียหายจำนวนเท่าใด
- 2) การรวมกันของสมาชิกกลุ่มมีความเป็นเอกภาพมากขึ้น โจทก์ผู้นำฟ้องและนายความของกลุ่มก็สามารถทำงานได้ง่ายขึ้น
- 3) การส่งคำบอกกล่าวหรือส่งข้อมูลข่าวสารใดๆ จะมีความสะดวกรวดเร็ว บรรเทาภาระค่าใช้จ่ายบางส่วนลงได้บ้าง สามารถตั้งกลุ่มในช่องทางการติดต่อสำหรับสื่อสารข้อมูลกันในกลุ่มได้ครบทุกคน
- 4) โอกาสที่จะเจรจากับจำเลยได้ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยสามารถกระทำได้ง่ายขึ้น เพราะสามารถคำนวณความเสียหายที่ชัดเจนแน่นอนได้ ซึ่งจะแตกต่างกับระบบ Opt-out ที่เมื่อศาลมีคำวินิจฉัยในเรื่องใด จำนวนสมาชิกกลุ่มที่แน่นอนก็ยังไม่ทราบชัดเจน จนกว่าจะมีการยื่นคำขอรับชำระหนี้ การคำนวณค่าสินไหมทดแทนที่แน่นอนจึงยังไม่สามารถทำได้แต่อย่างใด

ดังนั้น รูปแบบในระบบ Opt-in ตามแนวทางของสาธารณรัฐฝรั่งเศส จึงมีความเหมาะสมกับคดีหุ้นกู้มากกว่าระบบ Opt-out อันจะทำให้การฟ้องร้องคดีและการดำเนินคดีแบบกลุ่มของผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายที่มีความประสงค์จะดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรม เพื่อเป็นการใช้สิทธิตามทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาล ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นภารกิจประการหนึ่งของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมและอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชน รวมถึงแนวคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายมีประสิทธิภาพและให้ความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น

3. ปัญหาระยะเวลาที่ศาลใช้ในการพิจารณาอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่ม

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลซึ่งนอกจากจะมีคำฟ้องแล้ว จะต้องแนบคำร้องเพื่อขอให้ศาลพิจารณาก่อนว่าจะรับคดีดังกล่าวเป็นคดีแบบกลุ่มหรือไม่ โดยต้องแสดงเหตุผลตามสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและเข้าหลักเกณฑ์การพิจารณาตามมาตรา 222/12 ประกอบมาตรา 222/10 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ข้อ 7 - 9 ซึ่งกำหนดให้โจทก์ต้องเป็นผู้ได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยสุจริต และจะต้องระบุขอบเขตของกลุ่มบุคคลให้ชัดเจนเท่าที่ระบุได้ อีกทั้งระบุสมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ

คำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มจะต้องให้เหตุผลตามหลักเกณฑ์ในมาตรา 222/12 ดังนี้

- (1) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์ และของกลุ่มบุคคล มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 222/10
- (2) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอ เพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด
- (3) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก
- (4) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ
- (5) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอ และเป็นธรรม

กรอบระยะเวลาที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 222/11 ตอนท้าย ที่ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ ตามมาตรา 222/12 แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า ทั้งนี้เมื่อศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มและได้ส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้จำเลยแล้ว จำเลยอาจทำคำคัดค้านเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวัน ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ข้อ 10 และการกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องแบบกลุ่มโดยเร็วแต่ต้องไม่เกินสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอ ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มฯ ข้อ 12 แต่จากข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติ คดีแบบกลุ่มที่ผ่านมาเกือบทั้งหมดศาลจะใช้เวลาในชั้นไต่สวนคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเกิน 45 วัน และให้สิทธิคู่ความที่ไม่เห็นด้วยสามารถอุทธรณ์ได้ภายในระยะเวลา 7 วัน ซึ่งต้องการให้มีความรวดเร็ว ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงในทางปฏิบัติก็มีการขยายระยะเวลาอุทธรณ์ จึงทำให้คดีมีความล่าช้าออกไปอีก

เจตนารมณ์ของการดำเนินคดีแบบกลุ่มมีเพื่อประโยชน์ในหลายประการ เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพในการอำนวยความยุติธรรม การลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี การทำให้การพิพากษาคดีที่มีข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกันให้เป็นไปในลักษณะเดียวกัน อีกทั้งการทำให้ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายเพียงเล็กน้อยได้มีโอกาสในการรับการเยียวยา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเป็นคดีผู้บริโภค ซึ่งมีหลักการสำคัญปรากฏตามบันทึกหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ถึงเหตุผลความจำเป็นประการหนึ่งในการตราพระราชบัญญัตินี้ เพื่อเป็นการให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิ

ของผู้บริโภค แต่ปรากฏว่าการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีที่ผ่านมา ขั้นตอนที่ใช้ระยะเวลาค่อนข้างมาก ของกระบวนการคือการพิจารณาอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่มหรือไม่ ศาลใช้ระยะเวลาในขั้นตอนนี้ เกินกว่ากรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยค่อนข้างใช้ระยะเวลานาน จึงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ซึ่งการที่จะช่วยให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับความเป็นธรรมมากขึ้นประการหนึ่งที่สำคัญก็คือ การดำเนินคดีให้โดยไม่มีค่าเล่าเรียน ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ความยุติธรรมที่ล่าช้าก็คือความไม่ยุติธรรม” (Justice delayed is justice denied)

หลักเกณฑ์การพิจารณาคำร้องขอให้ศาลดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/12 มีเพียง 5 ประการเท่านั้น ศาลจึงไม่ควรสืบพยานเกินไปกว่านั้นซึ่งจะทำให้เกินขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้ และจะทำให้ต้องใช้ระยะเวลาเพิ่มเติมอีก โดยปัญหาที่เกิดขึ้นจากคดีแบบกลุ่มที่ผ่านมาในบางคดี ที่ไม่ใช่คดีเกี่ยวกับหุ้นกู้ นั้น ศาลมีการลงรายละเอียดถึงเนื้อหาของคำฟ้อง ทำให้คู่ความต่างฝ่ายต่างโต้เถียง นำพยานหลักฐานมาสืบหักล้างต่อกัน ทั้งที่ยังไม่ถึงขั้นสืบพยานพิจารณาในเนื้อหาคำฟ้อง จึงทำให้เกิดความล่าช้าเพราะเป็นการสืบพยานในเนื้อหาบ่อย และพยานที่นำมาสืบควรอยู่ในหลักเกณฑ์ตามมาตรา 222/12 ที่บัญญัติไว้เท่านั้น ซึ่งกรณีของคดีหุ้นกู้พยานเอกสารที่ยืนยันข้อเท็จจริงหรือจำนวนสมาชิกกลุ่มที่มีจำนวนมากจะมีความชัดเจนในข้อมูลและมีความน่าเชื่อถือกว่าพยานบุคคล เช่น ข้อมูลรายชื่อผู้ซื้อหุ้นกู้ จากผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ในแต่ละชุดว่ามีจำนวนกี่รายและแต่ละรายได้รับความเสียหายมูลค่าเท่าใด จึงน่าจะลดประเด็นปัญหานี้ลงได้

มีตัวอย่างคดีแบบกลุ่มที่ผ่านมา ในคดีที่ผู้บริโภคฟ้องต่อบริษัทรถยนต์ยี่ห้อหนึ่ง เป็นคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 511/2562 เนื่องจากได้รับรถยนต์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ ศาลใช้เวลา 2 ปีในการวินิจฉัยว่าจะรับคดีดังกล่าวเป็นคดีแบบกลุ่มหรือไม่ และอีกคดีหนึ่งกรณีการโฆษณาเกินจริงของสินค้าเครื่องครัวประเภทกระทะ ในคดีหมายเลขดำที่ 3006/2560 มีการฟ้องเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560 ศาลชั้นต้นอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่ม 19 ตุลาคม 2563 ค่าเล่าเรียนเพราะมีการเปลี่ยนองค์คณะผู้พิพากษา และมีการไกล่เกลี่ย รวมถึงผู้ประกอบการไม่เห็นด้วยกับคำสั่งศาลจึงใช้สิทธิอุทธรณ์ จนศาลอุทธรณ์ ยืนยันอนุญาตให้รับเป็นคดีแบบกลุ่มเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2565 ใช้เวลาถึง 5 ปี สาเหตุที่ทั้ง 2 คดี ใช้ระยะเวลานานก็เนื่องมาจากการที่ศาลเปิดโอกาสให้คู่ความโต้แย้งกันตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลอุทธรณ์ โดยในคดีของบริษัทรถยนต์พบว่าเดิมศาลชั้นต้นจะไม่รับเป็นคดีแบบกลุ่ม แต่ผู้บริโภคที่เสียหายโต้แย้งไปยังศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ก็ให้รับเป็นคดีแบบกลุ่ม ส่วนในคดีของสินค้าเครื่องครัวนั้นตรงข้ามกับคดีบริษัทรถยนต์ โดยพบว่าศาลชั้นต้นนั้นรับไว้เป็นคดีแบบกลุ่มแต่แรก แต่เนื่องจากผู้ประกอบการไม่เห็นด้วยกับคำสั่งของศาล จึงโต้แย้งไปยังศาลอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์ก็ยืนยันให้รับเป็นคดีแบบกลุ่ม นอกจากนี้ยังมีคดีของกลุ่มผู้ใช้รถยนต์ยี่ห้อหนึ่ง¹⁷⁷ โจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีไปตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 2560

¹⁷⁷ มติชนออนไลน์. กลุ่มผู้ใช้รถฟอร์จูนเนอร์จำนวน 308 รายเฮ ศาลรับฟ้องแบบกลุ่ม เรียกค่าเสียหาย 4 ล้าน.

จนเวลาผ่านไปกว่าหนึ่งปี ศาลแพ่งกรุงเทพใต้จึงได้มีคำสั่งอนุญาตให้เป็นคดีแบบกลุ่มเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2561 เป็นคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 492/2560 โดยทั้งสามคดีนับเป็นการรับฟ้องคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มที่มีผู้เสียหายจำนวนมากเป็นคดีแรกๆ ของประเทศไทย

จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลถึงกระบวนการที่ศาลจะอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่ม เมื่อครั้งที่กฎหมายฉบับนี้อยู่ในขั้นตอนการยกร่าง ในชั้นการพิจารณาของคณะกรรมการยกร่างกฎหมาย การดำเนินคดีแบบกลุ่ม คณะกรรมการฯ ให้ความเห็นว่าในชั้นการพิจารณาขอดำเนินคดีแบบกลุ่มสมควรกำหนดหลักการให้สิทธิแจ้งให้จำเลยทราบและให้สิทธิจำเลยในการเข้าคัดค้านคำขอของโจทก์ (motion to dismiss case) โดยการนำพยานหลักฐานมาสืบ (deposition) แต่ก็มีกรตั้งข้อสังเกตว่า จะใช้ระยะเวลาการพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มเพียงใด เนื่องจากหากใช้เวลาในการพิจารณานาน ก็อาจจะส่งผลกระทบต่อการประกอบกิจการของฝ่ายจำเลยได้ และกรอบกติกาของเรื่องดังกล่าว ควรจะเป็นอย่างไรเพราะเป็นการพิจารณาเพียงขั้นต้นเท่านั้นยังไม่ได้ชี้ขาดคดี

เมื่อพิจารณาถึงการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสหรัฐอเมริกา จะมีกระบวนการก่อนจะเข้าสู่ การพิจารณาในชั้นศาลที่เรียกว่า “การพิจารณาคดีเบื้องต้น” (Pre-trial) ซึ่งจะเป็นการให้คู่ความ นำพยานหลักฐานที่มีอยู่มาโต้แย้งกัน และจะมีขั้นตอนหนึ่งที่เรียกว่า “การเปิดเผยพยานหลักฐาน ก่อนการสืบพยาน” (Discovery Process) มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยืนยันว่าเอกสารที่กล่าวอ้างนั้น มีอยู่จริง และให้คู่ความแต่ละฝ่ายหาข้อเท็จจริงจากคู่ความฝ่ายตรงข้ามได้ ซึ่งคู่ความจะเป็นผู้ดำเนินการ กันเอง โดยทนายความของแต่ละฝ่ายจะนำพยานหลักฐานมาโต้แย้งกันโดยไม่มีศาลเข้าร่วมในกระบวนการ ดังกล่าว ยกเว้นในกรณีที่ขัดแย้งกันจนไม่อาจดำเนินการต่อไปได้อีกก็อาจจะมีการตั้งคนกลางเข้ามา เพื่อยุติข้อขัดแย้ง โดยทางปฏิบัติจะมีการบันทึกเทปการดำเนินการดังกล่าวไว้โดยจะมีจำศาล เป็นผู้จดประเด็นพิพาทที่ยุติแล้ว ด้วยกระบวนการนี้จะทำให้คู่ความเห็นโอกาสแพ้ชนะคดี โดยหากพิจารณาแล้วเห็นว่าถ้าดำเนินคดีต่อไปก็มีแต่จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้คดี จึงมักจบลงด้วยการประนีประนอมยอมความกัน การพิจารณาคดีเบื้องต้นของสหรัฐอเมริกา จึงเป็นขั้นตอนที่สามารถช่วยให้คู่ความระงับข้อพิพาทด้วยกันเองได้โดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล นอกจากนี้ ยังช่วยลดประเด็นที่จะต้องพิจารณาในชั้นศาลให้เหลือแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคดี ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการพิจารณามีความรวดเร็วยิ่งขึ้น

สำหรับของประเทศไทย แม้จะมีกระบวนการยุติข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ย แต่ก็ยังเป็นขั้นตอน หลังจากศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/20 (1) และคู่ความก็ไม่ได้มีแรงจูงใจที่จะยุติคดีตั้งเช่นการเปิดเผยพยานหลักฐาน ก่อนการสืบพยานแต่อย่างใด เนื่องจากยังไม่มีใครเห็นแนวโน้มของคดี ซึ่งถ้าหากนำวิธีการนี้มาเพิ่มเติม

หากคู่ความฝ่ายใดเห็นว่าการดำเนินคดีต่อไปจะทำให้ฝ่ายตนเองมีโอกาสที่จะเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และมีโอกาสสูงที่จะแพ้คดี ก็จะทำให้มีแนวโน้มเข้าสู่การประนีประนอมยอมความกัน อันจะทำให้คดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลลดน้อยลงและใช้ระยะเวลาที่รวดเร็วขึ้น การนำแนวคิดและกระบวนการดังกล่าวมาใช้เพิ่มเติมสำหรับประเทศไทยน่าจะส่งผลดีและมีประโยชน์ต่อการดำเนินคดี และในชั้นไต่สวนคำร้องควรเปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสนำเสนอพยานหลักฐานเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับคดีตามสมควร การปิดกั้นการนำเสนอพยานหลักฐานในชั้นไต่สวน อาจเป็นเหตุให้ศาลอุทธรณ์ย้อนสำนวนให้กลับมาพิจารณาใหม่ ซึ่งจะยิ่งทำให้เสียเวลาไปนานกว่าที่ควรจะเป็น

ปัญหาการใช้ระยะเวลาที่เกินกว่ากรอบเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในขั้นตอนการที่ศาลจะวินิจฉัยอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มหรือไม่ และยังให้สิทธิคู่ความที่จะสามารถอุทธรณ์ได้อีก นับเป็นความยากลำบากในทางปฏิบัติของศาล เนื่องจากมีข้อจำกัดที่เกิดจากปริมาณคดีในแต่ละวันมีจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามก็ควรมีกลไกในการเร่งรัดกระบวนการไต่สวนในชั้นอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม อีกทั้งควรมีกรอบแนวทางว่าจะต้องมีคำสั่งภายในระยะเวลาเท่าใด ถ้าไม่ทันจะต้องแสดงเหตุผลให้ผู้ความรับทราบเพื่อเป็นกลไกเร่งรัดการไต่สวน เนื่องจากการใช้ระยะเวลาที่ยาวนานเกินไป นอกจากทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้รับความเสียหายเกิดความท้อถอยหมดกำลังใจแล้ว ผู้ประกอบธุรกิจเอง ก็อาจทำให้ตัวเองเข้าสู่สภาวะล้มละลายหรือเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการ ถึงแม้ว่าในคดีผู้บริโภคจะมีมาตรการในการขอคุ้มครองชั่วคราว ตามมาตรา 56 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 โดยแสดงให้เห็นว่าผู้ประกอบจะมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินก็ตาม ซึ่งก็อาจจะเกิดปัญหาต่อไปว่าแม้ผู้บริโภคจะชนะคดีตามคำพิพากษาแต่ไม่อาจบังคับคดีเอาทรัพย์สินของผู้ประกอบธุรกิจมาเยียวยาความเสียหายได้

4. ปัญหาการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีหุ้นกู้

การรวมตัวกันของผู้บริโภคเป็นสมาชิกกลุ่มที่ได้รับความเสียหายจากหุ้นกู้ โดยการนำคดีมาร้องขอต่อศาลให้อนุญาตดำเนินคดีแบบกลุ่มเพื่อการเข้าถึงความยุติธรรมและเพื่อการชดเชยเยียวยาจากผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้บริโภคจะมีความสามารถที่จะต่อรองกับผู้ประกอบธุรกิจที่มีเจตนาฉ้อฉลขำระหนี้โดยมีการวางแผนในการกระทำความผิดมาเป็นอย่างตึงเป็นเรื่องยากลำบาก อีกทั้งการที่มูลค่าความเสียหายสูง การเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นในคดีแพ่งทั่วไปจากแนวคำพิพากษาของศาลพบว่ากรณีที่สามารถพิสูจน์ความเสียหายที่ชัดเจนแน่นอน ค่าเสียหายที่ศาลกำหนดให้ก็จะเป็นการชดเชยค่าสินไหมทดแทนโดยมีหลักการเพื่อเป็นการเยียวยาให้ผู้เสียหายคืนสู่ฐานะเดิม ซึ่งเป็นการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงเป็นสำคัญโดยมิได้มุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด โดยให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยความเสียหายมากเกินกว่าความเสียหายที่แท้จริงที่ผู้เสียหายได้รับ

แต่อย่างไรก็ดี ซึ่งเป็นแนวคิดหรือหลักการในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law) ที่มุ่งให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น

มีข้อพิจารณาว่าจะสามารถนำหลักการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) มาปรับใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในสถานการณ์ที่พฤติกรรมการกระทำความผิดร้ายแรง มีการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงได้มากเพียงใด และภายใต้บริบทของกฎหมายฉบับใด ซึ่งอาจเกิดปัญหาว่าการเยียวยาความเสียหายของกลุ่มบุคคลและการป้องปรามการกระทำความผิดที่ต่ำจนเกินไป จะทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจที่กระทำความผิดในลักษณะเช่นนี้ไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ไม่สามารถป้องปรามมิให้มีการกระทำเช่นเดียวกันนั้นในอนาคต และอาจจะเกิดกรณีพฤติกรรมในลักษณะนี้จากผู้ประกอบการรายอื่น ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเป็นหลักการในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) ที่ไม่เพียงแต่การกำหนดค่าเสียหายเพื่อชดเชยความเสียหายเท่านั้น แต่ยังมีค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีพฤติกรรมอันชั่วร้ายให้มีความเข็ดหลาบมิให้บุคคลในสังคมถือเอาพฤติกรรมนั้นเป็นเยี่ยงอย่างในอนาคต เพื่อลงโทษผู้กระทำละเมิดและป้องปรามมิให้การกระทำเช่นเดียวกันนั้นในอนาคตอีกด้วย

สำหรับปัญหานี้เมื่อคดีหุ้นกู้ได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภค จึงสามารถนำกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภคมาปรับใช้ในส่วนที่จะเป็นประโยชน์และเอื้ออำนวยความยุติธรรมให้กับผู้บริโภคได้มากขึ้น ซึ่งตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) กรณีที่หากการกระทำความผิดของจำเลยเกิดจากพฤติกรรมที่มีเจตนานำไปสู่พฤติการณ์กระทำความผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก หรือโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ซึ่งถ้าพิจารณาจากหลักการแนวคิดในเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อละเมิดแล้ว การเยียวยาความเสียหายก็ต้องมีการชดเชยค่าสินไหมทดแทนค่าเสียหายตามมูลค่าของหุ้นกู้ที่ผู้เสียหายได้สูญเสียไป โดยเป็นการเยียวยาเพื่อชดเชยให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนไม่มีการละเมิดเกิดขึ้น ซึ่งไม่น่าเพียงพอกับการลงโทษผู้กระทำผิด การนำหลักการแนวคิดในเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาปรับใช้ในเรื่องที่มีความสำคัญและกระทบต่อสิทธิของประชาชนอย่างร้ายแรง จึงถือเป็นมาตรการหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะช่วยป้องปรามมิให้ผู้กระทำความผิดซ้ำในอนาคตและเป็นเยี่ยงอย่างมิให้บุคคลอื่นกระทำความผิดในลักษณะเดียวกัน และยังเป็นเครื่องมือทางกฎหมายที่มีสภาพบังคับและสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้บริโภคผู้ถูกระทำละเมิด ด้วยเหตุนี้ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษสำหรับการฟ้องร้องคดีแบบกลุ่มภายใต้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค จึงเป็นมาตรการที่มีความจำเป็นสำหรับผู้กระทำความผิดในลักษณะเช่นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกรณีการผิดนัดชำระหนี้ในหุ้นกู้ของผู้ประกอบการบางราย ที่ตามข้อเท็จจริงพบว่า มีเจตนาที่จะทุจริต หลอกลวงโดยการให้ข้อมูลและสร้างงบการเงินอันเป็นเท็จ สร้างบริบทให้ธุรกิจของตนเองมีความมั่นคงเติบโตสูง ทำให้ผู้บริโภค

เข้าไปซื้อหุ้นจำนวนมากจนเกิดความเสียหายมูลค่าสูง ถ้าไม่มีกลไกหรือการลงโทษอย่างเพียงพอ ก็อาจทำให้มีพฤติกรรมลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นอีก

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้วางหลักเกณฑ์เรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ในมาตรา 42 กำหนดให้มีค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในคดีผู้บริโภค ซึ่งน่าจะเป็นการช่วยลดการกระทำความผิดโดยการป้องปราม เป็นการเยียวยาผู้บริโภคให้ได้รับชดเชยความเสียหายให้เหมาะสม และสามารถยกมาตรฐานการประกอบธุรกิจให้มีจริยธรรม โดยหลักเกณฑ์การพิจารณาค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ การที่ศาลจะสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้นั้น ต้องเป็นการกระทำที่เข้าหลักเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- 1) ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม
- 2) ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยจงใจให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย
- 3) ผู้ประกอบธุรกิจกระทำโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค
- 4) ผู้ประกอบธุรกิจกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน

บทบัญญัติตามมาตรา 42 วรรคแรก ให้ศาลกำหนดจำนวนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษโดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ เช่น ความเสียหายที่ผู้บริโภคได้รับ ผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับ สถานะทางการเงินของผู้ประกอบธุรกิจ การที่ผู้ประกอบธุรกิจได้บรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นตลอดจนการที่ผู้บริโภคมีส่วนในการก่อให้เกิดความเสียหายด้วย ซึ่งเป็นการกำหนดพฤติการณ์ต่างๆ ในลักษณะเดียวกับพระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551 อันทำให้หลักเรื่องค่าเสียหายเพื่อการลงโทษของไทยนั้นชัดเจนมากขึ้น นั่นคือในกรณีที่โจทก์หรือสมาชิกกลุ่มมีการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มเติม โจทก์ในคดีแบบกลุ่มต้องมีหน้าที่พิสูจน์ข้อเท็จจริงต่างๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้ประกอบธุรกิจว่ามีความประพฤติก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นดังกล่าวกว่า แต่ข้อเท็จจริงในบางกรณีก็เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายในของผู้ประกอบธุรกิจนั่นเอง เช่น มีการทุจริตฉ้อฉล การปกปิดข้อเท็จจริง การจัดทำงบการเงินบัญชีอันเป็นเท็จ ซึ่งการตรวจสอบอาจต้องใช้ระยะเวลาและดำเนินการโดยผู้สอบบัญชีที่มีความเชี่ยวชาญขึ้นอยู่กับข้อมูลที่ผู้ประกอบธุรกิจกระทำการหรือดเว้นกระทำการ การรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริงเพื่อเอาผิดกับผู้ประกอบธุรกิจจึงต้องอาศัยบุคลากรในการร่วมกันทำงานและต้องใช้ระยะเวลาดำเนินการพอสมควร

อย่างไรก็ดี ตามมาตรา 42 วรรคสอง มีการควบคุมค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด กล่าวคือ เมื่อศาลกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงแล้ว หากศาลเห็นสมควรลงโทษผู้ประกอบธุรกิจมากขึ้น ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ประกอบธุรกิจจ่ายค่าเสียหาย

เพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดได้ตามที่เห็นสมควรโดยคำนึงถึงพฤติการณ์ต่างๆ โดยศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้อีกไม่เกินสองเท่าของจำนวนค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงมีจำนวนเพียงเล็กน้อยไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง

จากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกา จะเห็นได้ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกันในเรื่องเงื่อนไขที่ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจ ซึ่งพิจารณาถึงพฤติการณ์ของผู้กระทำความผิดว่ามีลักษณะเป็นการเอาเปรียบ หลอกลวง จงใจที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย โดยพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 นั้น ใช้ถ้อยคำอย่างกว้างให้ศาลสามารถนำไปปรับใช้แก่คดีที่ผู้ประกอบการธุรกิจมีพฤติการณ์ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ทั้งนี้การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษกฎหมายให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดให้ และมีเพิ่มเติมกรณีที่ค่าเสียหายที่แท้จริงไม่เกินห้าหมื่นบาท ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริง ซึ่งเป็นการอ้างอิงกับการกำหนดค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดโดยการกำหนดเป็นอัตราส่วน โดยศาลไทยมีอำนาจกำหนดเพียงภายในกรอบเพดานชั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ซึ่งในบางครั้งอาจไม่เหมาะสมกับผู้ประกอบธุรกิจบางรายที่ไม่เกรงกลัวหรือตระหนักในการกระทำและยอมรับความเสี่ยงกับความรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ถึงแม้ว่าการกำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจะมีข้อดีคือการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษของศาลจะอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน ไม่มีความเหลื่อมล้ำกัน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับ การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามกฎหมายในสหรัฐอเมริกานั้น ไม่ได้กำหนดขอบเขตการใช้ดุลพินิจไว้ จึงทำให้เกิดความยืดหยุ่นแก่ศาลในการใช้ดุลพินิจให้เหมาะสมกับพฤติการณ์แห่งคดี ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความได้มากยิ่งขึ้น

ส่วนประเด็นการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่เหมาะสมกับคดีหุ้นกู้ นั้น ตามที่กล่าวในข้างต้นว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากคดีหุ้นกู้จะมีความชัดเจนและมูลค่าที่แน่นอนซึ่งก็คือจำนวนเงินต้นและดอกเบี้ยของหุ้นกู้ที่ผู้บริโภคนแต่ละคนได้ซื้อลงทุนตามหนังสือชี้ชวนของบริษัทผู้ออกหุ้นกู้ และความเสียหายที่เกี่ยวกับหุ้นกู้จะมีข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการซื้อหุ้นกู้ของนักลงทุนในแต่ละช่วงเวลาตามรุ่นที่ออกจำหน่าย และมีการบันทึกข้อมูลในระบบอิเล็กทรอนิกส์ไว้อย่างชัดเจนที่เกี่ยวกับข้อมูลหุ้นกู้ที่ซื้อขาย ความเสียหายกรณีนี้จึงมีความชัดเจนและแน่นอน ซึ่งจะไม่เหมือนกับกรณีของหุ้นสามัญ ที่ผู้เสียหายซื้อคนละช่วงเวลาและราคาหุ้นที่แตกต่างกัน การเรียกร้องค่าเสียหายสำหรับความเสียหายทางทรัพย์สินที่เกิดขึ้นย่อมสามารถนำสืบพิสูจน์ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องได้โดยไม่ยากนัก การดำเนินคดีแบบกลุ่มจึงน่าที่จะกระทำได้อย่างรวดเร็วและชัดเจน และมีข้อจำกัดหรืออุปสรรคน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับคดีความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคอื่น แต่การที่ศาลจะกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพื่อเป็นการเยี่ยวยาผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายนั้น มีข้อน่าสนใจในการแก้ปัญหา

ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษในสหรัฐอเมริกา ที่มีกฎหมายของบางมลรัฐให้แบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเข้าสู่รัฐหรือเข้าสู่กองทุนสาธารณะที่ตั้งขึ้นอันมีวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการกระทำ ความผิดนั้นซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเกินส่วนที่ผู้เสียหายสมควรจะได้รับ ในกรณีของหุ้นกู้ โดยที่ค่าเสียหายเพื่อการลงโทษยังคงทำหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ได้เช่นเดิม กล่าวคือ ช่วยในการป้องปรามและลงโทษผู้ประกอบการธุรกิจ แต่ในส่วนที่เกินจากที่ผู้บริโภครควรจะได้รับนั้น ก็อาจส่งเข้าสู่กองทุนสาธารณะที่จัดตั้งขึ้นโดยองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น มีการจัดตั้งกองทุน เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในตลาดทุน ที่เป็นแนวคิดริเริ่ม และอยู่ในระหว่างดำเนินการโดยสมาคมส่งเสริมผู้ลงทุนไทย (Thai Investors Association) หรือ TIA การนำหลักการของสหรัฐอเมริกาที่มีการแบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเข้าสู่กองทุนสาธารณะ มาปรับใช้กับประเทศไทย จะทำให้กองทุนดังกล่าวมีเงินทุนสำหรับไว้ใช้เป็นงบประมาณในการให้ความช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคต ซึ่งจะส่งผลดีทั้งการเยียวยาผู้เสียหาย และยังเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและสังคม

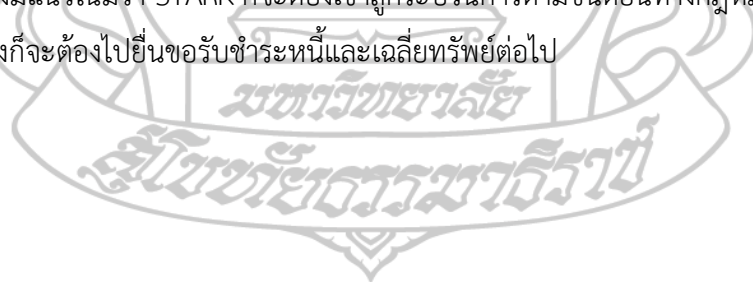
มีตัวอย่างคดีหุ้นกู้ที่เริ่มเห็นแนวทางชัดเจนในการนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษมาใช้ ในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อเยียวยาให้กับผู้เสียหาย โดยเป็นคดีหุ้นกู้ที่มีมูลค่าความเสียหายสูงสุด ซึ่งมีความคืบหน้าของคดีที่ผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้คือธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ฟ้องตามอำนาจของตนเอง โดยทำหน้าที่แทนผู้ถือหุ้นกู้กรณีหุ้นกู้ผิดสัญญาชำระหนี้ เป็นการฟ้องนิติบุคคลคือ บมจ. สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น โดยเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2567 ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ในคดีหมายเลขดำที่ ผบ. 347/2566 และคดีหมายเลขคำที่ ผบ. 403/2566 (รวมการพิจารณาคดีทั้งสองเป็นคดีเดียวกัน)¹⁷⁸ ได้มีคำตัดสินให้ บมจ. สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น หรือ STARK กระทำผิดสัญญาและผิดนัดชำระหนี้หุ้นกู้ ต้องใช้คืนเงินต้น พร้อมดอกเบี้ยให้กับธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นโจทก์ ในฐานะผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ของหุ้นกู้ 4 รุ่นของ STARK มูลค่ารวมกว่า 5,264.10 ล้านบาท (เฉพาะเงินต้นยังไม่รวมดอกเบี้ย) ทั้งนี้ ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ได้ยื่นฟ้องเป็นคดีผู้บริโภค ศาลจึงได้กำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มอีก 1 ใน 4 ของมูลค่าความเสียหายทั้งหมดของหุ้นกู้ ที่ศาลยังไม่ได้คำนวณ ซึ่งจะให้เพิ่มค่าเสียหายประมาณ 25% โดยศาลพิจารณาว่า STARK ไม่ได้ผิดนัดชำระหนี้หุ้นกู้ อย่างเดียว แต่จงใจเอาเปรียบทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย ซึ่งศาลได้ออกคำสั่งบังคับให้จำเลย ปฏิบัติตามคำพิพากษาโดยครบกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติตามคำพิพากษาในวันที่ 23 พฤษภาคม 2567 แต่ผู้ออกหุ้นกู้ก็ได้ปฏิบัติตามคำพิพากษา ซึ่งผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ก็จะมีหน้าที่ ในการดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่อไป โดย STARK มีช่องทางให้สามารถขอขยายระยะเวลา

¹⁷⁸ ข่าวการเงิน-การลงทุน ฐานเศรษฐกิจ. *สรุปวงเงิน STARK ต้องจ่าย KBANK ขดใช้หุ้นกู้ ตามคำสั่งศาลฯ ขีดเส้น 30 วัน*. 14 พฤษภาคม 2567. สืบค้นจาก <https://www.thansettakij.com/finance/stockmarket/594366>

ยื่นอุทธรณ์ได้ภายในวันที่ 23 มิถุนายน 2567 โดยต้องวางเงินประกันเท่ากับมูลค่าความเสียหาย ซึ่งน่าจะไม่มีเงินวางประกันเพื่ออุทธรณ์ได้

นอกจากนี้ STARK ยังมีหุ้นกู้อีก 2 ชุด รวมมูลค่าเงินต้นคงค้าง 3,934.30 ล้านบาท ซึ่งมีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้อีก 1 รายคือ บริษัทหลักทรัพย์ เอเชียพลัส จำกัด (ASP) ที่ได้มีการฟ้องร้องแล้ว เช่นเดียวกัน และตามข้อกฎหมายสามารถนำคำพิพากษาคดีในวันนี้ไปใช้ประกอบในการดำเนินคดีได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 30 โดยเชื่อว่าศาลจะมีคำตัดสินไปในทิศทางเดียวกันกับคดีนี้

กรณีของหุ้นกู้ บมจ.สตาร์ค คอร์ปอเรชั่น ที่มีการผิคนัดชำระหนี้ทั้งดอกเบี้ยและเงินต้น ตั้งแต่ปี 2564 เมื่อผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้คือ ธนาคารกสิกรไทย (KBANK) กับบริษัทหลักทรัพย์ เอเชียพลัส จำกัด (ASP) ได้ทำหน้าที่ในการฟ้องเรียกค่าเสียหายตามสัญญา กับ STARK และท้ายสุดศาลก็ต้องพิพากษาให้ STARK ชำระค่าเสียหายคืนพร้อมดอกเบี้ย อีกทั้งในคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ได้มีคำพิพากษาในส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพิ่มอีกด้วยประมาณ 25% แต่อย่างไรก็ดี เมื่อถึงขั้นบังคับคดีหลังจากคำพิพากษาถึงที่สุด ก็มีแนวโน้มที่จะไม่สามารถยึดทรัพย์สินของ STARK หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษามาใช้คืนให้กับผู้ถือหุ้นกู้ได้ เนื่องจากมูลค่าทรัพย์สินมีน้อยกว่าหนี้สิน อีกทั้งทรัพย์สินของ STARK ยังอยู่ในการอายัดทรัพย์ ตามกระบวนการในคดีอาญาที่ทางกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) และสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) ได้ขออายัดไว้ รวมไปถึง STARK ยังมีเจ้าหนี้รายอื่นๆ เช่นเจ้าหนี้ทางการค้า ที่ฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายอยู่หลายคดี และในส่วนของผู้ถือหุ้นสามัญของ STARK ที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ก็เตรียมที่จะฟ้องดำเนินคดีแบบกลุ่ม เช่นเดียวกัน ซึ่งมีแนวโน้มว่า STARK ก็จะต้องเข้าสู่กระบวนการตามขั้นตอนทางกฎหมายการล้มละลายที่เจ้าหนี้ทั้งปวงก็ต้องไปยื่นขอรับชำระหนี้และเฉลี่ยทรัพย์ต่อไป

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

หุ้นกู้เป็นตราสารหนี้ที่มีบทบาทในการระดมทุนของผู้ประกอบธุรกิจ การพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นจะมีส่วนช่วยดูแลพัฒนาตลาดทุนให้สร้างการเติบโตต่อเศรษฐกิจโดยรวม แต่จากปัญหาเศรษฐกิจที่เป็นผลต่อเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ทำให้ธุรกิจของหลายบริษัทประสบปัญหา ผู้ประกอบธุรกิจบางรายที่หุ้นกู้ครบกำหนดระยะเวลามีปัญหาสภาพคล่องไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ และมีผู้ประกอบธุรกิจบางรายบริหารงานบกพร่อง มีการทุจริตภายใน จนสร้างความเสียหายให้กับผู้บริโภคลงทุนในหุ้นกู้

ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้บริโภคซื้อหุ้นกู้เพื่อการลงทุนให้ได้รับผลตอบแทนในอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าการฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ โดยไม่ได้เป็นการลงทุนในลักษณะเชิงกำไร เพื่อคาดหวังผลตอบแทนที่สูงและรับภาระความเสี่ยงสูงอย่างการลงทุนหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์ฯ ผู้บริโภคได้รับการยืนยันข้อมูลว่าการซื้อหุ้นกู้จะมีความเสี่ยงที่น้อยกว่ามากถ้าได้เลือกซื้อหุ้นกู้โดยลงทุนกับหุ้นกู้ของบริษัทหรือผู้ประกอบธุรกิจที่มีผลการดำเนินงานดี มีงบการเงินที่น่าเชื่อถือซึ่งได้รับการตรวจสอบจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับมาตรฐาน ได้รับการจัดอันดับเครดิตจากสถาบันจัดอันดับความน่าเชื่อถือว่าเป็นหุ้นกู้ที่อยู่ในเกณฑ์ที่สามารถลงทุนได้อย่างมั่นคง (Investment Grade) มีโอกาสต่ำในการผิดนัดชำระหนี้ และผ่านขั้นตอนอนุมัติให้มีการออกหุ้นกู้ตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) อีกทั้งยังมีผู้จัดทำหน่วยและมีผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้โดยสถาบันการเงินชั้นนำที่มีความน่าเชื่อถือ

การที่ผู้บริโภคได้ศึกษาข้อมูลทั้งหมดโดยเชื่อถือในแหล่งข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบตามมาตรฐานและกระบวนการที่กำหนดไว้ จึงตัดสินใจซื้อหุ้นกุนั้นๆ เพื่อเป็นการลงทุนในลักษณะการออมระยะยาว แต่ปรากฏว่ามีหุ้นกู้บางบริษัทที่ลงทุนไปนั้นกลับผิดนัดชำระหนี้ไม่สามารถคืนเงินต้นและดอกเบี้ยได้ สร้างความเสียหายกับผู้บริโภคจำนวนมาก และที่ซ้ำร้ายไปกว่านั้นเมื่อมีการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่าข้อมูลที่ผู้ประกอบธุรกิจในหุ้นกู้บางบริษัทที่นำมาเสนอขายโดยระบุในหนังสือชี้ชวนให้ลงทุนนั้นเป็นข้อมูลเท็จเกือบทั้งสิ้น มีการทำงานการเงินสร้างยอดขายและรายได้ อันเป็นเท็จเพื่อให้บริษัทมีผลกำไรสูง สร้างเรื่องราวให้ธุรกิจมีการเติบโตโดยวางแผนมาเป็นอย่างดีในการที่จะทุจริต จนสร้างความเสียหายเป็นมูลค่าสูง ผู้บริโภคบางรายที่ลงทุนจากเงินออมมาทั้งชีวิต

รวมถึงผู้สูงวัยที่เกษียณอายุโดยนำเงินออมมาลงทุนต้องได้รับความเสียหาย สูญเสียเงินที่เก็บออมมาอย่างน่าเห็นใจ แม้จะมีมุมมองว่าผู้บริโภครวมนี้เป็นผู้มีฐานะทางการเงินดี แต่สำหรับผู้บริโภคบางรายก็อาจจะเป็นเงินเก็บก้อนสุดท้ายในชีวิตที่นำมาลงทุนในหุ้นกู้

เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น ภาพรวมของกระบวนการที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ประกอบธุรกิจตามอำนาจหน้าที่และข้อกฎหมายที่แตกต่างกัน มีดังต่อไปนี้

1) การดำเนินคดีในความผิดที่เกี่ยวกับพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 และอาจมีความผิดตามกฎหมายอาญาที่เกี่ยวข้อง โดยทางสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) พนักงานอัยการ กรมสอบสวนคดีพิเศษหรือ DSI และถ้าตรวจพบความผิดการฟอกเงินก็จะมีสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือ ป.ง. เข้ามาเกี่ยวข้อง

2) การฟ้องคดีทางแพ่งเรียกค่าเสียหายตามสัญญา จะดำเนินการโดยผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ซึ่งจะเป็นการฟ้องคดีตามอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 เป็นฟ้องคดีกับนิติบุคคลซึ่งเป็นผู้ถือหุ้นกู้

3) การฟ้องคดีเพื่อเป็นการพิทักษ์สิทธิให้ได้รับการเยียวยาความเสียหาย โดยผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจำนวนมากรวมกลุ่มกันเพื่อขออนุญาตจากศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม (Class Action) เพื่อหาแนวทางฟ้องดำเนินคดีกับบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิด เพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ประกอบกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นส่วนที่ทำการศึกษาในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ในสถานการณ์ที่มีความเสียหายมูลค่าสูงและมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความเสียหายจำนวนมากไม่เพียงแต่ผู้บริโภคที่ซื้อหุ้นกู้เท่านั้น แต่ยังสร้างความเสียหายที่เกิดขึ้นจากผู้ประกอบธุรกิจรายเดียวกันให้กับเจ้าหนี้สถาบันการเงิน เจ้าหนี้การค้า อีกทั้งนักลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์ฯ กรณีที่ผู้ถือหุ้นกู้เป็นหุ้นที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ฯ ด้วย ซึ่งเจ้าหนี้แต่ละรายก็ย่อมจะต้องใช้สิทธิของตนตามกฎหมายเพื่อหาหนทางฟ้องร้องบังคับชำระหนี้จากผู้ประกอบธุรกิจ ซึ่งก็เป็นที่คาดการณ์ได้ว่าส่วนใหญ่ก็จะมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินไป คงเหลือเพียงมูลค่าทรัพย์สินที่มีอยู่น้อยกว่าหนี้สินทั้งหมด ก็จะส่งผลกระทบไปถึงในขั้นตอนการบังคับคดีว่าจะมีการเรียกคืนทรัพย์สินเพื่อมาใช้หนี้ได้อย่างไร ปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้บริโภคชนะคดีโดยเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแต่ไม่สามารถนำเงินมาชดเชยค่าเสียหายคืนให้กับผู้บริโภคได้ อาจจำเป็นที่ผู้บริโภคต้องหาหนทางในการฟ้องในคดีผู้บริโภคต่อกรรมการ หุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นของบริษัท รวมไปถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ที่คาดว่าจะมีการยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินที่ทุจริตไป ซึ่งเป็นแนวทางที่จะได้ทรัพย์สิน

ของผู้กระทำผิดมาคดีใช้คืนเพิ่มขึ้นเพื่อนำมาคดีใช้เยียวยาคืนให้กับผู้บริโศคตามแนวทางของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ. 2551 และในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจมีพฤติการณ์การกระทำผิดที่ร้ายแรงอย่างมาก ถ้าไม่มีมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดยอมทำให้ผู้กระทำความผิดนั้นไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายด้วยปัญหาที่เกิดขึ้นเหล่านี้จึงจำเป็นต้องมีมาตรการทางกฎหมายที่เข้ามาเสริมสร้างความรับผิดชอบทางแพ่งขึ้นเพื่อให้กฎหมายมีความแข็งแกร่งมากขึ้น

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ได้มุ่งเน้นในเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ประกอบกับการใช้กระบวนการตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ. 2551 ที่เป็นอีกทางเลือกหนึ่งของผู้บริโศคในคดีหุ้นกู้ ซึ่งแม้การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะมีขึ้นในระบบกฎหมายไทยมาหลายปีแล้ว แต่คดียังมีไม่มากและยังประสบปัญหา ข้อจำกัด อุปสรรคในบางประการ โดยคดีที่เกี่ยวกับหุ้นกู้ที่ยังไม่มีแนวคำพิพากษาฎีกาเป็นบรรทัดฐาน การที่ประเทศไทยนำต้นแบบมาจาก Federal Rule of Civil Procedure (FRCP) Rule 23 ของสหรัฐอเมริกา โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งในปี 2558 ในหมวดว่าด้วยวิธีพิจารณาวินิจฉัยในศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นการนำมาปรับใช้โดยอาศัยต้นร่างกฎหมายจากคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ประเทศไทยจึงยังอยู่ในช่วงเรียนรู้ร่วมกันในบทบาทและข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน เพื่อทำความเข้าใจในทุกแง่มุมทางกฎหมาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการคุ้มครองผู้บริโศคให้ได้รับการเยียวยาความเสียหาย นอกจากจะเป็นการยกระดับการคุ้มครองผู้บริโศคแล้ว กระบวนการยุติธรรมจะต้องมีหน้าที่ป้องปรามและลงโทษผู้ประกอบธุรกิจในการทำธุรกิจให้อยู่ในกรอบจริยธรรมและคุณธรรม อีกทั้งการที่ผู้บริโศคร่วมกันต่อสู้เพื่อดำเนินคดีแบบกลุ่มในลักษณะนี้ก็จะเป็นการสร้างมาตรฐานใหม่ให้กับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะต้องมีการทบทวนและปรับหลักเกณฑ์กระบวนการและการตรวจสอบให้เกิดความเข้มข้นเพื่อป้องกันเหตุการณ์ในลักษณะนี้ต่อไป

การนำกระบวนการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้ในความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้ซึ่งเป็นคดีผู้บริโศค นอกจากจะเป็นการนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาผสมผสานกับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโศค พ.ศ. 2551 ซึ่งจะมีส่วนช่วยเอื้อประโยชน์เพิ่มขึ้นให้กับผู้บริโศคแล้ว ยังเป็นการต่อยอดและยกระดับพัฒนาระบบกฎหมายให้สร้างประโยชน์และความยุติธรรมเพิ่มมากขึ้นให้กับผู้บริโศค โดยจะเป็นกลไกและกระบวนการที่สามารถช่วยเยียวยาและเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโศคอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและจะทำให้ตลาดหุ้นไทยได้รับความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ซึ่งจากการที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศทั้งสหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐฝรั่งเศส สามารถที่จะนำข้อดีหรือหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมมาแก้ไขหรือเพิ่มเติมเพื่อช่วยเสริมบทบัญญัติกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับลักษณะคดีความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้ในปัญหา ข้อจำกัด หรืออุปสรรคที่มีอยู่ ดังนี้

- 1) ปัญหาหรือข้อจำกัดเกี่ยวกับคุณสมบัติของโจทก์ที่ไม่เปิดช่องให้องค์กรเอกชนสามารถเข้ามาช่วยเหลือผู้บริโภคในการเป็นโจทก์ฟ้องดำเนินคดีแทนผู้บริโภคได้
- 2) ปัญหารูปแบบที่เหมาะสมของการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีหุ้นกู้ ซึ่งระบบ Opt-in มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากกว่าระบบ Opt-out
- 3) ปัญหาเรื่องระยะเวลาที่ศาลใช้พิจารณาอนุญาตรับเป็นคดีแบบกลุ่มเกินระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดอันทำให้การดำเนินคดีมีความล่าช้า และ
- 4) ปัญหาในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้เหมาะสมกับลักษณะความผิดกรณีผู้ประกอบการที่มีพฤติการณ์กระทำผิดอย่างร้ายแรง

ดังนั้น การกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมและแนวทางการพิจารณาในคดีความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้ ย่อมเป็นการเสริมบทบัญญัติการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีทั่วไปให้สามารถนำมาปรับใช้กับคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ให้มีความเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของผู้บริโภคได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรมอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่นำมาใช้กับคดีผู้บริโภคซึ่งได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ แม้จะมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 มาปรับใช้กับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535 แต่จากการศึกษาวิเคราะห์ยังพบปัญหาและข้อจำกัด จึงควรกำหนดหลักเกณฑ์หรือแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนในหุ้นกู้ ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอและเป็นธรรม โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

2.1 การให้องค์กรเอกชนตามที่กฎหมายกำหนดสามารถเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

ควรแก้ไขเพิ่มเติมให้องค์กรเอกชนเข้ามาทำหน้าที่เป็นโจทก์ ตามแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่มของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรเช่นเดียวกับประเทศไทย ให้เป็นทางเลือกอีกช่องทางหนึ่งกับผู้บริโภคในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จะสามารถคุ้มครองผู้บริโภคที่ลงทุนในหุ้นกู้และต้องเสียหาย เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมาย

เดียวกันร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ โดยบัญญัติให้สิทธิแก่องค์กรเอกชนในฐานะผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้มีสิทธิร้องขอต่อศาลเพื่อขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มรวมถึงเป็นโจทก์ผู้แทนกลุ่มผู้เสียหายได้ เพื่อให้เกิดการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/8 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

- (1) คดีละเมิด
- (2) คดีผิดสัญญา
- (3) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภค แรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มความเป็นวรรคสอง ดังนี้

“องค์กรเอกชนที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเฉพาะแล้วแต่กรณีสามารถเป็นโจทก์ร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีเรียกร้องสิทธิตาม (3) แทนและเพื่อประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้ด้วย”

ทั้งนี้ โดยเพิ่มเติมคำนิยาม “องค์กรเอกชน” ในมาตรา 222/1 ให้หมายความว่า “องค์กรเอกชนที่จดทะเบียนต่อองค์กรของรัฐโดยถูกต้องตามกฎหมาย หรือองค์กรเอกชนที่ได้รับการรับรองจากองค์กรของรัฐโดยถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคหรือกฎหมายอื่น”

2.2 รูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มที่เหมาะสมกับคดีหุ้นกู้

เพื่อที่จะกำหนดขอบเขตสมาชิกกลุ่มได้อย่างชัดเจนอันจะทำให้ทราบถึงจำนวนสมาชิกกลุ่มและความเสียหายที่แน่นอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้บริโภคที่เสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ที่มีการบันทึกในสารบบที่บริหารจัดการโดยผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้ ทำให้สามารถตรวจสอบรายชื่อและที่อยู่ได้อย่างครบถ้วน จะเป็นแนวทางเอื้อประโยชน์ในขั้นตอนการไกล่เกลี่ยซึ่งจะทำให้ลดระยะเวลาการพิจารณาคดีและจะทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเป็นเอกภาพ อีกทั้งเป็นการบรรเทาปัญหาภาระของโจทก์ในการส่งคำบอกกล่าว เห็นควรเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยให้ใช้เฉพาะคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายประเภทหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ตามมาตรา 222/8 (3) เท่านั้น ซึ่งครอบคลุมถึงการลงทุนในหุ้นกู้ จากเดิมที่เป็นระบบ Opt-out มาเป็นระบบ Opt-in ตามแนวทางของสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ทั้งนี้ จากบทบัญญัติตามมาตรา 222/8 เดิม แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มความเป็นวรรคสาม และวรรคสี่ ดังนี้

“ให้ยกเว้นการบังคับใช้บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 222/16 มาตรา 222/15 (6) (7) สำหรับคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมาย ประเภทหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ในคดีที่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายประเภทหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ บุคคลในกลุ่มบุคคลจะมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มได้ ก็ต่อเมื่อได้แสดงเจตนาแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือว่าจะเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม”

บทบัญญัติที่ยกเว้นดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม (Opt-out) ซึ่งยังคงมีความเหมาะสมกับคดีเรียกร้องสิทธิประเภทอื่นๆ ตามมาตรา 222/8 โดยการเปลี่ยนรูปแบบเป็นระบบ Opt-in การจะมีสถานะเป็นสมาชิกกลุ่มในคดีได้ก็ต่อเมื่อได้แสดงเจตนาแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือว่าจะ Opt-in เข้ามาในกลุ่มด้วยเท่านั้น ซึ่งจะทำให้การส่งคำบอกกล่าวหรือประกาศ การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถทำได้ในลักษณะเดียวกับการดำเนินคดีสามัญทั่วไปก็เพียงพอ โดยถ้าไม่ Opt-in เข้ามา ก็ไม่ต้องผูกพันด้วยในผลของการดำเนินคดี ซึ่งจะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีเพื่อรักษาสิทธิของตน อันจะทำให้การฟ้องร้องดำเนินคดีของผู้เสียหายที่จะดำเนินการทางกระบวนการยุติธรรมตามทฤษฎีการใช้สิทธิทางศาล และแนวคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ได้รับการเยียวยาความเสียหายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ระยะเวลาที่ศาลใช้ในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

เพื่อให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งสามารถดำเนินกระบวนการได้อย่างสอดคล้องกันกับหลักการสำคัญในเรื่องความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ในกระบวนการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความคุ้มครองและการเยียวยาความเสียหายภายในระยะเวลาอันสมควร โดยเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้การดำเนินคดีแบบกลุ่มสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาเพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการเยียวยาที่รวดเร็วขึ้น สมดังเจตนารมณ์ของกฎหมายตามหลักการแนวคิดในการให้ความคุ้มครองผู้บริโภค เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยเพิ่มขั้นตอนการนำกระบวนการเปิดเผยพยานหลักฐานก่อนการสืบพยาน (Discovery Process) มาปรับใช้ในกระบวนการพิจารณาเบื้องต้นตามแนวทางของสหรัฐอเมริกา โดยเป็นขั้นตอนหลังจากที่ศาลรับคำร้องกับคำฟ้อง ขอให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/9 ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา 222/12 ทั้งนี้ บทบัญญัติในมาตรา 222/11 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตามมาตรา 18 หรือมีข้อขัดข้องแต่ให้โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งรับคำฟ้อง ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา 222/12 แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มความเป็นวรรคสอง ดังนี้

“ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวรรคหนึ่ง ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความนำพยานหลักฐานมานำสืบเพื่อยืนยันความมีอยู่ของพยานหลักฐาน”

การแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติดังกล่าว จะทำให้จัดประเด็นข้อพิพาทและข้อเท็จจริงที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดีได้ อีกทั้งจะทำให้คู่ความสามารถประเมินแนวโน้มผลของคดีอันจะนำไปสู่การประนีประนอมยอมความ ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้การดำเนินคดีมีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 222/11 ตอนท้าย ที่บัญญัติให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา 222/12 แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า

2) เพื่อเป็นกลไกช่วยในการเร่งรัดกระบวนการไต่สวนในชั้นอนุญาตการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ในข้อจำกัดที่ศาลไม่สามารถที่จะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้มีการดำเนินคดีแบบกลุ่มภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ นอกจากที่ศาลควรมีกรอบเวลาที่แน่นอนว่าจะมีคำสั่งภายในระยะเวลาใดแล้ว เห็นควรแก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 ข้อ 12 จากเดิมที่บัญญัติว่า

“ให้ศาลกำหนดวันนัดไต่สวนคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยเร็ว แต่ต้องไม่เกินสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งรับคำร้องขอ”

แก้ไขเพิ่มเติมโดยเพิ่มความเป็นวรรคสอง ดังนี้

“กรณีที่เกินกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลแจ้งกำหนดเวลาใหม่ พร้อมทั้งแสดงเหตุผลให้คู่ความรับทราบ”

2.4 การกำหนดค่าเสียหายเพื่อลงโทษในคดีผู้บริโภคแบบกลุ่มประเภทหุ้นกู้

การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ (Punitive Damages) เพื่อลงโทษและป้องปรามการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นซ้ำ รวมถึงมิให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้ประกอบการรายอื่นเป็นสิ่งสำคัญที่สมควรมีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนในกฎหมาย อีกทั้งเป็นการพัฒนาปรับใช้ในระบบกฎหมายไทยให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม จึงขอเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมกรณีการดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ที่มีการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ควรที่จะนำแนวทางของสหรัฐอเมริกาที่มีหลักเกณฑ์การพิจารณาการกำหนดค่าเสียหาย โดยคำนึงถึงหลักการและเหตุผล เพื่อพิจารณาค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่สมดุลและเหมาะสมในแต่ละกรณี และนำหลักเกณฑ์ที่เป็นประโยชน์มาปรับใช้ ดังนี้

1) ศาลไทยควรนำบทบัญญัติในเรื่องการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 42 ไปปรับใช้ในการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้มากขึ้น โดยเฉพาะในคดีที่มีหลักฐานอย่างชัดเจนว่าเกิดจากการกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจที่มีเจตนาเอาเปรียบผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรม จงใจทำให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหาย หรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ไม่นำพาต่อความเสียหายที่จะเกิดแก่ผู้บริโภค หรือการกระทำอันเป็นการฝ่าฝืนต่อความรับผิดชอบในฐานะผู้มีอาชีพหรือธุรกิจอันยอมเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความเสียหายได้รับความยุติธรรมหรือการเยียวยาที่เพียงพอและเหมาะสม

2) ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษที่มีเพดานขั้นสูงในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษไว้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ในมาตรา 42 วรรคสอง จากเดิมซึ่งบัญญัติว่า

“การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกินสองเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกินห้าเท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด”

แก้ไขเพิ่มเติมเป็นดังนี้

“การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้มีความเหมาะสมและเป็นธรรม โดยพิจารณาถึงพฤติการณ์การกระทำความผิดของผู้ประกอบธุรกิจตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ตามวรรคหนึ่ง”

การยกเลิกหลักเกณฑ์การกำหนดเพดานของค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจากเดิมที่กำหนดไว้ 2 อัตรา กล่าวคือ ไม่เกินสองเท่าสำหรับความเสียหายที่แท้จริงเกินกว่าห้าหมื่นบาท และไม่เกินห้าเท่า สำหรับความเสียหายที่แท้จริงไม่เกินห้าหมื่นบาท เพื่อให้ศาลมีความยืดหยุ่นในการใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้เกิดความเหมาะสมกับคดีมากยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงจุดประสงค์ของการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษให้มีความสมเหตุสมผล สร้างความเป็นธรรมอันเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค อีกทั้งเพื่อให้ผู้ประกอบการมีความรับผิดชอบและคำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม แต่ทั้งนี้สำนักงานศาลยุติธรรมควรจัดทำคู่มือการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษเพื่อเป็นกรอบแนวทางการใช้ดุลพินิจในการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ

3) กรณีความผิดเกี่ยวกับหุ้นกู้ที่มีความชัดเจนในมูลค่าความเสียหาย นอกจากเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยที่ผู้บริโภคสมควรจะได้รับเพื่อการเยียวยาอย่างเหมาะสมแล้ว การกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษควรมีการแบ่งส่วนเข้าสู่กองทุนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้นๆ ตามแนวทางของสหรัฐอเมริกาที่มีหลักเกณฑ์ลักษณะดังกล่าวในบางมลรัฐ โดยมีได้เป็นการลดจำนวนค่าเสียหายที่ผู้ประกอบการสมควรต้องรับผิดชอบ แต่มีเจตนารมณ์เพื่อนำค่าเสียหายเพื่อการลงโทษแบ่งส่วนเข้าสู่

กองทุนสาธารณะ เช่น กองทุนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากตลาดทุน ที่ควรจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับการแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกันที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อเป็นประโยชน์ ในการเยียวยาผู้บริโภครที่ได้รับความเสียหายและสร้างผลดีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมต่อไป

2.5 เรื่องอื่นๆ

เพื่อเป็นการพัฒนาและยกระดับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถือหุ้นและผู้ลงทุนของสมาคม ส่งเสริมผู้ลงทุนไทย (TIA) สำนักงาน ก.ล.ต. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเร่งสนับสนุนการจัดตั้ง “ศูนย์ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์” เพื่อช่วยเหลือนักลงทุนที่ได้รับความเสียหาย จากการลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ฯและผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ และควรจัดตั้ง “กองทุนให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ลงทุนที่ได้รับความเสียหายจากตลาดทุน” โดยครอบคลุมทั้งหลักทรัพย์ ประเภทหุ้นกู้และหุ้นสามัญ เพื่อเป็นกองทุนสาธารณะประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือ ผู้ได้รับความเสียหายจากตลาดทุน ตามแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภค ที่ภาครัฐ จำเป็นต้องมีมาตรการที่จะให้การคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค โดยกองทุนนี้จะมีส่วนช่วยเหลือเรื่องเงินทุน สนับสนุนการฟ้องคดีของผู้ได้รับความเสียหายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม และเป็นกองทุนที่สามารถ รับแบ่งส่วนค่าเสียหายเพื่อการลงโทษจากคำพิพากษาที่จำเลยสมควรต้องรับผิดชอบ ในลักษณะ เดียวกับกองทุนสาธารณะซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่เกิดจากการกระทำความผิดนั้นที่มีในกฎหมาย ของบางมลรัฐในสหรัฐอเมริกา โดยที่ผู้บริโภคได้รับการเยียวยาค่าเสียหายอย่างเหมาะสมและเพียงพอแล้ว เพื่อให้มีลักษณะการนำเงินกลับเข้ามาคืนกองทุน และให้กองทุนนั้นมีเงินทุนในการสนับสนุนเพื่อภารกิจ ในการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาต่อไป

ข้อเสนอแนะดังกล่าวถือเป็นข้อเสนอแนะเบื้องต้นในการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินคดีแบบกลุ่ม พ.ศ. 2559 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เพื่อให้มีการนำแนวทางการดำเนินคดีแบบกลุ่ม มาใช้ในคดีผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการลงทุนหุ้นกู้ ซึ่งจะเกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภคตามเจตนารมณ์ ของกฎหมาย รวมถึงเป็นการคุ้มครองสิทธิ อำนาจความยุติธรรม และเยียวยาความเสียหายที่มี ความเป็นธรรมกับผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

- กรกฎ กมลเนตรพิสุทธิ์. (2567, 8 มีนาคม). *เตรียมตัวให้พร้อม เมื่อหุ้นกู้ผิดนัดชำระ, SET' Investnow*.
<https://www.setinvestnow.com/th/knowledge/article/392-tsi-what-to-do-when-facing-debenture-default>
- กรรณิกา วิวัฒน์บุตรสิริ. (2540). *การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดอันดับเครดิตหุ้นกู้ของสถาบันการเงิน*
[การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชาญกิจ จิรจิตการุณ. (2546). *อำนาจ หน้าที่ และความรับผิดชอบของผู้แทนผู้ถือหุ้นกู้*
[วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนพร ฟ้ารุ่งแสง. (2567, 10 มีนาคม). *สรุปสาระสำคัญการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ตามประมวลกฎหมาย*
วิธีพิจารณาความแพ่ง (Class Action). <https://www.sec.or.th/TH/Documents/LawsandRegulations/ClassAction-summary.pdf>
- ธีรวัฒน์ จันทรสุมบุรณ์. (2557). *คำอธิบายและสาระสำคัญ พระราชบัญญัติความรับผิดชอบต่อความเสียหาย*
ที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย พ.ศ. 2551. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นิตยธรรม.
- _____. (2566). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นิตยธรรม.
- ธานีศ เกศพิทักษ์ และปานทิพย์ พลกษชาลวิทย์. (2567). *Class Action การดำเนินคดีแบบกลุ่ม*
ตัวอย่างคดีหลักทรัพย์. (พิมพ์ครั้งที่ 1). โครงการส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการ
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธิ์. (2559). *รายงานฉบับสมบูรณ์ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม : ศึกษากรณี*
เปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส. คณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย
คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2566). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน.
- น้ำแท้ มีบุญสุล้ง. (2554). *การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการนำรูปแบบการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้*
ในคดีสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สุตรไพศาล.
- ปกป้อง กลัภิเศษ. (2559). *การพัฒนากฎหมายเพื่อให้ตราสารทางการเงินที่ใช้ในการระดมทุน*
มีลักษณะเป็นตราสารเปลี่ยนมือ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์].
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ปรีดา โชติสังข์. (2564). *มาตรการทางกฎหมายในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ ในการดำเนินคดี*
แบบกลุ่ม [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2559). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 2 ลักษณะ 2 วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น หมวด 4 การดำเนินคดีแบบกลุ่ม*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร พับลิชซิ่ง.
- _____. (2567). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร พับลิชซิ่ง.
- ภูมิพัฒน์ อ่อนเส็ง และภาริณ ธนทวิกุล. (2561). *ปัจจัยในการเลือกลงทุนผ่านหุ้นกู้ภาคเอกชน ในบริษัทจดทะเบียนตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ของประชากรวัยทำงาน ในเขตกรุงเทพมหานคร*. สาขาวิชาการจัดการการเงินและการธนาคาร คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิชัย ตันติกุลานันท์ และจุฬาลักษณ์ ตันติกุลานันท์. (2562). *คำอธิบายพระราชบัญญัติหลักทรัพย์ และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ. 2535*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). พิมพ์อักษร.
- สภาองค์กรของผู้บริโภค Thailand Consumers Council. (2567, 8 มีนาคม). *ข้อเสนอแนะ และมาตรการคุ้มครองผู้บริโภค กรณีหุ้นกู้ STARK*.
<https://www.tcc.or.th/proposal/stark/>
- สมาคมตลาดตราสารหนี้ไทย. (2567, 10 มีนาคม). *เอกสารเผยแพร่การรับฟังความคิดเห็น เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาตลาดตราสารหนี้ไทย*.
<https://www.thaibma.or.th/EN/Rule/Hearing.aspx>
- สรเพชญ กฤติยาวงค์. (2567, 8 มีนาคม). *ข้อเปรียบเทียบระหว่างค่าเสียหายเพื่อการลงโทษ ในคดีผู้บริโภคตามกฎหมายในประเทศไทยและในประเทศสหรัฐอเมริกา*.
https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=48556&table=files_biblio
- สิทธิานต์ รัตนวงศ์. (2558). *การนำแนวความคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาใช้เยียวยา ผู้เสียหายในคดีผู้บริโภค : ศึกษากรณีผู้มีสิทธิฟ้องคดี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- เอื้อน ขุนแก้ว. (2557). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร พับลิชซิ่ง.
- เอื้อน ขุนแก้ว และวรนันยา ไข่มวงษ์. (2560). *การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร พับลิชซิ่ง.
- อภิรัฐ บุญทอง. (2566). *กฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). วิญญูชน.

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นายบัณฑิตย์ อมรวดีกุล
วัน เดือน ปี เกิด	17 เมษายน 2511
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	126/47 หมู่ 5 ต.คู้งกระถิน อ.เมือง จ.ราชบุรี 70000
ประวัติการศึกษา	บริหารธุรกิจบัณฑิต (การเงินการธนาคาร) มหาวิทยาลัยรามคำแหง นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
ประวัติการทำงาน	2536 – 2540 ฝ่ายสินเชื่อ ธนาคารนครหลวงไทย จำกัด (มหาชน) 2541 – ปัจจุบัน บริษัท ยูนิคแก๊ส แอนด์ ปีโตรเคมีคัลส์ จำกัด (มหาชน)

